

ਭਾਗੂ

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੰਜ

www.PunjabiLibrary.com

ਭਾਗੂ

(ਨਾਵਲ)

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ :

1. 'ਤੇਰਾ ਪਿੰਡ' ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ (2008)
2. ਤੀਵੀਆਂ ਨਾਵਲ ਜਨਵਰੀ 2012, ਮਾਰਚ 2012, ਫਰਵਰੀ 2013 ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਯੁਵਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ
3. ਗ਼ਲਤ-ਮਲਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 2014

ਭਾਰੂ

(ਨਾਵਲ)

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੰਜ

ਸਮਰਪਿਤ

ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
ਮੈਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ 'ਤੇ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ
ਉਸ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ
ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ
ਝ

1.

ਚਾਰੇ ਮੀਂਹ ਪੈ ਹਟਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਹਵਾ ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਸ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਦਰੱਖਤਾਂ ਦਾ ਪੱਤਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਿਲਦਾ। ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਾਗਲਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਸ਼ੂ ਗਿੱਠ-ਗਿੱਠ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਕੱਢੀ ਹੱਕਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰੇ, ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸੱਥ ਵਿਚਲੇ ਬੇਹੜ ਬੱਲੇ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਕੁਝ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਸੌਕੀਨ ਢਾਈਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਤਾਸ਼ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਕੁਝ ਰਾਤੀਂ ਮੱਛਰ ਦੇ ਸਤਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਕੇ, ਮੇਢੇ ਧਰੇ ਪਰਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਲਾ ਕੇ ਘੂਕ ਸੌ ਗਏ। ਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹੀ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਇਸ ਸੱਥ ਵਿਚਲੀ ਢਾਈ ਵਿਚ ਜਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੰਜ ਰੁ ਵਜੇ ਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਪਾਉਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਆਇਆ ਸੀ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਮਸ਼ੀਨ ਅੱਗੋਂ ਮੱਕੀ ਦੇ ਕੁਤਰੇ ਦਾ ਟੇਕਰਾ ਭਰ ਲਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਉਗਾਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਲੱਕ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਮੱਛਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਉਲੱਦਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਮੱਛਾਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਕਾਹਲੀ ਕੱਚੀ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਬੂਥਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ "ਐ ਮੇਰੇ ਸਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ" ਆਖ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੂਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਮੁੱਕੀ ਜੜ ਦਿੱਤੀ। ਮੱਛਾਂ ਨੇ ਹਰੇ ਤੋਂ ਬੂਥਾਂ ਹਟਾ ਲਈਆਂ, ਉਸਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਖੁਰਲੀ ਵਿਚਲੀ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਅੱਧ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਿਆ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਦੱਬ ਕੇ ਦੇਵੇਂ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਜਾਂਚੀ, ਫਿਰ ਅੱਡੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਰ ਅੱਗਿਉਂ ਚੀਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲੰਘ ਕੇ ਟੇਭਾ ਆ ਗਿਆ। ਟੇਭੇ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚਲਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਵੱਡਾ ਪਿੱਪਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਿੱਪਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵਾਂ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਜੰਡ ਸੀ। ਇਹ ਜੰਡ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚ ਲਕੇਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੂਰਜ ਇਸਨੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਛਿਪਦੇ ਵੇਖੇ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮਚਦੇ ਸਿਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਰੁ ਦੇ ਸਿਵਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਸੇਕਣੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਸੜਕ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁੜਦੇ ਕੱਚੇ ਪਰੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਸੜਕ ਤੋਂ ਪਰੇ 'ਤੇ ਉਤਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਘਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੋਈ ਅਜਨਬੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ 'ਚੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਵਸੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਵਗਦਾ ਚੋਆ ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਉਛਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦਾ ਸੀ। ਨੀਵੇਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾ ਝਲਦੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਘਰ ਆ ਪਾਏ। ਇਹ ਥਾਂ ਟਿੱਬੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਸਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਹਲੀ ਪਈ ਸ਼ਾਮਲਾਟ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਗੋਰੇ-ਪਾਥੀ ਨੂੰ ਥਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰੇ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਕਾਠੀ ਤੋਂ ਡੰਡੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਂਗ ਝੂਲ-ਝੂਲ ਪੈਡਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸਾਹ ਫੁਕਾਰੇ ਵਾਂਗ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦ ਸਾਈਕਲ ਰੇਤਾ ਲੰਘ ਕੇ ਪੱਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਪੁੱਠੀ ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਪੁੜ੍ਹਪੁੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਪੁੰਝਦਾ ਕਾਠੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਮੀ ਕਾ ਘਰ ਦਿਸਿਆ, ਕਿਸੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਡਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਤੇਜ ਹੋ ਗਈ, "ਬੋਲੀ! ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਐਡਾ ਮੂੰਹ ਸਜਾ ਲੂ! ਕਹੂ, ਐਨੇ ਦਿਨ ਨੀ ਆਇਆ ਓਏ!" ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਨੀ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕੀ ਬਹਾਨਾ

ਲਾਉਂ? ਚੱਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਤਾਂ ਲੱਭਣਾ ਈ ਪਉ।" ਉਹ ਕਰਮੀ ਦੇ ਸੱਤ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦਿੰਦਾ, ਬਾਹਰਲਾ ਬਾਰ ਲੰਘ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ।

ਸਾਹਮਣੇ ਓਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਕਰਮੀ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਮਾਂਜੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਠਲ ਵਿਚ ਧੋ-ਧੋ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਅੰਦਰੋਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਕਰਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੇਖੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਹੈ! ਐਨੀ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ...ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖੀ ਨੀ। ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ 'ਚੋਂ ਨਾ ਹੋਵੇ..." ਉਹ ਇਸੇ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਅਨੁਮਾਨ ਜਿਹੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਕਰਮੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਕਰਮੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ।

ਕਰਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋਰੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਪਤਲੀਆਂ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਹੇਠਲਾ ਬੁੱਲ੍ਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਘੁੰਮਾ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲ-ਪਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਕਰਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲੈ, ਫੇਰ ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਿ ਲੀਂ।" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਉਸ ਅੱਗੇ ਮੀਂਹ 'ਚ ਭਿੱਜੀ ਗਾਂ ਵਾਂਗ 'ਕੱਠਾ ਜਿਹਾ' ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

"ਹਾਂ, ਦੱਸ ਫੇਰ!" ਕਰਮੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀਆਂ ਤਿਉੜੀਆਂ ਢਿੱਲੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।

"ਮੈਨੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਭੂਆ ਕੋਲ ਭੇਜ ਤਾ ਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਹਾਉਣ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਬਹਾਨਾ ਕਰਮੀ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰ ਲਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਤੜਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਈਂ।" ਉਸਨੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਏਨਾ ਛੇਤੀ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

"ਚੰਗਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਜੁੱਗਾ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕਰਮੀ ਅੱਗੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ।

ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਨੇਕ-ਝੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮਿੰਨ੍ਹਾ-ਮਿੰਨ੍ਹਾ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਨਖਰੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਅਸਮਾਨੇਂ ਪਹਿੰਦੇ ਲਾਹੁੰਦੀ ਤੱਕਣੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਥਿੜਕ ਗਏ।

"ਨੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਧੰਦਾ ਵੀ ਕਰੋਗੀਆਂ ਜਾਂ ਐਮੋਂ ਬੈਠੀਆਂ ਜੱਕੜ ਮਾਰੀ ਜਾਓਗੀਆਂ।"

ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਮੇਲੇ 'ਚ ਰੁਲੀ ਗਾਂ ਵਾਂਗ ਡੈਰ-ਡੈਰ ਹੋਏ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਬੱਠਲ ਬਾਰ ਦੇ ਕੋਲੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ, ਮੂੰਹ 'ਚ ਦਾਣੇ ਜਿਹੇ ਭੁੰਨਦੀ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਬੇਬੇ ਮਸਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਭਾਗੂ ਆਇਐ, ਤੂੰ ਉਥੀਂ ਆ ਕੇ 'ਗਾਜਰਾਂ' 'ਚ ਗਧਾ' ਲਿਆ ਛੱਡਿਆ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਹੱਥ ਬੱਠਲ ਵਿਚ ਧੋ ਕੇ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਪੂੰਝ ਲਏ।

ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਵੀ ਭਾਗੂ ਆਉਂਦਾ, ਕਰਮੀ ਸਭ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਛੇੜ ਬਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਉਹ ਕਦੇ ਮੁਕਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਦਿਸਦਾ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਕਦੇ ਉਹ ਮੀਂਹ ਦੇ ਧੋਤੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ-ਖਿੜ

ਹੱਸਣ ਲਗਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹੋਰ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਲਕੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੀ।

"ਬਹਿ ਜਾ ਭਾਗੂ ਕਿਉਂ ਭੱਜਣ ਆਲਿਆਂ ਮਾਂਗੂ ਖੜ੍ਹੀ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

"ਚੌੜੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾ ਲੈਨੀ ਐ, ਜਿੱਦੋਂ ਵਿਆਹੀ ਗਈ, ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਆਪ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਨੀ ਆ ਕੇ ਛਿੱਪਣਾ।" ਭਗਵਾਨ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖ ਲਾਂਗੇ ਵੱਡੇ ਨਾਢੂ ਖਾਂ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਆਗੀ ਨਾ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਝਬਰੀਟੀ ਜੀ, ਫੇਰ ਪੁੱਛੂੰ! ਉਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਖੰਘਣਾ ਵੀ ਨੀ। ਮਗਰ-ਮਗਰ ਪੂਛ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਿਆ ਕਰੇਂਗਾ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਵਕੀਲਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰੰਤ ਮੋੜ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੂਹਰੇ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੂੰ ਮੂਹਰੇ....ਤੀਰ ਮਾਂਗੂ ਸਿੱਧੀ ਕਰਲੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਹੀ ਹਿੱਕ ਉਭਾਰਦਿਆਂ ਉਂਗਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧੀ ਕਰ ਲਈ। ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

"ਚੱਲ ਆਉਣ ਦੇ ਵੇਲਾ ਵੇਖਲਾਂ ਗੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ।" ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੇਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਦੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਗਈ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਦੀ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਬਾਹੀ 'ਚਰ....ਰ....ਰ' ਕਰਦੀ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹੇਲੀ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਠੇ ਭਗਵਾਨ ਉਪਰ ਜਾ ਡਿੱਗੀਆਂ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਉਭਰੀ ਹਿੱਕ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪੁੜ ਵਰਗੀ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਛੋਹ ਗਈ। ਇਹ ਛੋਹ ਦੇਵੇਂ ਜਵਾਨ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਬਣੀ ਛੇੜ ਗਈ। ਕੁੜੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਝਟਕੇ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਨੰਦਿਤ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸੂਹੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਨੀ ਚਾੜ੍ਹਤਾ ਚੰਦ।" ਬਾਹੀ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕੁੜੀ ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ 'ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹਨ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਉਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁੱਝਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ।

"ਇਹਨੇ ਤੋੜਿਐ ਵਾਜੇ ਨੇ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਲੈ ਦੇਖ ਲੇ ਲੋਕੇ, ਉਥੀਂ ਭਲੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਐਡੇ-ਐਡੇ ਦੂਸਣ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਤੀ ਤਾਈ, ਇਹੀ ਬਾਅਦ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠੀ ਐ।" ਫਿਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰ 'ਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਰਮੀ ਵੱਲ ਘਸੁੰਨ ਵੱਟਿਆ, "ਖੀਰ 'ਚ ਕੇਕੜੂ।"

"ਕਿਰਨਾ ਆ ਚੱਲੀਏ।" ਬਾਹਰ ਸਾਈਕਲ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਚਾਲੀ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ।

"ਚੰਗਾ ਕਰਮੀ।" ਕਿਰਨਾ ਲਿਫਾਫਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ।

"ਨੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੋਰ, ਘਰੋਂ ਕੀ ਛੇਪ ਕੱਤਣੈ।" ਕਰਮੀ ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਭਾਗੂ ਆ ਜਾ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇਲੇ ਬੈਜਾ, ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਲਾਹੁਣੀ ਐ, ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਈਂ ਨਾਲੇ ਕੋਈ ਸੁਣਾਈਂ ਨਮੀਂ ਤਾਜੀ।" ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਚੱਕੇ ਕੇਲ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਕੇਲ ਪਈ ਫੱਟੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਫੁੱਟ ਵਰਗੇ ਗੋਰੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਰਿਸਕਾ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਫੱਟੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਰਮੀ ਓਟੇ ਉਪਰ ਪਈ ਪਰਾਂਤ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਟਾ ਲੈਣ ਚਲੀ ਗਈ।

ਕਿਰਨਾ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਖੂਬਸੂਰਤ ਚਿਹਰਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। 'ਕਿਰਨਾ!' ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਮਾਕਲ ਕੁੜੀ ਵਾਂਗ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਉਹ ਇਸ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਉਲਝੀ ਤਾਈ ਵਾਂਗ ਉਲਝਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਿਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਸੀ।

"ਇਹ ਕੁੜੀ ਕੌਣ ਤੀ?" ਉਸਨੇ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਆਟਾ ਲਈ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ।

"ਕੌਣ? ਇਹ ਕਿਰਨਾ।"

"ਹਾਂ।"

"ਇਹ ਤਾਂ ਭੰਗੂਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਐ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਲਾਵਾਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ 'ਚ ਘਰ ਆਉਂਦੈ।" ਉਹ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਲੱਗ ਪਈ।
"ਅੱਛਾ! ਅੱਛਾ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦੇ ਚਰਚੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰ ਗਲੀ ਮੋੜ 'ਤੇ ਸੁਣੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅੱਜ ਇਸਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਹਰ ਮੁੰਡਾ ਇਸ ਸੱਜਰੀ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸੱਜਰੇ ਖਿੜੇ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗਾ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ, ਹਰਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਜਗਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਮੇਲੂਦੀ ਲੰਬੀ ਗੁੱਤ ਹਰ ਇਕ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਡੰਗ ਸੁੱਟਦੀ। ਉਸਦੇ ਸੂਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਹਰ ਜਵਾਨ ਦਿਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਮੁਰਗ਼ਾਬੀ ਵਾਂਗ ਤਰਦੀ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਢਾਈ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਠੰਡੇ ਸਾਹ ਭਰਦਾ।

"ਭਾਗੂ! ਓਏ ਭਾਗੂ!!" ਕਰਮੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉੱਚੀ ਦੇਣੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿਹੜੇ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ 'ਚ ਗੁਆਚ ਗੇ।"

"ਹੈ! ਨਹੀਂ।" ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਬਕਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਭੜਵਾਰੇ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, "ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖੀ ਨੀ, ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਤੀ?"

"ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਕੋਲੇ ਰਹਿੰਦੀ ਤੀ, ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਕੁ ਦਿਨ ਹੋਏ ਨੇ ਆਈ ਨੂੰ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਰੋਟੀ ਵੇਲ ਕੇ ਤਵੇ ਉਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਇਹ ਇਹਦਾ ਕੀ ਲਗਦੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ।"

"ਤੂੰ ਨੀ ਜਾਣਦਾ ਇਹਨੂੰ?" ਕਰਮੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀਆਂ ਸੁਆਲੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾਂ ਪਰ ਐਂ ਨੀ ਪਤਾ ਵੀ ਇਹ ਇਹਦਾ ਕੀ ਲਗਦੈ।" ਭਗਵਾਨ ਛਟੀ ਦੇ ਡੱਕੇ ਨਾਲ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਇਹ ਇਹਦਾ ਬਾਪ ਐ ਵਾਜਿਆ। ਖ਼ਾਸ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਰੱਖਿਆ ਕਰ।" ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਖੋਜੀ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪਲ ਰਹੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਖੁਰਚ-ਖੁਰਚ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਕਰਮੀ ਭੈਣੇ, ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਾਂ, ਮੰਨੋਗੀ?" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਜੇਰ-ਜੇਰ ਦੀ ਧੜਕਿਆ।

"ਕਰਮੀ ਭੈਣ!" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਦਿੱਤਾ, "ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਜਿਹੜਾ ਕਰਮੀ ਭੈਣ-ਭੈਣ ਕਰੀ ਜਾਨੈ।" ਚਾਹੇ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ ਮੰਨੂੰਗੀ।" ਕਰਮੀ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਕੇ ਵਿਹਲੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਰਮੀ!" ਉਸਨੇ ਖੰਘੂਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਤਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕੁਝ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਇਹ ਕ....ਕਿਰਨਾ....।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਦਬ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਫਿਰ ਫੜਕ-ਫੜਕ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਆਹੇ ਆਹੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਬਈ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਏਨਾ ਮਿੱਠਾ ਪਿਆਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਜਾਂਦੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੇਡੀ ਚੇਰੀ ਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਕਿਮੋਂ ਤੇਰੇ ਕਣੀ ਅੱਖਾਂ ਟੱਡ-ਟੱਡ ਝਾਕਦੀ ਤੀ।"

"ਹੀਂ....ਹੀਂ....!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹਸਦਿਆਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ।

"ਚੰਗਾ ਐਂ ਕਰ ਵਾਜਿਆ, ਆਪਣੀ ਬੁਥੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਕੇ ਆਜੀਂ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਉਂ।" ਕਰਮੀ ਉਸਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਭੱਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਛੱਤਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਗੁੱਤ ਜਾ ਫੜੀ, "ਹੁਣ ਬੋਲ, ਕੀ ਬੋਲਦੀ ਤੀ।"

"ਆ....ਈ....ਈ....ਬੇਬੇ....ਏ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਲੰਬੀ ਹੇਕ ਵਿਚ ਚੀਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

"ਨੀ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਬੇਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਝਾਟਮ-ਝੀਟੇ ਹੋਏ ਓਂ।" ਸੁਰਜੀਤ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ।

"ਬੇਬੇ ਆਹ ਭਾਗੂ ਜਾ ਨੀ ਹਟਦਾ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਨਕਲੀ ਗੁੱਸਾ ਦਿਖਾਇਆ।

"ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਬੇਡੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬੇਡਾ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਈ ਇਹੀ ਕੰਮ ਐ।" ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਣੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ।

"ਛੱਡ ਮੇਰੀ ਗੁੱਤ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਡੱਲੇ ਵਿਚ ਪੇਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁੱਕੀ ਧਰ ਦਿੱਤੀ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ।"

"ਜਾਹ ਵਾਜਿਆ ਕਰਦੂੰ।"

"ਚੰਗਾ ਲੈ ਚੱਕ, ਤੂੰ ਕੀ ਯਾਦ ਰੱਖੋਗੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਗੁੱਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, "ਚੰਗਾ ਕਰਮੀ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ।

"ਭਾਗੂ ਬੱਸ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਹੋਰ ਬਹਿ ਜਾ।"

"ਨਾ ਭਾਈ, ਜਾ ਕੇ ਮੈਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਕਰਨੈ। ਅਜੇ ਧਾਰਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅੱਧ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਈਂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ 'ਜਾਂਦੇ ਚੇਰ ਦੀ ਪੱਗ ਹੀ ਸਹੀ' ਵਾਲਾ ਦਾਓ ਵਰਤਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਕਾਠੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਓ ਭਾਗੂ ਨਾਲੇ ਵੇਟਾਂ....!" ਕਰਮੀ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਉਂਗਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਅੱਗੋਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹੰਦ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆਈ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀਂ ਮੁਸਕਾਨ ਕਿਸੇ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਰਹੀ। ਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਖੁਸ਼ਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹਸਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਪਰੇ ਵਿਚ ਵਿਛੇ ਕੱਕੇ ਰੇਤੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹਕੇ-ਮੁੜ੍ਹਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ ਮਨ ਹੁਣ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਦੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਲੋਰ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਸਰਪਟ ਦੌੜਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਘੁਸ-ਮੁਸੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੈਡਲਾਂ 'ਤੇ ਪੈਰ ਮਸ਼ੀਨ ਵਾਂਗ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ।

2.

ਚੰਗਾ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲਵਾਈ ਨੇ ਜੋਰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਵਾਹਣਾਂ ਵਿਚ ਵਗਦੀ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਨੇ ਲੈ ਲਈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਵਗਦੀ ਠੰਡੀ ਹਵਾ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਕੂਲਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਚਾਹ ਪੀਣ ਬਹਾਨੇ ਦਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਠਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੇ ਦਰਖ਼ਤਾਂ

ਹੇਠ ਆ ਬਹਿੰਦੇ। ਕੰਮ 'ਚ ਥੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਨੀਂਦ ਦੇ ਟੂਲੇ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਕੰਮ ਦਾ ਲਾਲਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਘੜੀ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦਿੰਦਾ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਇੰਜਣਾਂ ਦੀ ਫਿੱਟ-ਫਿੱਟ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੈਰੂ ਪਾਈ ਰਖਦੀ।

ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਬਲੇਰ ਸਵੇਰੇ ਮੂੰਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੇ ਵੱਟਾਂ ਪੋਚਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਉਹ ਕੰਮ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਿਪਟਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਜੀਭ ਦੇ ਸਵਾਦੀ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਭੱਜ ਤੁਰਦੇ।

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਇਕ ਅੱਖੇ ਕਾਣਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਲ 'ਕਾਣਾ' ਸ਼ਬਦ ਮੱਲੇ-ਜ਼ੋਰੀ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਜ (ਨੁਕਸ) ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਪਰ ਆਮ ਲੋਕ ਉਸਨੂੰ ਮਗਰ-ਮੂਹਰੇ 'ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਾਣਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੋਢੀ ਗੁਰਦੀਪ ਨੈਜਵਾਨ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧਾ ਸੀ ਪਰ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵੇਟਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਅਜਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ, ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਪਰਨੇ ਸੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹਾਰ ਭੁੱਲ ਦੁਬਾਰਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਨਿੱਤਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਫਸਵੀਂ ਟੱਕਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਵਹਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਈ-ਕਈ ਅੱਡੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੇਟੀ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ-ਕਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਡਿਆਂ ਦੇ ਮੋਢੀ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਲੱਗ ਪਿੰਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਅੰਗ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕ ਹੀ ਬਣਦੀ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਮਿੱਠੂ ਦਮ ਨਾ ਮਾਰ ਲੀਏ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਾ?" ਬਲੇਰ ਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆਏ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤਕਦਿਆਂ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਪੁੰਝਿਆ।

"ਯਰ ਆਹ ਇਕ ਵੱਟ ਰਹਿ ਗੀ, ਪੋਚ ਕੇ ਪਰੇ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਕਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ-ਖੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਝੁਕ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਮਰ ਦੇ ਦੋ ਪਟਾਕੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਦੁਖਦੀ ਕਮਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਜਿਮੇਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜੀ।" ਬਲੇਰ ਨੇ ਚੇਪਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਵੱਟ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੁੱਠੀ ਕਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪੋਚ ਦਿੱਤਾ। ਕਹੀ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਗਾਰੇ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੰਧਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਜਿਹੇ ਬਣ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜੀ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਇਕ ਤਰਫ਼ਾ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਸੀ।

ਦੇਵੇਂ ਰਹਿੰਦੀ ਵੱਟ ਪੋਚ ਕੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਮੇਟਰ ਦੀ 'ਯੂ....ਊ....ਊ....' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ਟ 'ਤੇ ਪਟੇ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਖੇਲ, ਪਾਈਪ ਵਿਚੋਂ ਡਿਗਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸਮਾ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਸੇਧ ਦੇ ਕੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ। ਖਾਲ ਵਿਚਲਾ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗਾ ਪਾਣੀ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਲੇਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਹਾਈ ਧਰਤੀ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਪੈਰ

ਖੇਲ ਵਿਚੋਂ, ਖਾਲ਼ ਵਿਚ ਡਿਗਦੇ ਪਾਣੀ ਥੱਲੇ ਕਰਕੇ ਧੋ ਲਏ ਅਤੇ ਦੇ-ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਛਿੱਟਾਂ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਧੁਆਂਖੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰ ਲਈਆਂ।

"ਯਾਰ ਭਗਵਾਨ ਅਜੇ ਅਗਲੇ ਖੇਤੋਂ ਈ ਨੀ ਮੁੜ ਕੇ ਆਇਆ।" ਬਲੇਰ ਪਰਨੇ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਪੂੰਝਦਾ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਆਉਂਦਾ ਹੋਊ ਇਥੇ ਕਿਤੇ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਦੀ ਛਤਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲੰਬੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਭਗਵਾਨ ਅੱਠ ਨੌਂ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, "ਓਹ....ਓ....ਓ....ਆਉਂਦੈ।"

"ਕਿੱਥੇ ਓਏ, ਕਿੱਥੇ?" ਬਲੇਰ ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਹੇ....ਓ....ਓ....ਦੇਖ, ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਕੇਲ ਦੀ।" ਉਸਨੇ ਬਲੇਰ ਦਾ ਮੇਢੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁੜਤਾ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿਚਦਿਆਂ, ਦੂਰ ਵੱਡੀ ਟਾਹਲੀ ਵੱਲ ਸਿੱਧੀ ਉਗਲ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ।

"ਆਏ ਹਾਏ! ਮੇਰੀ ਗੁਗਲੀ-ਮੁਗਲੀ, ਹੁਣ ਚੱਕੂ ਬਾਰ 'ਚੋਂ ਰੂੜੀ।" ਬਲੇਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਮਿੱਠੂ ਦੇ ਮਧਰੇ ਸਰੀਰ ਦੁਆਲੇ ਵਲ ਦਿੱਤੀਆਂ। "ਹੇ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੇ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ।" ਉਹ ਇਕ ਲੱਤ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਦੇਸੀ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਲੇਰ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਤਲੇ-ਦੁਬਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਝਿਉਰਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਵੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਜੇੜੀ 'ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ 'ਚ ਹੀਰੇ ਦਾ ਨਗ' ਸੀ। ਮਿੱਠੂ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਉ, ਮਧਰੇ ਗੁੰਦਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੱਕੀ ਉਮਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਸੀਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਫਸਲ ਚੰਗੀ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਈ-ਚਲਾਈ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਡੁੱਲ੍ਹਾ ਘਰ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਵੇਂ ਕਾਮੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। ਜਦ ਵੀ ਘਰ ਦਾ ਜਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ।

"ਆਜਾ....ਆਜਾ, ਬਥੇਰਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ 'ਡੀਕਦੇ ਨੂੰ।" ਬਲੇਰ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਲਾ ਆਉਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਓਏ ਬਥੇਰੀ ਮਿਲਜੂ ਤੈਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਭੁੱਖੇ ਬਲਦ ਮਾਂਗੂ ਰੰਭੀ ਜਾਨੈਂ।" ਉਹ ਖੇਲ 'ਤੇ ਪਏ ਡੱਬੇ ਨਾਲ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਹੇ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੇ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ।" ਬਲੇਰ ਨੇ 'ਬਥੇਰੀ ਮਿਲਜੂ' ਸੁਣ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨੱਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਦੇਖ-ਦੇਖ ਸਾਲਾ ਕਿਮੇਂ ਲੰਗੜੀ ਹਿਜੜੀ ਮਾਂਗੂ ਨਚਦੈ।" ਮਿੱਠੂ ਵੀ ਕਹਿਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ।

"ਚਲੇ ਮਿੱਠੂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਦੇ ਹੱਥ, ਕਿਤੇ ਮੀਂਹ ਵੀ ਨਾ ਆਜੇ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਪਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੂਰਜ ਵੱਡੀ ਬੱਦਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

"ਚਲੇ-ਚਲੇ।" ਬਲੇਰ ਕੋਠੇ ਵਿਚੋਂ ਦਾਤਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਕੂਟਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਨ ਵਾਂਗੂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਲੱਤ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਾਰੀ 'ਡਰਰ....ਰ....ਰ....' ਕਰਦਾ ਦਾਤਰੀ ਦੇ ਸਟੇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਫੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਕੀ ਦੇ ਵੱਢ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਭਾਗੂ ਉਸਦੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਉਪਰ ਹੱਸ ਪਏ।

ਬੇੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਹਰਾ ਵੱਢ-ਟੁੱਕ ਕੇ ਰੇਹੜਾ ਲੱਦ ਲਿਆ।

"ਬਲੇਰ ਤੂੰ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ ਰੇਹੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆ, ਅਸੀਂ ਡੰਡੀ-ਡੰਡੀ ਜਾਨੇ ਆਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰੇਹੜਾ ਬਲੇਰ ਨੂੰ ਜੁੜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਦੇਵੇਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸਿੱਧੀ ਡੰਡੀ ਪੈ ਗਏ।

"ਭਾਗੂ! ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਿੱਤੇ ਨਾ ਜਿੱਤੇ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰੀ ਲੈ ਈ ਜਾਊ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆਈਆਂ ਵੇਟਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਤੋਰ ਲਈ।

"ਅਸਲ ਤਾਂ ਬਾਈ ਵੇਟਾਂ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕਿਹੜਾ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰਦੈ।" ਚਾਹੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਨਾ ਸਮਝੀ।

"ਹਾਂ ਬਾਈ ਅਸਲ 'ਚ ਤਾਂ ਵੇਟਾਂ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗੂ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। "ਬਾਈ ਤੂੰ ਮੰਨੇ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਰਪੰਚੀ 'ਚ ਕੰਮ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਈ ਲਗਦੈ।" ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਤਾਂਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਿਐ, ਵੀ ਜੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤ 'ਚ ਰਹਿ ਜੂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਮਿੱਠੂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

"ਅੱਛਿਆ...!" ਮਿੱਠੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਭੇਦ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, "ਤਾਂਹੀਂ ਕਰਿਐ ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਚੰਨਣ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ!"

"ਯਰ ਮਿੱਠੂਆ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੀ, ਕੰਮ ਧੰਦੇ 'ਚ ਯਾਦ ਈ ਨੀ ਰਿਹਾ, ਕਹੂ ਪਤੰਦਰ ਆਇਆ ਈ ਨੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਬੁਲਾਵਾ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਹਾਂ ਬਾਈ ਜਦੋਂ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਐ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਪਊਗਾ ਈ।" ਮਿੱਠੂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਗਲਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਠੰਡੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਦੇਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਿੰਡ ਆ ਵੜੇ। ਸੂਰਜ ਬੱਦਲੀ ਦਾ ਘੁੰਡ ਹਟਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਚਮਕ ਉਠਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮੱਧਮ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਉਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਲਾਲ ਪਰੀ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਬਲੇਰ! ਮਿੱਠੂ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ, ਜੇ ਤੈਂ ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਤੂਤ ਖਿੰਡਾਈ ਤਾਂ ਜਾਣਦੈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਲੇਰ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਖਿੱਚਿਆ।

"ਮਖਿਆਂ ਬਾਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰ ਫੱਟੇ ਚੱਕਦੂੰ! ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ....!" ਬਲੇਰ ਨੇ ਬੋਤਲ ਫੜ ਕੇ ਡੱਬ ਵਿਚ ਟੰਗ ਲਈ 'ਤੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਚਾਇਆ।

"ਤੈਨੂੰ ਫੱਟੇ ਚੱਕਣ ਨੂੰ ਨੀ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਪੀ ਕੇ ਇਨਨ-ਮਿਨਨ ਕਰੀ ਤਾਂ ਸੋਚ ਲੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਲੇਰ ਦੇ ਘਰ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਪਿਲਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ।

"ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਮੰਨ ਬਾਈ।" ਬਲੇਰ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਪੱਤਰੇ ਵਾਚ ਗਿਆ।

"ਓ ਭਾਗੂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੀ।" ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ।

"ਚੱਲ ਮੈਂ ਵੀ ਓਧਰੇ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ ਤੀ।" ਭਗਵਾਨ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਪਿਆਕੜ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਟਾਂ ਤੱਕ ਘਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਚੰਗਾ ਖਾ-ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿੰਡਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਟੇਕ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਧੁੱਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਟੱਲੀ 'ਰਾਮ ਪਿਆਰੀ' ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ 'ਟੱਲੀ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਓਹੀ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਏ ਟੱਲੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ, 'ਇੰਗਲਿਸ਼ ਬੋਲਣੀ ਐ, ਚਾਹੇ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਈ।'

ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਅੰਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੋਫਿਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਜਰੇ ਵਾਲੀ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਮੀਟ ਦੀ ਤੇਜ ਖੁਸ਼ਬੂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨੱਕ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜਲੂਨ ਛੇੜ ਗਈ। ਉਹ ਨੱਕ ਨੂੰ ਮਲਦਾ ਅੰਦਰ ਸੋਫਿਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਤੂੰ ਯਾਰ ਚੰਗਾ ਆਇਆ!" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਈ ਆਉਂਦਾ ਤੀ, ਐਨੇ ਇਹ ਚਲਾ ਗਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਅਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਵੰਡਣ ਆਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਬਾਈ ਬਣ ਕੇ ਛੇਤੀ ਬਣਾ ਦੇ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੋਟੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਾੜੂ ਥੱਲੇ ਲੈ ਲਈ।

"ਬੱਸ ਤੂੰ ਬਣੀਆਂ ਲਈ।" ਭਗਵਾਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਰਾਜੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਸਰਪੰਚ ਤੂੰ ਸੋਚ ਨਾ ਕਰ, ਸਭ ਬਣਜੁਗਾ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਕੰਨੀਂ ਲਾ ਕੇ ਟਰਾਲੀ ਦੇ ਭੁੰਗ ਵਰਗੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਲਿਆ।

"ਐਂ ਤਾਂ ਖੈਰ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਬੱਗੇ ਆਪੇ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਗੇ।" ਸਰਪੰਚ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਉਪਰ ਮਾਣ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਸਾਅਬ ਜੀ!" ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀਆਂ ਖਤਮ ਬੋਤਲ ਵੇਖ ਲਾਲਾਂ ਡਿੱਗ ਪਈਆਂ।

"ਲਓ....ਲਓ, ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਘਾਟੈ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਹੀਂ....ਹੀਂ....ਹੀਂ....ਘਾਟਾ ਤਾਂ ਕਾਹਦੈ ਜੀ।" ਸਿਪਾਹੀ ਮੀਸਣੀ ਹਾਸੀ ਹਸਦਾ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਸਾਰੀ ਉਲਟਾ ਗਿਆ। ਮੇਜ ਉਤੇ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਗਿਲਾਸ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ਕ ਮੁੱਛਾਂ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਾਲਾਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰ ਲਿਆ।

"ਟੱਲੀ....ਓਹ ਟੱਲੀ।" ਸਰਪੰਚ ਖਾਲੀ ਬੋਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਬਲਦ ਵਾਂਗੂੰ ਰੰਭਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕੀ ਐ ਸ....ਸਰਪੰਚ ਸਾ....ਅ....ਬ....।" ਟੱਲੀ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਐਂ ਕਰ ਢੇਲੀ 'ਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਭਰ ਲਿਆ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਟੱਲੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਨ....ਨਾ....ਓ....ਪਰਾਬਲਮ, ਦ....ਦਿ....ਦਿਸ....ਇਜ....ਪ....ਪਲੇਨ ਓਫ ਦਾ ਗ....ਗ....ਗਾਰਾ....ਊਡ....ਇਨ ਦਾ....ਮੇ....ਮੇਰਨਿੰਗ....ਵਾ....ਅ....ਕ।" ਟੱਲੀ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਤੂੰ ਲੈ ਆ ਯਾਰ ਜੇ ਲਿਆਵੇਂਗਾ ਘੁੱਟ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਪਣਾ ਠੰਡਾ ਜਿਹਾ ਰੋਅਬ ਪਾ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਸਟਾਰ ਟੱਲੀ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਘੂਰ ਰਹੇ ਸਨ।

"ਨੇ....ਦਿਆ....ਦਿਆਰ....ਇ....ਇਜ ਵੈ....ਵੈਰੀ....।" ਟੱਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਸਰਪੰਚ ਬੰਦੇ ਬੜੇ ਘੋਅਟ ਰੱਖਿਐ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਬੋਟੀ ਚੂਸ ਕੇ ਟਰੇਅ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਚੱਟ ਲਈਆਂ।"

"ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਆਲੇ ਐ।" ਸਰਪੰਚ ਟੇਢੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਫੜ ਲਈ।

"ਸਰਪੰਚ ਬਦਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਰਨ ਨੂੰ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਬਦਾਣੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

"ਹਾਂ....ਹਾਂ....ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਤੜਕੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਊ।" ਸਰਪੰਚ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਗਿਆ।

"ਦਿਸ ਇਜ ਵੈ....ਵੈਰੀ....ਮ....ਮੱਚ।" ਟੱਲੀ ਨੇ ਰੂੜੀ ਮਾਰਕਾ ਮੇਜ ਉਪਰ ਲਿਆ ਰੱਖੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਆਏ ਦੋਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਬੋਤਲ ਵੱਲ ਭੁੱਖਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਲਓ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਅਬ ਲਾਓ ਫੇਰ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੋਤਲ ਤੇ ਗਿਲਾਸ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵੱਲ ਰਿਸਕਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਸੀ ਚੱਕੀ ਦੇ ਗੋੜ ਵਾਂਗੂੰ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਚੱਕੀ ਦੇ ਹੱਥੜੇ ਵਾਂਗ ਉਂਗਲ ਘੁਮਾਈ।

"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਈ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ....।" ਫਿਰ ਉਹ ਕੰਨੀ ਲੱਗੇ ਗਿਲਾਸ ਨੂੰ ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਗਿਆ।

"ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ, ਕਿਹੜੇ ਮੁਖਤਿਆਰ-ਸਖਤਿਆਰ।" ਬਾਹਰ ਟੇਕ ਦੀ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਚੜ੍ਹਗੀ ਟੇਕ ਦੀ ਤਾਂ ਸੂਈ ਲਾਲ ਤੇ।" ਸਰਪੰਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਸਰਪੰਚ ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਆਂ।" ਮੁੰਡੇ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਤੜਕੇ ਮਾੜਾ ਜਾ ਪਰਾਲੇ ਨਾਲ ਆ ਜਾਇਓ, ਬਦਾਣਾ ਆਪਾਂ ਨੇ ਈ ਵੰਡਣੈ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੁਕਮ ਹੋਰ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

"ਜਦੋਂ ਕਹੋਗਾ, ਉਦੋਂ।" ਮੁੰਡੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਗਏ।

"ਮੈਨੂੰ ਟੱਕਰ ਆ ਕੇ, ਭਾਲਦੈ ਸਰਪੰਚੀ, ਸਰ....ਸਰਪੰਚੀ ਤਾਂ ਅ....ਅਸੀਂ ਲੈਣੀ ਐ....ਹਿ....ਹਿੱਕ ਦੇ ਜੇ....ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ।" ਟੇਕ ਦਾ ਇੰਜਣ ਗਰਮੀ ਫੜ ਗਿਆ।

ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿਆਕੜਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਾਂਗ ਭਰ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਵਾਂਗ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਕੁਝ ਕੁ ਮੁਫਤ ਦੀ ਫਸੀ ਪੀ-ਪੀ ਕੇ ਬੇਸੁਰਤ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਬਾਹਰਲੀ ਫਿਰਨੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਤਾਰਾ ਫੁੱਟ ਆਇਆ ਸੀ। ਚਾਨਣੀ ਰਲੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੇ ਗਲੀਆਂ ਭਰ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਲੋਕ ਕੋਠਿਆਂ ਉਤੇ ਪਏ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਉੱਘ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਦਬੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਟੇਕ ਦੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

3.

ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਉਪਰ ਦੀ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਸਰਾਬ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਦਾਣਾ ਪਕਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਜਨਾਨੀਆਂ ਬਦਾਣੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਲੱਗ ਮੁਖਤਿਆਰ ਵੱਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਗੁਰਦੀਪ ਵੱਲ ਆ ਜੁੜੀਆਂ। ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਚੋਂਦੀਆਂ, "ਲੈ ਕੁੜੇ ਜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਐਨੀ-ਐਨੀ ਮੈਂਗੀ ਦਾਰੂ ਪਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਕੁਛ ਚਾਹੀਦਾ ਤੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਕਿਹੜਾ ਵੇਟਾਂ ਨੀ।"

"ਲੈ ਹੋਰ ਭੈਣੇ, ਆਹ ਤਾਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਵਧੀਆ ਕੀਤਾ।" ਦੂਜੀ ਪਹਿਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਬੋਚਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੀ।

ਦੇਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੇਟਾਂ ਮੰਗਣ ਲਈ ਅੱਧੀ-ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਛਿੱਤਰ ਘਸਾਉਂਦੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਆਖਰ ਵੇਟਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਸਥਿਤੀ ਵੇਟਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਆ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਗੁਰਦੀਪ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਡਟਿਆ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਪੋਲਿੰਗ ਟੈਟ ਗੱਡ ਕੇ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ।

"ਆਹ ਲਓ ਭਾਗੂ ਵੇਟਰ ਸੂਚੀਆਂ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਡੱਗੀ ਵਿਚੋਂ ਵੇਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਦੇਖ ਸਰਪੰਚ ਟੈਟ ਠੀਕ ਐ।" ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

"ਹਾਂ....ਹਾਂ....ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਐ ਤਾਂ ਦੱਸੋ।" ਸਰਪੰਚ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

"ਚਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰੀਂ ਕੰਡੇ ਜੇ ਆਲੀ।" ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਸਰਪੰਚ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹ ਗਿਆ।

"ਓਹ ਮੈਂ ਕਹਿ ਤਾ ਟੱਲੀ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਕਹਿ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲਈ।" ਸਰਪੰਚ ਸਭ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਆਗੂ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਲੱਡੂਆਂ ਦਾ ਤੋੜਾ ਸਾਲੀਏ।" ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਂਦੇ ਟੱਲੀ ਨੇ ਚਾਹ ਦੀ ਕੇਤਲੀ ਤਖ਼ਤ-ਪੋਸ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀ। ਅਖੇ ਮਾਂ ਜੰਮੀ ਨੀ ਪੁੱਤ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਟੱਲੀ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆਇਆ।

'ਓਹ, ਵਾਹ ਉਏ ਟੱਲੀ ਸਿਆਂ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਚਾਹ ਦੀ ਕੇਤਲੀ ਵੇਖ ਕੇ ਟੱਲੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਟੱਲੀ ਨੇ ਚਾਹ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਗਿਲਾਸ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਟੱਲੀ ਖਾਲੀ ਕੇਤਲੀ ਅਤੇ ਚਾਹ ਦੇ ਜੂਠੇ ਗਿਲਾਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੇਟਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਜੋਰ ਫੜਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਪੋਲਿੰਗ 'ਤੇ ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹੀ। ਵੇਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਹੜ੍ਹ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਰੇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੰਡੇ ਗੁਰਦੀਪ ਤੇ ਚੰਨਣ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੁੱਕੀ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਪੋਲਿੰਗ ਬੁਥ ਉਪਰ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਪਏ ਸਨ।

"ਭਾਗੂ! ਕਰਮੀ ਤੇ ਉਹ ਕੁੜੀ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਟਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਆ ਕਿਹਾ।

"ਕਿੱਥੇ।" ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਓਹ....ਦੇਖ ਪਿੱਪਲ ਥੱਲੇ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪਿੱਪਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦੇਵੇਂ ਬਾਵਾ ਰੰਗੇ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਥੱਲੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਅਸਮਾਨੋਂ ਉਤਰੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਛਲ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਕੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ, ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਕੀਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਉਪਰ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

"ਕਿਉਂ ਕਰਮੀ ਕਿਸੇ ਆਉਣੇ ਹੋਏ?" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਨਾਲ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਮੁੰਡੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਏ।

"ਬੱਸ ਉਥੀਂ ਵੀਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ।"

"ਵੇਟਾਂ ਪਾ ਆਏ ਜਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ।

"ਅਜੇ ਕਿੱਥੇ, ਗੁਰਜੀਤ ਵੀਰ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੈ, ਫੇਰ ਜਾਮਾਂਗੀਆਂ। ਭੀੜ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨੇ ਛੇਤੀ।" ਕਰਮੀ ਪੇਲਿੰਗ ਦੁਆਲੇ ਜੁੜੀ ਭੀੜ 'ਤੇ ਐੱਖੀ ਸੀ।

"ਵੇਟਾਂ ਪਾਓਂਗੀਆਂ ਕੀਹਨੂੰ।" ਭਾਗੂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਵਾਂਗ ਖਿੜੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਤੇ ਮੈਂਬਰੀ ਦੀ ਚਾਚੇ ਚੰਨਣ ਨੂੰ ਪਾਉਂਗੀ, ਬਾਕੀ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤੈ ਭਾਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਉਣੀ ਐ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਵਰਗੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਚੇਟ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

"ਭਾਗੂ ਜੀ, ਜੇ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਆਂ, ਜਿੱਧਰ ਮਰਜੀ ਪਵਾ ਲਓ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਾਗੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੀਂਹ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੀ 'ਭਾਗੂ ਜੀ' ਤੇ 'ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਸੱਜਰੇ ਖਿੜੇ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਿਆ।

"ਲਓ ਥੋਡੀਆਂ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ।" ਗੁਰਜੀਤ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਵੇਟ ਪਰਚੀ ਲਿਆ ਫੜਾਈ।

ਪਰਚੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਵੇਟ ਪਾਉਣ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਦੁਬਾਰਾ ਪਰਚੀਆਂ ਵੰਡਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਸ਼ਾਮ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕੰਮ ਰੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੋਲੇ-ਕਮਲੇ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਫਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਟ ਪਵਾ ਲਈ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਉਹ ਵੇਟਾਂ ਹੀ ਭੁਗਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਜੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਹੱਕੀਆਂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਢੇਢੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਵੇਟਾਂ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ। ਵੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮੇਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰਾ-ਫੇਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਾਅਲੀ ਵੇਟਾਂ ਭੁਗਤਾ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਦੀਪ ਫਿਰ ਵੀ ਚਾਰ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਬੂਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀਆਂ ਵੀਹ ਵੇਟਾਂ ਵੱਧ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੂਣਾ-ਚੌਣਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿਆਂ ਲੈ ਲਿਆ ਕੰਮ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਅਸਲ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਬੂਥ 'ਚ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗੂ।" ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ ਛਲਕ ਗਿਆ।

ਗੁਰਦੀਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਰੰਗ ਉਡ ਗਿਆ ਕਿ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਿਉਂ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਪਲ-ਪਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਕੁੰਭ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਜੇਤੂ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਹਾਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਦੇ ਹਾਰ ਜੇਤੂ ਦੀ ਧੌਣ ਨੂੰ ਛੂਹਣਗੇ। ਸੱਤ ਵਜੇ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਖਤਮ ਹੋਈ।

"ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ।" ਅੰਦਰੋਂ ਗੂੰਜਦੇ ਨਾਅਰੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।
 ਨੌਂ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਗੁਰਦੀਪ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਛੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਿੱਤ ਗਏ।
 ਚੰਨਣ ਮੈਂਬਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੇਟਾਂ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ
 ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਨੇਟਾਂ ਨਾਲ ਗੂੰਦੇ ਹਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਗਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ
 ਉਠਿਆ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਢੋਲ 'ਤੇ ਨਚਦੇ ਗੁਰਦੀਪ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਗਏ। ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਲਾਰਾ ਨਚਦਾ,
 ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ਫਿਰਨੀ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪੈ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ।
 ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਹੁਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁੱਟ ਕੇ ਤੇਰੀ ਬਹੂ ਵਾਂਗ ਰੋਂਦਾ ਘਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜੇਤੂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਗਲ
 ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਏ ਹਾਰ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਸੂਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਰ੍ਹੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ ਤੇ ਇੱਟਾਂ-ਰੋੜੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ
 ਨੱਚਦੀ ਆਉਂਦੀ ਟੇਲੀ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ। ਇਕ ਰੋੜਾ 'ਟੀ....ਟੀ....ਟੀ....' ਕਰਦਾ ਗੁਰਦੀਪ ਦੇ ਸਿਰ ਕੋਲ ਦੀ ਹੁੰਦਾ
 ਹੋਇਆ ਨੱਚਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਤੱਤਾ ਖੂਨ ਉਬਾਲਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੜਕ
 ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਏ ਵੱਟੇ ਚੁੱਕ ਲਏ ਪਰ ਸਿਆਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ-ਕਹਾ ਕੇ ਠੰਡਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ
 ਕੋਲੀ ਚੱਟ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ 'ਤਾਅ' ਵਿਚ ਆਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿਸਕ ਗਏ।

-0-

ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਘਰ ਕਿਸੇ 'ਜੀਅ ਦੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ' ਹੋਣ ਵਾਂਗ ਸੋਗ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਦਰ੍ਹੇ 'ਤੇ ਬਣੀ
 ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਜਾਰੇ-ਜਾਰ ਰੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕੋਲੀ ਚੱਟ ਯਾਰ 'ਜੇ ਰੋਈਏ ਨਾ, ਰੋਣ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਲਈਏ'
 ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਨੂੰ ਪੁਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉੱਲੂਆਂ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ।
 "ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿਆਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ, ਅਖਾੜੇ 'ਚ ਇਕ ਮੱਲ ਤਾਂ ਢਹਿੰਦਾ ਈ ਐ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮੋਢਾ ਦਬਦਿਆਂ
 ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ।
 "ਹੋਰ-ਹੋਰ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ, ਰੋਏ ਤੋਂ ਕੀ ਬਣਦੈ।" ਚਲਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕਹਿ ਗਿਆ।
 "ਆਪਾਂ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ, ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਲਾ ਗਾਈਂ ਜੀ....।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਬੋਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਲਟਕ ਗਏ। ਉਹ
 ਫੇਰ ਡੁਸਕ ਉਠਿਆ। ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਹੋਈ ਹਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
 "ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿਆਂ, ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ ਹੌਸਲਾ! ਕਿਉਂ ਬੱਚਿਆਂ ਮਾਂਗੂ ਕਰੀ ਜਾਨੈ, ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਵੇਟਾਂ ਨੀ ਆਉਣੀਆਂ।" ਇਕ
 ਹੋਰ ਬੋਲ ਪਿਆ।
 "ਸਿੱਧੇ ਮੱਥੇ ਨੀ ਜਿੱਤਿਆ, ਸਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖਚਰ-ਵਿੱਦੀ ਕਰੀ ਹੋਊ।" ਕਰਤਾਰ ਹੌਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕ ਹੋਰ ਪੈਂਤਰਾ ਵਰਤ
 ਗਿਆ।
 "ਜੇ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸਰਪੰਚੀ ਕਰਲੁ। ਇਕ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਹੁਣ ਲਵਾਦਾਂਗੇ ਸਾਲੇ ਦੀ ਬੁਥ।"
 ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੁਰਲੀ ਚਾਂਦੀ ਛੱਡ ਗਿਆ।
 "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਓਂ ਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੇ ਕੇ ਪਰਚਾ ਹੁਣ ਲਾਹ ਦਿੰਨਿਆਂ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਵੀ ਤਾਅ ਵਿਚ
 ਆ ਗਿਆ।
 "ਲਓ ਅਸੀਂ ਭਲਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਦੋਂ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਆਂ। ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਲੱਗ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਆਂ।" ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾ ਵਿਚ
 ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਗਿਆ।

"ਲਓ ਇਹਨੂੰ ਸਿੱਟੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਕੱਢੋ ਬਾਹਰ।" ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਰੂੜੀ ਮਾਰਕਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਲਿਆ ਰੱਖੀਆਂ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੈਂਗ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ਮ ਦੀ ਦਲ-ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

-0-

ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਚਦੀ ਭਾਗੂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਪਹੁੰਚੀ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭ ਨੇ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੀਆਂ ਸੀਲਾਂ ਤੋੜ ਲਈਆਂ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਚਦੇ-ਨਚਦੇ ਮੁੜਕੇ ਨਾਲ ਗੱਚ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਲੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਟੇਕ ਆਪਣੀ ਖਰ੍ਹਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗਰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤਿੰਨ ਬੋਤਲਾਂ ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਖੇਤ ਵੱਲ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ।

"ਓ ਬਲੇਰ ਜਿੱਤ ਗੇ ਆਪਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਸਾਈਕਲ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਲਾ ਕੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਸੌਂਹ ਖਾ ਵੀ।" ਬਲੇਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਗਿਆ।

"ਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਨਾ।"

"ਆਏ ਹਾਏ! ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ।" ਬਲੇਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬੱਝੇ ਝੋਲੇ ਦੀਆਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਗੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਸਰਕਾਰ ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੋ ਗਈ?" ਪਨੀਰੀ ਪੁਟਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਂਦਾ ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਆ, ਬਲੇਰ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਕੱਟਰੂ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

"ਅਰੇ ਬਈਆ, ਹਮ ਜੀਤ ਗਏ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਝੋਲੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਭਈਏ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਅਰੇ ਸੱਚ!"

"ਓਏ ਰਾਂ ਯਾਰ! ਆਹ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਐ ਤੈਨੂੰ।"

"ਅਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀਤ ਗਿਆ, ਸਰਦਾਰ ਜੀਤ ਗਿਆ।" ਭਈਆ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਈਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਨੂੰ ਛਲਕਾਉਂਦਾ ਕੋਠੇ ਦੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਨਚਾਰ ਵਾਂਗ ਗੋੜੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਪਨੀਰੀ ਪੁਟਦੇ ਸਾਰੇ ਭਈਏ ਕੋਠੇ ਦੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਬਲੇਰ ਨਾਲ ਦੇਸੀ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। 'ਅਰੇ ਬਈਆ ਖਾਈਕੇ ਪਾਨ ਬਨਾਰਸ ਵਾਲਾ, ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏ ਬੰਦ ਅਕਲ ਕਾ ਤਾਲਾ।' ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਸਾਰੇ ਭਈਆਂ ਨੇ ਕੋਠੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਝੁੰਡ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਬਲੇਰ ਵਗਦੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਲੱਤਾਂ ਲਮਕਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਦੋ ਬਾਟੀਆਂ ਤੇ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖ ਲਈ।

"ਲੈ ਫੇਰ ਮਿੱਠੂ ਕਰ ਮਹੂਰਤ।" ਬਲੇਰ ਨੇ ਬਾਟੀ ਤੇ ਬੋਲਤ ਮਿੱਠੂ ਵੱਲ ਸਰਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਬਾਟੀ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰ ਕੇ, ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਝਾੜ ਲਈ ਤੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੈਂਗ ਪੀ ਗਿਆ।

"ਕਿਉਂ! ਆਉਂਦੈ ਲੋਰ!" ਬਲੇਰ ਨੇ ਇਕ ਪੈਂਗ ਆਪ ਵੀ ਪਾ ਲਿਆ।

"ਕਾਹਨੂੰ ਪੁਛਦੈਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ ਐ ਚੀਜ਼। ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਐ ਬੱਸ ਚੀਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਗੰਢਾ ਬਾਟੀ ਨਾਲ ਚੀਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਫਾਕ ਜਾੜੂ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਲਈ। ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਪੈਰ-ਸਿਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੱਛਰ ਨੰਗੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਦੰਦੀ ਵੱਢ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਬੇਧਿਆਨੇ ਜਿਹੇ ਹੀ 'ਐ ਮੇਰੇ ਸਾਲਿਆਂ ਦਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਮੱਛਰ ਲੜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਧੱਫਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ। ਭਗਵਾਨ ਦੇਵਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਲੇਵੇਂ ਖਾਂਦੀ ਪਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ

ਚੇਖਾ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਤਾਰਾ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਕਰਮੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਪੈਡਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਜੋਰ ਦੀ ਦੱਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਈਕਲ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ, ਰੁੰਡ-ਮਰੁੰਡ ਕਿੱਕਰਾਂ ਹੇਠ ਦੀ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

4.

ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਤ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਕਿਰਾਇਆ ਵਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੁਣ ਚੀਮੇ ਬਾਰੂਵੀਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਹਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ 'ਚ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਤ ਦੀ ਭੈਣ ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਦੂਜਾ ਭਰਾ ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਇਕ-ਦੋ ਦਿਨ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗਏ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਨਾ, ਮੂੰਹ ਵੱਟੀ ਕੰਮ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਉਸਨੂੰ ਸੌ ਬਹਾਨੇ ਲਾਉਂਦਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ। ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਿੱਕੀ-ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਰਮੀ, ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਲਈ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਭਾਂਪ ਕੇ ਦਿਲੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਕਰਮੀ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਆਫ਼ਤ ਆ ਪਈ?" ਕਿਰਨਾ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਈ।

"ਆਫ਼ਤ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਨੀ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਪੈਣੀ ਐ ਮੇਰੀ ਸੂਰਜ ਦੀਏ ਕਿਰਨੇ।"

"ਕੀ! ਮੇਰੇ 'ਤੇ?"

"ਹਾਂ ਤੇਰੇ 'ਤੇ।"

"ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਐ ਤੂੰ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸ ਦੇ, ਐਮੋਂ ਵਕੀਲਾਂ ਆਲੀਆਂ ਭੁਲਾਈਆਂ ਜੀਆਂ ਨਾ ਪਾ।" ਕਿਰਨਾ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨੰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨੀ, ਬੱਸ ਐਮੋਂ ਈ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।" ਕਰਮੀ ਅਸਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਗਈ। ਮਖਾਂ ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਬਿੰਦੀ-ਝੱਟੀ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰ ਜਾਂਦੀ।

"ਕਿਉਂ ਬਿੰਦੇ-ਬਿੰਦੇ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਝਾਕੀ ਜਾਨੀ ਐ। ਕੋਈ ਆਉਣ ਆਲਾ ਤੀ ਨੀ?" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਖੱਬੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਮੋਟੀ ਚੁੰਢੀ ਭਰ ਲਈ।

"ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਨੀ, ਤੇਰੇ ਗਾਹਕ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਣਗੇ ਜਿਹੜੀ ਹਰਿਓ ਗਾਂ ਮਾਂਗੂ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਐ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਚੁੰਢੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚੁੰਢੀ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

"ਕਿਹਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ?" ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਗਿਆ।

"ਆ ਓਏ ਭਾਗੂ ਤੇਰੀਆਂ ਹੀ ਉਡੀਕਾਂ ਤੀ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਗੁੱਝਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਉਡੀਕਦੇ ਫ਼ੌਕਰਾਂ ਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀਆਂ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਰਮਈ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਛੱਪਰ ਅਦਾ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਸ਼ਿਸ਼ਤ ਲਾਉਣ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧੇ ਸੇਧ ਲਏ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, 'ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਹੀਰਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੇ।'

"ਭਾਗੂ ਤੂੰ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਈ।" ਕਰਮੀ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਗਈ। ਕਰਮੀ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਪਸਰ ਗਈ। ਪੱਖੇ ਦੀ 'ਸੈਂ...ਐਂ...' ਤੇ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਗੁੱਝਾ ਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਧੂੜ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਂਦਾ ਦਿਲ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੀ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਗੱਲ ਤੋਰਨ ਲਈ ਪੈਂਤਰਾ ਮਾਰਿਆ।

"ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਭੂਆ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀ ਤੀ, ਬੱਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਈ ਆਂ।"

"ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਜੀਅ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਣੈ?" ਮੁੰਡਾ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚਲਦੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੜੀ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜੋੜੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਪਹਿਲੇ ਦਸ-ਵੀਹ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੱਗਿਆ ਨੀ, ਹੁਣ ਕੁਛ-ਕੁਛ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।" ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

"ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜੀਅ ਲਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨੀ ਮਿਲ ਗਿਆ?" ਭਗਵਾਨ ਅੰਦਰਲੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮੋਹਰਾ ਬਣਿਆ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਕੰਬਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਤਾਂ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਡਰ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਬਦਾ ਸੋਚ ਗਿਆ, 'ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂ'।

"ਸ਼ਾਇਦ....ਹੋ ਸਕਦੈ।" ਕੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਲਾਂ ਤੱਕ ਲਾਲ ਹੋਈ ਕੁੜੀ ਆਪਣੇ ਜਾਦੂਮਈ ਨੈਣ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਫੇਰ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪਾੜ ਸੁੱਟਿਆ।

"ਫੇਰ ਕਿਹੜੇ ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਆਲਾ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ।"

"ਆਪੇ ਜਾਣ ਲਓ।"

"ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਹਰੇ ਕਰ ਲੀਏ?" ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਜਵਾਬ ਦੀ ਕਿਆਸ ਅਰਾਈ ਲਗਾਉਂਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਇਆ।

"ਮੰਨ ਲਮਾਂਗੇ।"

"ਸੱਚ!" ਭਗਵਾਨ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਰਲੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੱਦਲ ਜਿਹੇ ਗਿਆ।

"ਹਾਂ ਸੱਚ!" ਕੁੜੀ ਨੇ ਫੈਲਾਦ ਵਰਗਾ ਜਿਗਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਹਾਏ ਓਏ! ਮੇਰਿਆ ਰੱਬਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈ।" ਭਾਗੂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਖੁਮਾਰ ਵਿਚ ਬੋਹੇਸ਼ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਲਿਆ ਫੜਾ ਜਾਨ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਬੁੱਕ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਆਹ ਲੈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਹਵਾ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਕੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜਾਨ ਕੱਢਣ ਲੱਗੀ ਐਂ ਚੰਦਰੀਏ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਦੇ ਚਾਹ ਦੇ ਗਿਲਾਸ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਰੱਖੇ।

"ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਜਾਨ ਲੁਟਾਉਂਦਾ ਫਿਰੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆਂ।" ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰ ਗਈ।

ਜੇ ਹਾਣ ਨੂੰ ਹਾਣ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਦੋਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਿੱਕੜੀ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈਆਂ ਪਰ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਕਿਆ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਦੌੜੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਰਮੀ ਐਨਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੈਣ ਈ ਨੀ ਆਇਆ।"

"ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਆਵਾਂਗੇ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

"ਫੇਰ ਹੁਣੀ ਛੱਡ ਆਓ, ਘਰੇ ਬੇਬੇ 'ਕੱਲੀ ਐ। ਉਡੀਕਦੀ ਹੋਊਗੀ।"

"ਗੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣ ਦੇ, ਉਹ ਛੱਡ ਆਉ।"

"ਉਹਦਾ ਕੀ ਪਤੈ ਕਦੋਂ ਆਵੇ।" ਕਿਰਨਾ ਘਰ ਜਾਣ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਲਾਲ ਸੂਹਾ ਹੋਇਆ ਪੱਛਮ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਊਘ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਚੰਗਾ ਐ ਕਰ, ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਨਾਲ।"

"ਕੀ ਪਤਾ ਇਹ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ।" ਕਿਰਨਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਕੀ ਕਰੂੰਗਾ।" ਮੁੰਡਾ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਦੇਣ।

"ਮੈਂ ਕੀ ਕਰੂੰਗਾ....ਤੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਆਈਂ, ਹੋਰ ਤੂੰ ਓਥੇ ਥਾਉਲਾ ਪਾਉਣੈ।" ਕਰਮੀ ਭਾਗੂ ਦੀ ਛਾਂਗ ਲਾਉਂਦੀ ਉਸਦੇ ਮੋਢੇ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਬਾਬਾ ਚੰਗਾ, ਵਗ ਜਾਨਾਂ।" ਭਾਗੂ ਝੱਟ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਗੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਸੀ।

ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਅਲਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਧੇਲੀ ਓਹਲੇ ਝਾਤੀ ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਨੀਵਾਂ ਲਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਮੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਂ ਲਾ-ਲਾ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। 'ਕਿੰਨੀ ਫਬਦੀ ਐ ਜੋੜੀ' ਕਰਮੀ ਕਹਿ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ-ਹੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਹਸਦੇ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹਸਦੇ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਕਰਮੀ ਗੌਰਵ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗਿੱਠ ਉੱਚੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਪਹੇ ਦੀ ਵਾਟ ਮੁਕਦੀ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਝਾਕੇ, ਕਰਮੀ ਅਜੇ ਵੀ ਬੂਹੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਫਿਰ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ।

"ਮੈਂ ਸੁਣਿਐ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਓਂ।" ਚਾਹੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨ ਲਈ ਗੱਲ ਤੋਰ ਹੀ ਲਈ।

"ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਹੋਰੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤੀ ਵੀ ਆਪਾਂ ਬੁੰਗਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਤੀ।"

"ਕਿਹੜੇ ਬੁੰਗਾਂ ਤੋਂ?"

"ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ।"

"ਅੱਛਾ! ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਰਫਿਊਜੀ ਓ।"

"ਹਾਂ।"

"ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕਿਮੇਂ ਆ ਗੇ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਗ ਪਈ।

"ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਹੇਰੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੁੰਗਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਤੀ, ਓਥੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਰੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਸਲ ਘੱਟ ਈ ਹੁੰਦੀ ਤੀ। ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਊਗੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰੌਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਜੇ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਈ ਹੁੰਦੀ ਤੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆ ਗੇ। ਓਦੋਂ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਗੋਦੀ ਤੀ। ਇਥੇ ਕਰਮੀ ਕੇ ਸਾਡੀ ਅੰਗਲੀ-ਸੰਗਲੀ ਰਲਦੀ ਤੀ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਕਨੀਓਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਵਾਤੀ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਈ ਘਰ ਪਾ ਲਿਆ।"

"ਇਥੇ ਜੀਅ ਲੱਗ ਜਾਂਦੈ ਕੱਲਿਆਂ ਦਾ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤੇਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਜਲਦੀ ਮੁੜ ਸਕੇ।

"ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਵਥੇਰੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਚਿੜਾਉਂਦਿਆਂ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਪੇਲੀ ਜਿਹੀ ਕੂਹਣੀ ਜੜ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੀ ਐਂ ਵੈਰਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਤੜਫੀ ਜਾਨਾਂ।"

"ਅਜੇ ਕੀ ਤੜਫਿਆਂ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤੜਫਣਾ ਪਉ।"

"ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾ ਇਹ ਜੁਲਮ ਨਾ ਕਰਿਓ ਦਾਸ 'ਤੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀਂ ਮਰਜ਼ੀ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਲਏ।

ਦੋਵੇਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਦੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਫਾਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਿਹਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਰਤੀ ਝੋਨੇ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਪੀਲੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਚਾਂਦੀ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘੁਲ ਕੇ ਲੇਅ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਨੰਡੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਸਾਈਕਲ ਜਾਂ ਸਕੂਟਰ ਸਵਾਰ ਟੱਕਰਦਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਵੇਖਦਾ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ। ਜਦ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"ਤਾਈ ਘਰੇ ਕੋਈ ਦੀਂਹਦਾ ਈ ਨੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲਿਆ।

"ਭਾਈ ਸਾਰੇ ਓਹ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਖੇਤ ਜੀਰੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।"

"ਅਜੇ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਰਹਿੰਦੀ ਐ?"

"ਬੱਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਿੱਲੇ ਰਹਿ ਗੇ, ਪਰਸੋਂ ਤੱਕ ਨਿਬੜ ਜੂ। ਤੂੰ ਵਧੀਆ ਕੀਤਾ ਭਾਈ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਿਆ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕੋਈ ਲਿਆਉਣ ਆਲਾ ਵੀ ਨਈਂ ਤੀ।"

"ਚੰਗਾ ਤਾਈ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਨੀ ਆਂ। ਪੀ ਕੇ ਜਾਈਂ।" ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕਢਦੀ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਕਰ।" ਭਗਵਾਨ ਗੇਟ ਨਾਲ ਬਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਲਿਆਈ।

"ਲਓ ਭਾਗੂ ਜੀ!" ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਕਿਉਂ ਫਿੱਕਾ ਈ ਪਿਆਉਣ ਲੱਗੇ ਓ, ਕੁਛ ਮਿੱਠਾ ਵੀ ਤਾਂ ਪਾ ਦਿਓ ਜੀ।"

ਕਿਰਨਾ ਝੱਟ ਸਮਝ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਘੁੱਟ ਭਰ ਲਈ ਤੇ ਮੁੜ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪੀ ਕੇ ਖਾਲੀ ਗਿਲਾਸ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਓਗੇ ਬਾਬਿਓ?"

"ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਓ, ਪਰ ਹੁਣ ਮਿਲਣ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਿਆ ਕਰਿਓ।"

"ਜੇ ਬੁਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਮਾਂਗੇ ਮਾਲਕੇ।"

"ਹਾਂ ਸੱਚ! ਅਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਭੁੱਲਿਆ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

"ਦੱਸੋ ਜੀ।" ਭਗਵਾਨ ਅਦਭੁਤ ਲੋਚ ਵਿਚ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਖੁਭਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਸੁਣਿਐ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਲਿਖਦੇ ਵੀ ਓ।"

"ਨਾਂਹ! ਤੈਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਕਹਿ ਤਾ?"

"ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤੈ, ਬਾਹਲੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਜੀਆਂ ਨਾ ਕਰ ਸੁਣਾ ਇਕ, ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ।"

ਕਿਰਨਾ ਅੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਲੈ ਸੁਣ...

ਤੇਰੇ ਹੁਸਨ ਦੇ ਚਰਚੇ

ਹਰ ਮੇੜ ਗਲੀ।

ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੇ ਡੇਰੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਏ

ਤੇਰੀ ਸੰਭਦੀ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਨਲੀ। ਹਾ...ਹਾ...।"

ਭਾਗੂ ਛੜੱਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ, "ਚੰਗਾ ਜੀ ਹਮ ਚਲੇ।"

ਕਿਰਨਾ ਮੁੱਕੀ ਘੂਰ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਭੱਜੀ ਪਰ ਉਹ ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੀ ਨੇ ਮੁੱਕੀ ਘੂਰ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਵਾਟ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਦੁੱਗਣੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਕਰਮੀ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਫਿਰ ਘਰ ਵੱਲ ਹੀ ਹੋ ਤੁਰਿਆ।

5.

ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਹਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਕ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਇਲਾਜ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਪਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਆਇਆ ਕਰੇ ਪਰ ਆਪਣੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹਾਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣੋਂ ਝਿਜਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਦੇਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੀ ਢੱਠੀ ਢੇਰੀ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸਰਨ ਲੱਗੀ। ਹੁਣ ਮੁਖਤਿਆਰ ਤੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ 'ਕੋਲੀ ਚੱਟ' ਯਾਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਲਾਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਪਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਅਖੀਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰ ਲਈਏ। ਫੇਰ ਸਾਲਾ ਆਪੇ ਮਿਆਂਕੂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਕੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਜੋੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰ ਲਏ ਪਰ ਹੁਣ ਜੇ ਐੱਖਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਵਣ ਦੇ ਨਿਆਣਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਤਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਢਲਦਿਆਂ ਹੀ ਡੱਬ ਵਿਚ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਸਰਵਣ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਧਮਕਿਆ।

"ਓਹ ਹੋਰ ਸੁਣਾ ਸਰਵਣ ਸਿਆਂ ਕੀ ਹਾਲੇ-ਚਾਲੇ ਨੇ?" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਬ ਕੇ ਘੁੱਟਿਆ।

"ਬੱਸ ਬਾਈ ਟੈਮ ਪਾਸ ਐ।" ਸਰਵਣ ਅੰਦਰਲੀ ਗਰੀਬੀ ਬੋਲ ਪਈ। ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਟੀਪ-ਟੱਲੇ ਤੇ ਇਕ ਲੀਹ ਉਪਰ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ।

"ਟੈਮ ਪਾਸ ਈ ਕਰਨੈ ਆਪਾਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਇਥੇ ਕੀ ਰੱਖਿਐ।" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਰਤਾਰ ਬੈਠਕ ਵਿਚਲੀ ਮੰਜੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।
"ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਖੈਰ ਟੈਮ ਪਾਸ ਈ ਐ ਬਾਈ।" ਸਰਵਣ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਮਕਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਹੋਰ ਸੁਣਾ ਨਮੀਂ-ਤਾਜੀ।"

"ਅਸੀਂ ਕੀ ਸੁਣਾਉਣੀ ਐਂ ਬਾਈ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾਓ ਅੱਜ ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ?"

"ਬਾਈ ਜੀ ਕੋਈ ਗਰੀਬ-ਅਮੀਰ ਨੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਜੇ ਅਮੀਰ ਬਣਨਾ ਈ ਐ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਅਮੀਰ ਬਣੇ। ਉਥੋਂ ਕਹਿ ਦੇਣਗੇ ਇਹ ਚੂੜਾ, ਇਹ ਚਮਿਆਰ, ਇਹ ਫਲਾਣਾ, ਇਹ ਢਿਮਕਾ। ਖੂਨ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੀ ਐ। ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਆਇਆ। ਏਸੇ ਲਈ ਹੁਣ ਸਿੱਧਾ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਈ ਆਇਆਂ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਚੇਗਾ ਖਿਲਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ, ਬੋਤਲ ਡੱਬ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਵਣ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਜੇ ਤੇਰਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦੈ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਮੋੜਦੇ ਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਐ। ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਆ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਵੀ ਬੋਤਲ ਵੇਖ ਕੇ ਲਾਲਾਂ ਸੁੱਟ ਲਈਆਂ।

"ਲੈ ਪਾ ਫੇਰ।"

"ਇਕ ਮਿੰਟ।" ਸਰਵਣ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਕੱਢ ਕੇ ਬੋਤਲ ਕੋਲ ਰੱਖ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੱਗ ਭਰ ਲਿਆਇਆ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਗਿਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਧੋ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੁੜ ਸਰਾਬ ਦਾ ਅੱਧਾ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਿਆ।

"ਮੈਂਬਰਾ ਐਤਕੀਂ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਿਲਗੀ ਲਗਦੈ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਪੈਂਗ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ਕ ਮੁੱਛਾਂ ਉਤੋਂ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਬਾਈ ਗਰਾਂਟ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਆਲੇ ਜਾਨਣ।"

"ਨਹੀਂ ਯਾਰ ਮੈਂਬਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਐਂ। ਸਾਅਬ ਲਿਆ ਕਰ।"

"ਆਪਾਂ ਸਾਅਬ ਲੈ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨੇ, ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ।"

"ਜੇ ਪੈਸੇ ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਈ ਲੱਗਣ ਫੇਰ ਸਾਅਬ ਲੈਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਐ।"

"ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਿੱਥੇ ਲਗਦੇ ਨੇ?" ਸਰਵਣ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉੱਘੜ ਆਇਆ।

"ਐਤਕੀਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੱਗੇ ਲਗਦੇ ਨੇ?" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੈ ਡੇਢ ਕੁ ਲੱਖ।"

"ਡੇਢ ਕੁ ਲੱਖ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, "ਬਾਕੀ ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਪਤੈ ਕੁਛ?" ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਗਿਆ।

"ਕਿੱਧਰ ਗਏ?" ਸਰਵਣ ਨੇ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਾਪਿਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

"ਜਾਣੇ ਕਿੱਧਰ ਤੀ, ਖਾ ਗਿਆ।"

"ਅੱਛਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਤੀ ਆਹ ਗੱਲ ਦਾ।" ਸਰਵਣ ਤੁਭਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਅੱਗੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਕਿਰਨ ਲੈ ਆਂਦੀ ਹੋਵੇ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਏਸੇ 'ਚੋਂ ਐਨੇ ਖਾ ਗਿਆ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਗੇ ਗਰਾਂਟਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੂ?" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਕ ਮੋਟਾ ਪੈਂਗ ਹੋਰ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ।

"ਚੱਲ ਛੱਡ ਯਾਰ ਆਪੇ ਭਰੂ ਸਾਲਾ।" ਸਰਵਣ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਰਮ ਪੈ ਗਿਆ।

"ਭਰਨ-ਭਰਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੇਖਦੈ ਸਰਵਣਾ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਦੇਖ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਕ ਏਸ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੈ?"

"ਨਾ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਢੇਲ ਵਾਂਗੂ ਸਿਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਫੇਰ! ਉਹਨੂੰ ਪੈਸੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਐ। ਇਕ ਮੁੰਡੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੈਡਮੀ 'ਚ ਲਾ ਰੱਖਿਐ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।"

"ਜੇ ਖਾ ਈ ਗਿਆ ਫੇਰ ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਉਹ ਮੋੜਦੂ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਬੇਵਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ।

"ਜੇ ਮੋੜੂ ਨੀ ਤਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਤਾਂ ਨੀ ਖਾਊ।"

"ਉਹ ਕਿਮੋ?"

"ਜੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੋ ਮਿੰਟ ਲੱਗਣਗੇ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟਣ ਨੂੰ।" ਕਰਤਾਰ ਚੁਟਕੀ ਮਾਰ ਗਿਆ।
ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੈਂਗ ਹੋਰ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਿਆ।

"ਯਾਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਕਰ ਵੀ ਨੀ ਸਕਦੇ। ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ ਆਪੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪੇ ਹਟਾ 'ਤਾ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਅੰਬ ਦੇ ਅਚਾਰ ਦੀ ਗੁਠਲੀ ਚੂਸ ਕੇ ਮੁੜ ਕੋਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਈ ਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਉਹਤੋਂ ਕੀ ਕਰਾਉਣੈ।" ਕਰਤਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਰਵਣ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸੀ।

"ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਈ ਖ਼ੈਰ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਸੇਲਾਂ ਆਨੇ ਐ।" ਉਹ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾ ਗਿਆ।

"ਬਾਈ ਜੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਪੈਂ-ਬਾਰਾਂ ਹੋ ਜਾਣ।"

"ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਭੱਜੇ ਆਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿਆਂ, ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਜੋੜ ਲੀਂ।"

"ਬੱਸ ਫੇਰ, ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐਂ, ਉਹਦਾ ਹੁਣੇ ਕਰ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਘੋਗਾ ਚਿੱਤਾ।" ਕਰਤਾਰ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਖੜਿਆ।

ਕਰਤਾਰ ਸਰਵਣ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਉਹ ਸਰਵਣ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਗਲੀ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕ ਅਜੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਗਲੀ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਸਰਵਣ ਦੇ ਘਰ ਪੀਤੀ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਸ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਘਰ ਦਾ ਵੀਹੀ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭੇੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਾਰ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਲ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਪਿਆ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਚਾਂਦੀ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਤੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਜੱਗੀ ਬੈਠੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

"ਕਿਉਂ ਫਸਿਆ ਚੂਹਾ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ?" ਜੱਗੀ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਫਸਾਏ ਬਿਨਾਂ ਛੱਡਦੇ ਆਂ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹਿੱਕ ਫੁਲਾ ਲਈ।

"ਚੰਗਾ ਲੈ ਫੇਰ ਲਾ ਘੁੱਟ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਗਲਾਸ ਤੇ ਬੋਤਲ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਸਰਾਬ ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਉਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੌੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੀ ਤਾਂ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਾਵਾਂ-ਰੌਲੀ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ। ਅਖੀਰ ਅਗਲੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਨੱਥਣਾ ਚਾਂਦੀ ਜਿੰਮੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਖੇਤ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਸੀ। ਚਾਂਦੀ ਨੇ ਇਹ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਚਾਂਦੀ ਕਈ ਦਿਨ ਜੁੱਤੀਆਂ ਘਸਾਉਂਦਾ ਜਿਉਣੇ ਮੈਂਬਰ ਮਗਰ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਲੱਖ ਹੇਠ-ਉੱਤਾ ਕੀਤਾ, ਸੈਂ ਰੱਸੇ ਵੱਟੇ ਪਰ ਕੁਝ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਦੰਦੀਆਂ ਕਰੀਬਦਾ ਮੂੜ ਦੀ ਝੱਗ ਵਾਂਗ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ, ਫਿਰ ਜੱਗੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲਏ ਪਰ ਜਿਉਣਾ ਟੱਸ ਤੋਂ ਮੱਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਆਖ਼ਿਰ ਥੱਕ-ਹਾਰ ਕੇ ਖਹਿੜਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

-0-

ਹੁਣ ਇਹ ਢਾਈ ਨਵਾਂ ਪੈਂਤੜਾ ਸੋਚਣ ਲਈ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਸਰਾਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰਤੇਜ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਬੁਣਤੀਆਂ ਬੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। 'ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ, ਓਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ' ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਇਹ ਫਿੱਟ ਨਾ ਬੈਠਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹਫ਼ੇ ਟੁੱਟਿਆ ਜੈਲੂ, ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਜੁੜੀ ਢਾਈ ਕੋਲ ਆਇਆ, "ਸ....ਸ....ਸਰਪੰਚ! ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲੀ।"

"ਕਿਉਂ?" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਤਿਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਬਣਾ ਲਿਆ।

"ਪਤਾ ਨੀ।"

"ਨਾਅ ਐਂ ਕਿਮੋਂ ਵੀਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਰਾਜ ਐ?" ਮੁਖਤਿਆਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਓਏ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੱਕ-ਬੱਤ ਗਾਂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਈ ਐ।" ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸੋਚ ਅੱਗੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਪੰਚ ਆ ਘੁੰਮਿਆ।

"ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਲੂ ਸਾਲਾ, ਚਲੇ ਕੰਧ ਢਾਹ ਕੇ ਆਈਏ। ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਕੋਣ ਹਟਾਉਂਦੈ।" ਜੱਗੀ ਨੇ ਖੁੰਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਗੰਡਾਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਬਾਕੀ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਏ। ਜੱਗੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਾਨ੍ਹ ਵਾਂਗ ਭੂਸਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਹਥਲਾ ਗੰਡਾਸਾ ਪੱਕੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ 'ਠੱਕ-ਠੱਕ' ਵਜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਗਏ। ਗਲੀ ਖਾਲੀ ਭਾਂਅ-ਭਾਂਅ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਕੱਢੀ ਕੰਧ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਲੱਕ ਤੱਕ ਆਉਂਦੀ ਟੇਢੀ-ਵਿੰਗੀ ਕੰਧ ਆਪ ਹੀ ਕੱਢੀ ਲਗਦੀ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਕਿਮੋਂ ਕਰੀਏ?"

"ਦੇਖਦਾ ਕੀ ਐਂ ਢਾਹ ਦੇ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਹੱਲਾ-ਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਜੱਗੀ ਨੇ ਗਿੱਲੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਧ 'ਦਾਅੜ' ਕਰਦੀ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਡਿਗਦੀ ਕੰਧ ਦਾ ਖੜਾਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ 'ਟੀ....ਈ....ਟੀ....' ਕਰਦਾ ਪੱਕਾ ਰੋੜਾ ਜੱਗੀ ਦੇ ਕੰਨ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ।

"ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ....!" ਜੱਗੀ ਗੰਡਾਸਾ ਉਘਰ ਕੇ ਰੋੜੇ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਭੱਜਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, "ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਐ, ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਲੇ ਚੱਲੀਏ।"

ਸਾਰੇ ਪੁੱਠੇ ਭੱਜ ਤੁਰੇ। ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਰੋੜਾ ਹੋਰ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇ ਗਿੱਟਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਵੱਜਿਆ। ਗੁਰਦਿਆਲ, ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਸੀਤੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਓਪਰੇ ਬੰਦੇ ਰੋੜੇ ਮਾਰਦੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਕੰਧ ਢੱਠੀ ਪਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦੇ ਘਰੇ ਜਾ ਵੜੇ। ਵੀਹੀ ਸੁੰਨੀ ਸੀ।

6.

ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਕਰੀਬੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਭ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਬਿਨਾਂ ਝਿਜਕ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਗ਼ਮ ਦੱਸਿਆਂ ਗ਼ਮ ਘਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੂਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਸੀ ਭਾਗੂ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵੱਲੋਂ ਢਿੱਡ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈ-ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਛੇ ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੁਕਦੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਰਾਜਾ ਘਰ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, "ਭਾਗੂ! ਈਦ ਦਾ ਚੰਨ ਈ ਹੋ ਗਿਆ ਪਤੰਦਰਾ, ਕਦੇ ਗੋੜਾ ਈ ਨੀ ਮਾਰਿਆ?"

"ਯਾਰ ਟੈਮ ਈ ਨੀ ਲੱਗਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ।

"ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਐ?"

"ਹਾਂ, ਠੀਕ ਐ।"

"ਚੱਲ, ਉਪਰ ਚੱਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਆਂ ਗੱਲਾਂ।" ਰਾਜਾ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਪੂਰਾ ਢਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਸਮੈਲੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੂਰਜ ਨੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਹਿੱਕ ਲਹੂ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਦੇ ਕੁੜੀਆਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਵਿਚ ਜੁਟੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਭਾਗੂ ਬਨੇਰੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਸੁਣਾ ਯਾਰ ਕੋਈ ਪਰੀ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ, ਦਿਆਲ ਹੋਈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦਾ ਮੋਢਾ ਥਾਪੜਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਕਰੇ ਬਿਨਾਂ ਛੱਡਦੇ ਆਂ।"

"ਓਹ ਸਦਕੇ ਬੋਲੀਆ! ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਫੇਰ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਗੱਲ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸੁਣਨੀ ਹੋਵੇ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਰਦੀ ਐ ਤੇਰੇ ਵੀਰ 'ਤੇ, ਕਹਿੰਦੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰ।"

"ਅੱਛਾ! ਮਿਲਿਆ ਫੇਰ?"

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੱਦੋਂ।"

"ਛੇਵੇਂ।"

"ਛੇਵੇਂ? ਛੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨੂੰ?" ਰਾਜੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਉਭਰ ਆਈਆਂ, "ਉਹ ਜਾਹ ਯਾਰ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੀ ਦੇ-ਦੇ ਵਾਰ ਮਿਲਦਾ।"

"ਕੀ ਕਰੀਏ ਯਾਰ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ।" ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬੇਵਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਰਮੀ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਉਂਦੀ ਜਾਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

"ਫੇਰ ਤੇਰੀਆਂ ਕਿਹੜਾ ਟੁੱਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜਾਇਆ ਕਰ।"

"ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਰੋਜ਼ ਕੋਣ ਵੜਨ ਦਿੰਦੈ।"

"ਉਏ ਭੱਦ੍ਰਾ! ਤੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਥੋੜਾ ਜਾਣੈ, ਸਾਰੀ ਸੜਕ ਪਈ ਹੈ, ਸੜਕ 'ਤੇ ਇਕ ਅੱਧਾ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਆਇਆ ਕਰ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਮਿਲੂ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਿਉਂਤ ਦੱਸੀ।

"ਚਲੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖ ਲਾਂਗੇ।"

"ਦੇਖਣਾ ਕੀ ਐ, ਹੁਣੇ ਚੱਲ।"

"ਹੁਣੇ?"

"ਤੂੰ ਚੱਲ ਤਾਂ ਸਈ।" ਰਾਜਾ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਖਿੱਚ ਤੁਰਿਆ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਨੈਬ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਏ।

"ਜੇ ਬਾਹਰ ਮਿਲਗੀ ਫੇਰ ਕੀ ਕਹਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗੁਰਨੈਬ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ।

"ਕਹਿ ਦੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਉਂਗਾ।"

"ਕਦੋਂ ਕਹਾਂ।"

"ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ ਕਹਿ ਦੀਂ।"

ਜਦੋਂ ਤਿੰਨੋਂ ਘਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਬੱਠਲ ਲਈ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤੇ ਕੂੜਾ ਰੂੜੀ ਉਪਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਪਈ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮੁੜੀ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੂੜੀ ਵੇਖ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ।

"ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਆਉ।" ਭਗਵਾਨ ਕੂੜੀ ਕੋਲ ਰੁਕ ਗਿਆ।

"ਨ.ਨਹੀਂ..ਨਹੀਂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।

"ਮੈਂ ਜਰੂਰ ਆਉਂਗਾ, ਤੂੰ ਆਈਂ ਚਾਹੇ ਨਾ।" ਭਗਵਾਨ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਡੈਰ-ਡੈਰ ਹੋਈ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੀ।

'ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਫੇਰ ਕਬੂਤਰੀ?' ਗੁਰਨੈਬ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਬੁੜਕਿਆ।

"ਕਬੂਤਰੀ ਡਰਦੀ ਹੈ ਘਰ ਆਲੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਤੋਂ।"

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?" ਗੁਰਨੈਬ ਉਬਲਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕਦਮ ਢੈਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਤੀ, ਮੈਂ ਕਹਿ ਤਾ ਵੀ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਆਈਂ ਚਾਹੇ ਨਾ ਮੈਂ ਜਰੂਰ ਆਉਂਗਾ।"

"ਉਹ ਸਦਕੇ ਤੇਰੇ।" ਗੁਰਨੈਬ ਦੁੱਧ ਥੱਲੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਏ ਝੋਕੇ ਵਾਂਗ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਉਪਰ ਉਛਲ ਪਿਆ।

ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਤੁਰੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਸੜਕ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕਾ ਖੇਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਕੋਠੇ ਅੱਗੇ ਬਣੀ ਖੇਲ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਦਾ ਡੁੱਬ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਮੋਟਾ ਤਾਰਾ ਵੀ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹਨੇਰਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਕਰ ਵਿਚ ਸਮੇਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਆਉਂਦੇ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੋ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਗੁਰਨੈਬ ਕੇ ਘਰ ਸੁਨੇਹਾ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਦਰ੍ਹੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੇ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਮੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਕਦੇ

ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕੀੜੀ ਦੀ ਚਾਲ ਫੜ ਲਈ ਸੀ। ਇਕ-ਇਕ ਮਿੰਟ ਪਹਾੜ ਬਣ ਖਲੋਇਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ, ਚੱਕਰ ਕਟਦਾ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕੁਤਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸੂਈ ਦਸ ਉਪਰ ਆ ਖਲੋਈ।

"ਚੱਲ ਫੇਰ ਭਾਗੂ ਹੋ ਤਿਆਰ। ਟਾਈਮ ਦੇਖ ਦਸ ਵੱਜ ਗਏ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

"ਹਾਂ ਚਲੋ।" ਭਾਗੂ ਮੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉਠ ਖੜਿਆ।

"ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਕਣਾ।"

"ਛੱਡ ਕਿਹੜਾ ਠੰਢ ਐ।"

"ਹਵਾ ਦੀ ਠੰਢ ਹੋਊ।"

"ਚੱਕ ਲੈ ਫੇਰ ਇਕ ਅੱਧਾ।"

"ਆਹ ਲੈ ਚਲਦੇ ਆਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਛਾਈ ਕੱਢ ਲਈ।

ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਲਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਪਏ ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਬਿੜਕ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਯਕੀਨ ਬੱਝ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵੇਂ ਪੋਲੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਬਾਹਰ ਚਲਦੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਲੂੰ-ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਠੰਢ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਟਿਮ-ਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਲ ਚੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨੀ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਚਮਕਦੇ ਤਾਰੇ ਇੰਝ ਲਗਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਥਾਲ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕੇਹੇਨੂਰ ਹੀਰਾ ਚੰਨ ਹੋਵੇ। ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੂਰ ਤੱਕ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਦੇਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰ ਲੰਘ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਬੱਲਬ ਚਮਕਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਵੀਹੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਭੱਕਣ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਠਿਆਂ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਬੱਲਬਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਾਲੀ ਲਾਈਟ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਰੁਕ ਗਏ। ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਦੂਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੋਈ ਲਾਈਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵਧੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਉਏ ਲਗਦੈ ਕੋਈ ਸਕੂਟਰ ਆਉਂਦੈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ।

"ਆਜਾ ਇਧਰ ਬੇਰੀ ਓਹਲੇ ਹੋ ਜਾ।"

"ਚੱਲ।" ਦੇਵੇਂ ਬੇਰੀ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਕੂਟਰ ਕੋਲ ਦੀ ਖ..ਰ...ਰ...ਰ.. ਕਰਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ।

"ਏਸ ਟੈਮ ਕਿਹੜਾ ਫਿਰਦਾ ਸਾਲਾ ਭਟਕਦਾ?" ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੂਰ ਲੰਘ ਗਏ ਸਕੂਟਰ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਕੋਈ ਹੋਣਾ ਵਿਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਭਗਤ।"

"ਗੀ..ਗੀ..ਗੀ।" ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਉਏ ਭਾਗੂ! ਸੱਚ ਉਹਨੂੰ ਥਾਂ ਥੂੰ ਦੱਸੀ ਤੀ?"

"ਨਾਂਹ।"

"ਉਏ ਵਾਹ ਉਏ ਤੇਰੇ ਕਲੰਨਾ।" ਗੁਰਨੈਬ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਿਆ।

"ਚੱਲ ਆਪਾਂ ਐਂ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਬਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਜਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਧਰ ਬੈਠ ਜਾਨਾਂ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਵਿਉਂਤ ਦੱਸੀ।

ਗੁਰਨੈਬ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬਾਰ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਅਗਲੇ ਬਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵਾਂ ਸੜਕ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਉਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਭਾਗੂ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਬੱਝੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਚੰਨ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਟਾਈਮ ਵੇਖਦਾ। ਘੜੀ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਤੋਂ

ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਉਪਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਸਦਾ ਧੜਕਦਾ ਦਿਲ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਦੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਕੋਈ ਰੇਸ਼ਮ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪਾ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਟੋਹਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਲੀਆਂ-ਪਤਲੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਹੱਥ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁੱਟ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗੁੱਟ ਫੜ ਕੇ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਝੂਟਾ ਮਾਰਿਆ। ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਕਿਰਨ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਆ ਪਈ। ਚੰਨ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਬੱਦਲੀ ਓਹਲੇ ਜਾ ਲੁਕਿਆ।

"ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਬੜੀ ਨਾਂਹ-ਨਾਂਹ ਕਰਦੀ ਤੀ।"

"ਮੇਰਾ ਭਾਗੂ ਏਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਉਠ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਆਵਾਂ।" ਕਿਰਨਾ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

'ਚਲ ਉਠ, ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਵੀ ਵਾਰ-ਸਾਰ ਲਈਏ।' ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ।

"ਗੁਰਨੈਬ ਵੀ ਆਇਐ ਤੇਰੇ ਨਾਲ?"

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੱਥੇ ਐ?"

"ਦੂਜੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਐ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਥਾਂ ਦੱਸਣੀ ਭੁਲ ਗਏ ਤੀ, ਫੇਰ ਉਹ ਓਧਰ ਬਿਠਾਇਆ।"

"ਗੁਰਨੈਬ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਦਬਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਮੋਢੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਜਾ ਰੱਖਿਆ।

"ਕ..ਕ.ਕ...ਕੈਣ।" ਗੁਰਨੈਬ ਡਰ ਵਿਚ ਬੁੜ੍ਹਕ ਪਿਆ। ਭਾਗੂ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਹਾਸਾ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕੇ।

"ਵਾਹ ਓਏ ਡਰੇਕਲਾ! ਮਾਰੋਗਾ ਸ਼ੇਰ, ਚਲ ਆ ਓਧਰ ਚੱਲ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਆਂ।" ਤਿੰਨੋਂ ਉਥੋਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਗਏ।

"ਤੁਸੀਂ ਓਧਰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ ਮੈਂ ਇਥੇ ਬੈਠਦਾਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵੀਂ ਟਾਹਲੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਥੱਲੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ। ਜੇੜੀ ਟਾਹਲੀ ਥੱਲੇ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਹਾ ਤੇ ਸਹੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਲੇਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਖੇਡਦੇ, ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਮਗਰ ਭੱਜਦੇ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਇਸ ਜਾਨਵਰ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਆਪਣਾ ਮਿਲਣਾ ਭੁੱਲ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਣਾਈ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਿਰਤ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

"ਭਾਗੂ ਕਿੰਨੇ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਹਨ।" ਕਿਰਨਾ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਕਲੇਲਾਂ ਕਰਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਨਹੀਂ ਕਿਰਨਾ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗੁਲਾਮ ਨੇ।"

"ਕਿਉਂ?" ਕਿਰਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਭਾਗੂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।

"ਹਾਂ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਰਹਿੰਦੈ। ਪਤਾ ਨੀ ਆਪਣੀ ਮਾਸ ਖਾਣੀ ਜਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਦੋਂ ਮੌਤ ਬਣ ਕੇ ਆ ਜੇ।"

"ਹਾਏ ਵੇ ਭੈੜੀਓ! ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ, ਕਲੇਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲੋ ਕਿੰਨੇ ਵਧੀਆ ਲਗਦੇ ਨੇ।" ਕਿਰਨਾ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੀ ਮਾਰੀ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੇਵੇਂ ਮੁੰਡਾ-ਕੁੜੀ ਇਸ ਜਾਨਵਰ ਜੋੜੀ ਬਾਰੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਟਾਈਮ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਚੰਨ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਬੱਦਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਲੇਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਆਪਣੀ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗੀ ਚਾਨਣੀ ਨਾਲ ਧਰਤ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਚੰਨ ਬੱਦਲੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਲਾਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਘੜੀ ਤੋਂ ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ, ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਦੂਰ ਪਿੰਡ

ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਟਾਹਲੀ ਉਪਰ ਪਾਏ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਈ। ਦੋਵੇਂ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਕੋਲ ਆ ਗਏ।

"ਰੱਜ ਗੇ ਹੁਣ ਤਾਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਟਕੋਰ ਮਾਰੀ।

"ਨਹੀਂ, ਭੁੱਖ ਹੋਰ ਵਧ ਗੀ।" ਭਾਗੂ ਬੋਲਿਆ।

"ਫੇਰ ਕੋਈ ਲਾਜ਼ ਕਰਾਓ।"

"ਚੰਗਾ, ਚੰਗਾ! ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ, ਟਾਇਮ ਤਾਂ ਦੇਖ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਘੜੀ ਵਿਖਾਈ। ਦੋਵੇਂ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਏ। ਕਿਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਏ ਤਾਂ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਗੋਲ ਚੰਨ ਨਿੱਕੀ ਬੱਦਲੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ।

7.

ਜੀਰੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਪੱਕ ਕੇ ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਈ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਹਿ-ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਪੱਕੀ ਫ਼ਸਲ ਸੈਨੇ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ। ਕਿਸਾਨ ਚਾਹੇ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਪੱਕਣ ਤੱਕ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਰਹੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫ਼ਸਲ ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਜਵਾਨ ਧੀ ਦੇ ਬਾਪ ਵਾਂਗ ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਕਰੀ-ਕਰਵਾਈ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਫੇਰ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁੱਠੇ ਰੱਬ ਗੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਦਿਲ 'ਧੱਕ-ਧੱਕ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੱਥ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਪਸੀਨਾ ਇਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਾਂ ਵਰਗੀ ਫ਼ਸਲ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਗਦਾ ਰੱਬ ਤੋਂ ਹੈ। ਫ਼ਸਲ ਪੱਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੀਹੀ ਦਾ ਰੌਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਓਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵੀਹੀ ਵਿਚਲੀ ਕੱਢੀ ਕੰਧ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਉਵੇਂ ਹੀ ਖਿੰਡੀਆਂ-ਪੁੰਡੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਘਰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੀਰੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵੱਢੀ ਗਈ, ਵੇਚੀ ਗਈ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਹਲੀ, ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਕਣਕ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਬੀਜ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਫਿਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰ ਆਈਆਂ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇ ਆਦਮੀ ਕਰਕੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਕੰਧ ਦੁਬਾਰਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ, ਉਹ ਗੰਡਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਕੰਧ ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਆ ਗਏ। ਜੱਗੀ ਨੇ ਖੇਦ ਨਾਲ ਉਪਰੋਂ ਦੇ ਰਦੇ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੇ।

"ਕਿਹੜੈ? ਖੜ੍ਹ ਜੇ ਥੋਡੀ ਮਾਂ ਦੀ...।" ਗੁਰਦਿਆਲ, ਜੀਤਾ ਤੇ ਸੁਰਜੂ ਗੰਡਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਵੀਹੀ ਨੂੰ ਭੱਜੇ। ਪਿੱਛੇ ਸੀਤੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਧੀ ਅੱਕੀ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਭੱਜ ਤੁਰੀਆਂ।

"ਆਜੇ ਗਾਹਾਂ ਦੇਈਏ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪੈਸੇ।" ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਗੰਡਾਸੇ ਉਗਰ ਲਏ।

"ਹਾਏ! ਵੇ ਲੋਕੇ ਮਾਰਤੇ ਵੇ....। ਚੰਦ ਕੁਰ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਤੀਵੀਆਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸੀਤੇ ਤੇ ਅੱਕੀ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਗੰਡਾਸੇ ਫੜ ਲਏ।

"ਤੂੰ ਪਰਾਂ ਹੋ ਜਾ ਨੀ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਈ ਲੈਣ ਦੇ।" ਜੱਗੀ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਭੱਜ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਡਾਂਗ ਸੁਰਜੂ ਦੇ ਮੋਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਧਰੀ।

"ਓਏ ਮੁੰਡਿਓ! ਸੁਰਤ ਕਰੇ ਸੁਰਤ, ਕਦੇ ਐਂ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋਏ ਨੇ?" ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੋਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀਹੀ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਆ ਖੜ੍ਹੇ।

"ਦੇਖ ਭਜਨ ਸਿਆਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਸਿਆਣੈ, ਕਦੇ ਵੀਹੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਧਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਨੇ?" ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਰਪੰਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜਤਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

"ਭਜਨ ਸਿਆਂ, ਇਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਦੇਖਣ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਹਈ ਨੀ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਬੋਲ ਗਿਆ।

"ਓਏ ਭਾਈ! ਕਿਉਂ ਆਪਸ 'ਚ ਕਟਾ-ਵਢੀ ਹੋਏ ਓ। ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਨਬੇੜੇ ਪਰ੍ਹਾਂ।"

"ਐਂ ਨੀ ਨਿਬੜਦਾ ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਤਲ ਹੋਊ।" ਸੁਰਜੂ ਭੀਸਰਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

"ਜੇ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਆ ਇਧਰ, ਜੇ ਨਾ ਚਟਨੀ ਮਾਂਗੂੰ ਰਗੜਦੀਏ।" ਜੱਗੀ ਨੇ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਧਰ ਕੇ ਮਲ ਦਿੱਤਾ।

"ਓਏ ਵੀਹ ਦੇਖੀਆਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਕਤੀੜਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੈ।"

"ਅੱਛਿਆ! ਤਾਂ ਫੇਰ ਆਜਾ ਹੁਣ ਇੱਕੀਮੀਂ ਵੀ ਦੇਖ ਲੈ।" ਜੱਗੀ ਨੇ ਡਾਂਗ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰੀ।

"ਚਲੇ ਓਏ ਮੁੰਡਿਓ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰੇ। ਵੀਹੀ ਤਾਂ ਇਥੇ ਈ ਰਹਿਜੂ, ਉਰੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿਆਪਾ ਪਾਲੋਗੇ।" ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਮੁਖਤਿਆਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਬੇਲੀ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੇ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਗਏ। ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਜੱਗੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਚੀਮੇ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਘਰੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨਾਲ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਛੇੜ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਸੋਨੂੰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਖੜੇ ਮਾਹੌਲ ਕਰਕੇ ਦਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਚਮਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜੱਗੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਮੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਝ ਵਾਂਗ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

"ਲਿਆ ਓਏ ਜੈਲੂ ਟਰੈਕਟਰ, ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਥਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ।"

ਜੈਲੂ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਤੇ ਚੰਨਣ ਮੈਂਬਰ ਜੈਲੂ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਸਾਈਡਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਓਏ ਸੁਰਜੂ।"

"ਹਾਂ।"

"ਘਰੇ ਭਗਵਾਨ ਹੋਊ, ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਐਂ ਕਹਿ ਦੇ ਵੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰੇ ਜਾ ਆਊ। ਜੇ ਸਰਪੰਚ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਵੀ ਚੀਮੇ ਥਾਣੇ ਆ ਜੇ।"

"ਚੰਗਾ।" ਸੁਰਜੂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

"ਕਿਧਰ ਦੀ ਚੱਲੀਏ ਮੈਂਬਰ?" ਜੈਲੂ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ।

"ਉਹ ਤੋਲਾਵਾਲ ਕੰਨੀ ਦੀ ਗਏ ਨੇ, ਆਪਾਂ ਬੀਰ ਕੰਨੀ ਦੀ ਚਲਦੇ ਆਂ।" ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਟਰੈਕਟਰ ਬੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲਾ ਗਾਈਂ ਜੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰਲੇ ਵੀਹੀ ਬੰਦ, ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਜਾਤ ਨੀ ਪੁਛਦਾ।" ਗੁਰਦਿਆਲ, ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਕਰਨੀ 'ਤੇ ਐੱਖਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰਾ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਵਥੇਰੇ ਕੰਮ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਲਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ।" ਜੈਲੂ, ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਕੰਮ ਗਿਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕਿਹੜਾ ਕਰਦੈ ਉਹ ਕੰਮ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੀਮੇ, ਬੀਰ ਆਲਿਆਂ ਦੀ ਸਪਰੇਅ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਦੇਖਦਾਂ।"

"ਚੱਲ ਚੰਗੀ ਜੇ ਅੱਜ ਓਥੇ ਈ ਮਿਲ ਜੇ।"

ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰੀ ਬੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਚੀਮੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜੈਲੂ ਬੀਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਥਾਣੇ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਜੈਲੂ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ। ਚਾਰੇ ਥਾਣੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡੱਠੀ ਸਪਰਿੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਝੂਲੇ ਵਿਚ ਪਏ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਝੂਲੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੇਲੀ ਦੂਰ ਆਉਂਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਚਾਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਿਪਾਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਮੇਜ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਝੂਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਆਓ ਜੀ ਸਰਪੰਚ ਸਾਅਬ! ਅੱਜ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕਿਆਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੀਸਣੀ ਹਾਸੀ ਹਸਦਾ ਕੁਰਸੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਬੱਸ ਥੋਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਆਇਆ।"

ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਤੇ ਜੈਲੂ ਕੋਲ ਪਏ ਬੈਂਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਜਾਹ ਮਣੀ, ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦੇ ਕਹਿ ਆ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਮਗਾਰਡੀਏ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

"ਚਾਹ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਜੀ, ਬੱਸ ਪੀ ਕੇ ਈ ਤੁਰੇ ਤੇ।"

"ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਪਿਆਇਓ ਸਰਪੰਚ ਸਾਅਬ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਵਰਗੇ ਮੋਟੇ ਕਾਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਸੁਸਤ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਥਾਣੇਦਾਰ ਚਾਹ ਪਿਆ ਕੇ 'ਚੂਅ' ਦੀ ਬਿੜ੍ਹੀ ਚਾੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਹੋਰ ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕਿਮੋ ਆਉਣੇ ਹੋਏ?"

"ਵੀਹੀ ਜੀ ਦਾ ਰੋਲੈ ਯਾਰ। ਵੀਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੇ ਥੋਂ 'ਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈਬੰਦੀ 'ਚ ਛੱਡਤੀ ਤੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਆਪਣੀ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹਰਜ ਐ ਰੋਜ ਕੰਧ ਢਹਾ ਦਿੰਦੈ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਰੈਗੀ ਵੀਹੀ।"

"ਕਾਹਨੂੰ ਐ? ਉਥੀਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡਾਂਗਾਂ ਮਾਰਦੇ।"

"ਉਹ ਆਏ ਵੀ ਸੀ ਉਰੇ, ਥੋਡੇ ਮੂਹਰੇ-ਮੂਹਰੇ ਰਪਟ ਲਿਖਾ ਕੇ ਗਏ ਨੇ।"

"ਕੀਹਦਾ-ਕੀਹਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਾਰੇ?"

"ਪੰਦਰਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦਾ, ਵਿਚੀ ਤੇਰਾ।"

"ਮੇਰਾ?" ਸਰਪੰਚ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਬੁੜ੍ਹਕ ਪਿਆ।

"ਹਾਂ।"

"ਲਓ ਸਰ ਚਾਹ।" ਹੋਮਗਾਰਡੀਏ ਨੇ ਚਾਹ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੱਪ ਫੜ ਕੇ ਮੇਜ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ।

"ਲਓ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਹ ਪੀਓ ਫੇਰ ਕਰਦੇ ਆਂ ਗੱਲ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਚਾਹ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਕੱਪ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ। ਚਾਹ ਪੀਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ, 'ਤਾਏ ਦੀ ਧੀ ਚੱਲੀ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਹਾਂ 'ਕੱਲੀ' ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਪਟ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ

ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਅਜੇ ਇਹ ਘਰ ਆ ਕੇ ਚਾਰ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪੀਣ ਲੱਗੇ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੈਂਟਰ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਘਰੋਂ ਦੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, "ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ?"

"ਜੀ ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਐ ਕਰ ਲੋ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਵੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਹੈਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।"

ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕੁਤਰੀ ਖੁਸ਼ਕ ਜਿਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਵੀਹੀ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਐ ਜੀ।"

"ਹੈਨੀ ਜੀ।"

"ਨਹੀਂ...ਨਹੀਂ...ਹੈਗੀ ਵੀਹੀ ਤਾਂ।"

"ਕੌਣ ਕਹਿੰਦੈ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਐ?"

"ਸ਼ਾਂਤੀ...ਸ਼ਾਂਤੀ, ਜੇ ਆਪਸ ਦੇ ਵਿਚ ਈ ਬੋਲਣਾ ਸੀ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾਇਐ। ਦੇ ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਬੈਠੋ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਉਪਰ-ਹੇਠਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। "ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਨੀ ਹੈ?"

"ਹੈਗਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਲਿਆਇਆ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਘਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਨਕਸ਼ਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

"ਆਹ ਦੇਖੋ ਜੀ ਵੀਹੀ, ਆ...ਆਹ ਇਥੋਂ ਦੀ ਐ।" ਉਸਨੇ ਵੀਹੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਫੇਰੀ।

"ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੋਂ ਦੀ ਐ।"

"ਹਾਂ ਜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇਥੋਂ ਦੀ ਤੀ ਜੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਬਾਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਜੈਲੂ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦੀ ਤੀ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਹਿਲਾ-ਹਿਲਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਫੇਰ ਨਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਐ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਹੈਗੀ ਸੀ, ਓਧਰ ਦੀ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਓਥੇ ਹੁਣ ਘਰ ਪੈ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਜਿਸੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਦਿਓਗੇ, ਬੱਸ ਠੀਕ ਐ ਜੀ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੋਲਿਆ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਆਪਾਂ ਐਂ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਜਿਹੜੀ ਵੀਹੀ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਘਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਐ, ਓਥੋਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਲਾਂਘਾ ਰੱਖ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਲਾਂਘਾ ਉਥੋਂ ਦੀ ਰੱਖ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਕਿਉਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਐ ਗੁਰਦਿਆਲ?"

"ਜਿਸੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ 'ਤਾ ਠੀਕ ਐ ਜੀ।"

"ਤੂੰ ਭਾਈ ਮੁਖਤਿਆਰ?"

"ਨਹੀਂ ਜੀ, ਐਂ ਨੀ ਠੀਕ। ਜੇ ਵੀਹੀ ਇਧਰ ਦੀ ਐ, ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਇਧਰ ਦੀ ਕੱਢੇ।"

"ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਲਗਦੀ ਕਹਿ 'ਤੀ, ਮੰਨਣਾ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ।"

ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਜਿੱਦ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਾਂਗ ਟੇਢੀ ਦੀ ਟੇਢੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਲਗਦੀ ਵੇਖ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਥਾਣੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਂਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਘਰੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਆਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਕਰਕੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਿਆ।

ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੇਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈ ਕੇ ਥਾਣੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਇਕ-ਦੋ ਰੌਲੇ ਨਿਪਟਾ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੋਇਆਂ ਥਾਣੀਂ ਘੂਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਤੇ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕਈ ਦਿਨ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਅਖੀਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 325 ਲਾ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

8.

ਸਿਆਲ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਪੈ ਕੇ ਝੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧੁੰਦ ਪੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧੁੰਠੀਆਂ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਅੱਗ ਸੁਲਘਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਨਿੱਘ ਵਰਸਾਈ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੌੜ ਗਈਆਂ। ਘਰ ਦੀਆਂ ਸੁਆਣੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਧੋਤੇ ਗਿੱਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਨੇਰੇ ਭਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਉਪਰ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਗਰਮ ਕਿਰਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿੱਘੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਭਗਵਾਨ ਜਦੋਂ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤੇਜ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਬੰਦ ਜਿਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਦੇਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਮਲੀਆਂ ਤੇ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਅੰਗਿਆਰ ਵਰਗੇ ਸੰਤਰੀ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਸਰਸਰੀ ਜਿਹੀ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦਿਆਂ, "ਆ...ਆ...ਆਹਾ...ਹਾ...ਹਾ...ਵਾਹ ਓਏ ਰੱਬਾ!" ਕਹਿ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਠੇਰੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਸੇਕੇ। ਜਦੋਂ ਕਾਂਬਾ ਉਤਰ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ। ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਹੁਣ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਮਿੱਟੀ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਪਟੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਚੋਏ ਵਿਚਲੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਦੁਆਲੇ ਲਈ ਲੋਈ ਨੂੰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਤੱਕ ਸਰਕਾ ਲਿਆ। ਚੋਏ ਦੀ ਬਦਬੂਦਾਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਇਸ ਚੋਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਾਂਦੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦਾ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਜਦ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਕੜਕਦੀਆਂ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਇਸ ਚੋਏ ਵਿਚ ਨਹਾ-ਨਹਾ ਕਟਦੇ। ਕਦੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਚੋਏ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਤੀਵੀਆਂ ਇਥੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦੁਪਹਿਰਾ ਇਸ ਚੋਏ 'ਤੇ ਲੰਘਾ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਝਿੜਕਾਂ ਦਿੰਦੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੇਰ ਹੀ ਇੰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦੇ। ਵਿਚੇ ਮੱਝਾਂ ਨਹਾਉਂਦੀਆਂ। ਵਿਚੇ ਅਸੀਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਕੀ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਸਭ ਇਸ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗਾ ਪਾਣੀ ਹੁਣ ਗੰਦਾ ਤੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਸਮਾਂ। ਲੋਕ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਬਦਲ ਗਏ ਨੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ ਇਸ ਚੋਏ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ।

ਭਗਵਾਨ ਲੰਘ ਗਏ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਖੇਤ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਹ ਖਾਲ ਵਿਚ ਲੱਤਾਂ ਲਮਕਾਅ ਕੇ ਵੱਟ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਖਾਲ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਵੱਟ ਉਪਰ ਉਗੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਘਾਹ ਉਤੇ ਤਰੇਲ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਟਿਕ-ਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੁੰਦਰ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਅਣਭੋਲ ਜਿਹੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਬੂੰਦਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਕਰਮੀ ਵਾਂਗ। ਸੱਚ! ਕਰਮੀ ਵੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਭੋਲੀ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂੰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਸੁਹੱਪਣ ਤੇ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਮੋਹ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਨਫ਼ਰਤ ਨਹੀਂ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪਿਆਰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਦਿਲ, ਕਿੰਨੀ ਭੋਲੀ ਐ ਵਿਚਾਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਹੱਕ ਰਖਦੀ ਐ। ਮੇਰੇ ਹੁਣ ਵੀ ਯਾਦ ਐ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿਛਲੀ ਲੋਹੜੀ ਵੇਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ। ਨੱਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ, ਅਖੇ ਇੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿਉਂ ਆਇਐ। ਫੇਰ ਮਸਾਂ ਮਨਾਈ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਹਸਦੀ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੇਟੀ ਵਿਚੋਂ ਗੱਚਕਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮੂਹਰੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਸੀ, "ਵੀਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਦੇ ਵੀਰ ਓ। ਓਸ ਵੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਵੰਡਾ ਖਾ ਲਿਆ ਤੀ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੀ।" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੰਝੂ ਛਲਕ ਪਏ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭੈਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚੋਂ ਉਖੜ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਆ ਡਿੱਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਸਿੱਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮੀ ਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਉਠਣ ਲੱਗਿਆਂ ਪਾਲੇ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਜਿਹੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੱਕ ਧੁੜਤੜੀ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਹੋਰ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੇਤੋਂ ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਆਉਂਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਲੇਈ ਵਾਧੂ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲੇਈ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਲਿਆ।

ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਕਰਮੀ ਬਾਹਰ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਪਈ ਧੁੱਪ ਸੇਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਲ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਜਾ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਟ ਲਿਆ।

"ਤਾਈ ਦੇਖ....ਦੇਖ....ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਕਿਮੋਂ ਸੁੰਡੀ ਮਾਂਗੂ ਮੁੜੀ ਪਈ ਐ।" ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਲਗਾ ਗਿਆ।

"ਗੁੱਸੇ ਤਾਂ ਹੋਊਗੀ, ਆਇਆ ਦੇਖ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਐ।" ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਮੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਬੋਲ ਗਈ।

"ਤਾਈ ਥੋਨੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਵੀਹੀ ਜੀ ਦਾ ਰੋਲਾ 'ਤੀ। ਬੱਸ ਓਧਰ ਈ ਉਲਝੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ।" ਭਗਵਾਨ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ 'ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਸੀ।

"ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ, ਚਾਹੇ ਵੀਹੀ ਦਾ ਰੋਲਾ ਰੈਗਾ ਤੀ, ਚਾਹੇ ਨਾ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਏ ਨਿਪਟ।" ਸੁਰਜੀਤ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾ ਗਈ।

"ਭਾਗੂ ਇਹਦੇ ਇਕ ਮਾਰ ਕੰਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਚ, ਆਪੇ ਬੋਲਪੂ।" ਗੁਰਜੀਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ ਪਈ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਿੜ੍ਹਾ ਗਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਓਏ ਭੈੜਿਆ, ਜੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਖ਼ਤ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੁਸੇਗਾ ਈ। ਕਰਮੀ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਮਹਿਕਾਂ ਦੇਣ ਆਲਾ ਗੁਲਾਬ ਈ ਐ। ਮਹਿਕਾਂ ਵੰਡਣ ਆਲੇ ਫੁੱਲ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ

ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਐ, ਕਿਉਂ ਭੈਣ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਵੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਲਿੱਪਾ-ਪੋਚੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦਾ ਮੋਢਾ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਘੁਮਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਹਾੜ੍ਹੇ ਕੱਢਦਾ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜਿਆ।

"ਹਾਏ, ਹਾਏ! ਐਨਾ ਗੁੱਸਾ।" ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਘੁਮਾ ਲਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦਾ ਗੋਰਾ ਚਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਘੁਮਾ ਲਿਆ, "ਦੇਖ ਕਰਮੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਐਂ ਗੁੱਸੇ ਈ ਰਹਿਣੈ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਉਣੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਨਾਂ ਫੇਰ।"

"ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਭਾਗੂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਚਾਰੇ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਥੇ ਰੋਜ਼ ਆਇਆ ਕਰ।"

"ਚੰਗਾ ਬਾਬਾ ਚੰਗਾ, ਰੋਜ਼ ਆਇਆ ਕਰੂੰ, ਬੱਸ ਹੁਣ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਐਂ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੇਵੇਂ ਕੰਨ ਫੜ ਲਏ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਚੱਲ ਭਾਗੂ ਖੇਤੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਈਏ।" ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਤੁਰੀ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜੀ ਹਰੀ ਕਣਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਛੀ ਹਰੀ ਚਾਦਰ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੱਢੀਆਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੀਆਂ ਆੜਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਰਸ ਚੂਸਣ ਲਈ ਆਈਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਭੀ-ਭੀ ਕਰਦੀਆਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਮੰਡਰਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੇਵੇਂ ਖੇਤ ਦੀ ਵਿੱਘੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈ ਗੋਭੀ ਕੋਲ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ।

"ਕਰਮੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਮਿਲਾਈ ਦੇ ਬਾਈ ਬਣ ਕੇ।" ਭਾਗੂ ਮੁਰਝਾਏ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਤਰਲਾ ਜਿਹਾ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਜੇ ਮਿਲਣੈ ਤਾਂ ਐਂ ਕਰ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਦੂਰ ਉਂਗਲ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, "ਓਹ....ਓ....ਓ....ਦੇਖ ਸਾਹਮਣੇ ਕਲੀ ਆਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਈ ਐ ਨਾ?"

"ਹਾਂ।"

"ਇਥੋਂ ਸਿੱਧਾ ਭਾਜਾ, ਜਾ ਕੇ ਮਿਲ ਆ।"

"ਉਂ....ਤੈਨੂੰ ਚਰੇਡਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਪਈ ਐ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ।"

"ਚੰਗਾ ਵੀਰ ਜੀ, ਥੋਨੂੰ ਮਰਨ ਨੀ ਦਿੰਦੇ, ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਾਵਾਂਗੇ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਦੋ ਗੋਭੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪੁੱਟ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ।

"ਕਦੋਂ ਮਿਲਾਉਗੇ?"

"ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੇਲੇ 'ਤੇ।"

"ਪੱਕਾ?"

"ਹਾਂ ਪੱਕਾ।"

"ਓ ਵੈਰੀ ਗੁੱਡ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਰ 'ਚ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਚੁੰਮ ਲਏ।

ਹੁਣ ਦੇਵੇਂ ਸਬਜ਼ੀ ਤੋੜ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਗੋਭੀ ਚੀਰ ਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਆਟਾ ਗੁੰਨ ਕੇ ਰੋਟੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਰਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਅੱਜ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰ ਪਾਲੀ

ਹੱਥ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਕਦੇ ਵੀ ਕਰਮੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੁਵੇਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਉਥੇ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ ਪਰ ਕਰਮੀ ਤੇ ਭਾਗੂ ਰਜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।

9.

ਸਵੇਰੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ ਤਿਆਰੀ ਖਿੱਚੀ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਮੱਚ ਪਈ ਸੀ। ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜੀ ਜਵਾਨੀ ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਹਟ ਪਿੱਛੇ' ਆਖਦੀ ਸੀ। ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਕਾਹਲ ਭਰੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਉਪਰੋਂ ਮੇਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਤੇਜ-ਤੇਜ 'ਖਰ....ਰ....ਖਰ....' ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮੇਲੇ ਲਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਕਾ ਟਰੈਕਟਰ ਵੀ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸੀ। ਸਿਆਣੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਥਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਸ਼ੈਕੀਨ-ਸ਼ੈਕੀਨਣਾਂ ਅਜੇ ਟਰੈਕਟਰ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਮੂਹਰੇ ਅੜੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਮੇਲੀ-ਮੇਲਣਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਚੰਨਣ ਨੇ 'ਬਹਿ ਜੇ ਭਾਈ ਬਹਿ ਜੇ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਤੋਂ ਮੇਲੇ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਹੀ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਲਾਅ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਦੇਗ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਫਿਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਏ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦੇਸਤ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਏ। ਹੁਣ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਜਣਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਟੇਲੀ ਬਣ ਗਈ। ਜਦ ਹਾਣ ਨੂੰ ਹਾਣ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਥਕਾਵਟ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਟੇਲੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮੇਲਾ ਗਾਹ ਸੁੱਟਿਆ। ਇਕ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਵਾਰ ਲੰਘ ਗਏ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੁਪਹਿਰ ਢਲ ਗਈ। ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਨੇ ਦੋ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇਜੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਸਾਰੇ ਥਕਾਵਟ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਮੁੰਡਿਓ! ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਥੋੜੀ ਜੀ ਰੈਸਟ ਕਰ ਲਈਏ?" ਬੂਟੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ।

"ਹਾਂ....ਹਾਂ....ਚਲੇ ਯਰ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਹੋਗੀ।" ਰਾਜਾ ਢੂਹੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਬਾਉਂਦਾ ਬੋਲ ਪਿਆ।

"ਚਲੇ ਫੇਰ ਭੂਆ ਕੇ ਚਲਦੇ ਆਂ।" ਬੂਟਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਭਗਵਾਨ, ਰਾਜੇ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਭਾਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਕ ਟੱਪ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮੋੜ ਲਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?"

"ਉਹ ਦੇਖ ਓਧਰ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਉਗਲ ਸੇਧ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕਦਮ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮੋਹ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਬਣ ਕੇ ਲਿਸ਼ਕ ਪਿਆ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ ਟੇਲੀ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲੇ।

"ਕਿੱਧਰ ਮੂੰਹ ਚੱਕੀ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਤੀ?" ਕੁੜੀਆਂ ਭਾਗੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ....।"

"ਅੱਛਾ! ਅੱਛਾ ਬਾਮਣੀ ਤੀ।"

"ਹਾਂ।"

"ਮਿਲੀ ਫੇਰ?" ਕਿਰਨਾ ਦੇਵੇਂ ਸੇਲੀਆਂ ਚੁੱਕ ਗਈ।

"ਗਏ ਨੇ ਮਗਰ ਭੁੰਡ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ 'ਕੱਲੀਆਂ?'" ਭਾਗੂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘੁਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਦ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ, ਕਿਉਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਤੋਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵੇਖ ਨਾ ਲਵੇ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।

"ਹੁਣ ਕਿੱਧਰ ਜਾਣੈ ਕਰਮੀ?" ਭਾਗੂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਸਰਭੀ ਕੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਣੈ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੀ ਮੇਲੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਕੇ ਜਾਇਓ।"

"ਉਹ ਹਾਂ ਸੱਚ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਤੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਉਣ ਲਈ।" ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਭੁੱਲੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ।

ਰਾਮ ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਇਕ ਕਲਾਸ ਮੂਹਰੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਬੱਸ 'ਤੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਮੂੰਹ-ਮੁਲਾਹਜਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੱਡਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਕੱਢਵਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੋਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ 'ਖਿੱਚ-ਧੂਹ' ਕੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਤੇ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਰਾਮ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਰਭੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਨੇ ਅੰਗੜਾਈ ਭੰਨੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦਾ ਸੂਝ ਨਾਲ ਅਤੇ ਡਟ ਕੇ ਸਾਥ ਦੇਵੇ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ।

ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਗਏ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਘਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜੀਅ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਮ, ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵਹੁਟੀ। ਇਕ ਕੁੜੀ ਸੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਡੀ, ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੇਵੇਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਬਣਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਠਿਨਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਘਰ ਦੀ ਚੈਦਾਂ ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਇਕ ਸੀਰੀ ਰਲਾ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ। ਕਦੇ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਰਾਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾ ਦਿੰਦਾ।

ਸਰਭੀ ਚੀਮਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਛਿਪਦੇ ਪਾਸੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਝਾੜੋਂ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀ। ਸਰਭੀ ਤੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਦੇਵੇਂ ਨਾਨਕੇ ਗਈਆਂ ਤੀਆਂ ਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਜੁੜ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਤੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਭੜਾਸ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਡੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਉਪਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਭਾਰੂ ਸੀ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਸਰਭੀ ਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕ-ਦੇ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪੱਕੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਸਰਭੀ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਉਬਾਲੇ ਖਾਂਦਾ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਅਟਕ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਬੋਲਦੀ-ਬੋਲਦੀ ਚੁੱਪ

ਕਰ ਜਾਂਦੀ। ਆਪਣੇ ਉਬਲਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦ ਤੱਕ ਠੰਡੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਮੋੜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੱਸ ਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸਰਭੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਰਮੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਮੱਥੇ ਤੇ ਨੱਕ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਭਗਵਾਨ? ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵੀਰੈ।"

"ਹਾਂ, ਰਾਮ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਦੇਸਤ ਐ। 'ਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੋਏਂ।' ਸਰਭੀ ਕਰਮੀ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਢੈਹ ਜਾਣਾ ਟਿੱਡਾ ਜਾ, ਕਿਤੇ ਨੀ ਟਿਕਦਾ, ਪਵਾਉ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੀ ਸਾਂਪ।" ਕਰਮੀ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝਾੜੋਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬੁੱਢੀ ਨੈਣ ਨੂੰ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨ ਲਈ। ਉਧਰ ਸਰਭੀ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਵੀ 'ਤੇਲ 'ਚੋਂ ਕੋਡੀ ਲੱਭ ਗਈ। ਤੇਲਾਵਾਲ ਦੇ ਝੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਰਗੇ ਸੱਤ ਕਿੱਲੇ ਭਾਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਮ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਰਮ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਉਸਦੇ ਬੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰੀਦੇ ਦੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ਆਪ ਖਲ, ਗੁੜ ਆਦਿ ਸੈਦਾ ਲਿਆ ਰੱਖਿਆ। ਦੁਕਾਨ ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਚੱਲ ਨਿਕਲੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਚੀਮੇ ਘਰ ਪਾ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਅੱਜ ਭਗਵਾਨ, ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਘਰ ਆਇਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਏ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਸਬੱਬੀ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

"ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਮੋਂ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ?" ਰਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ।

"ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਆਏ ਨੀ ਵੀਰ ਜੀ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਈ ਲੱਤਾਂ ਘੜੀਸਣੀਆਂ ਪਈਆਂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਸਭ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

"ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ। ਅਸੀਂ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਏ।" ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਮ ਤੇ ਸਰਭੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਘਰ ਬਣਾਏ ਬਰੈੱਡ ਅਤੇ ਪਕੌੜੇ ਲੈ ਆਏ।

"ਏਨੀ ਖੇਚਲ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਤੀ।" ਭਗਵਾਨ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲ ਪਿਆ।

"ਲੈ ਲੈ, ਖੇਚਲ ਕਾਹਦੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਆਏ ਓਂ। ਜੇ ਥੋਨੂੰ ਖੇਚਲ ਲਗਦੀ ਐ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਗਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਖਵਾਇਓ!" ਸਰਭੀ ਭਾਗੂ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੱਕੇ-ਨੱਕ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਅਤੇ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗਾਹ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਣਾ-ਚੋਣਾ ਸਵਾਦ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਿਤਾਏ ਪਲ ਸਾਨੂੰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਓਨੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਜਿੰਨੇ ਕਿ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਟੇਜ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਕਦੇ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ। ਹਾਂ, ਰੱਬਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਯਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਸਹਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵਖਤ ਦੀ ਧੂੜ ਹਟਾ ਕੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ-ਮੱਥਾ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਣੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਆਏ। ਕਿਰਨਾ ਸਰੀਕ ਬਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ। ਬਾਹਰ ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੇ ਦੇਸਤ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਸਰਭੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀਆਂ।

"ਤੈਂ ਦੱਸਿਆ ਈ ਨੀ ਕੱਲੀ ਕਿਮੋਂ ਫਿਰਦੀ ਤੀ ਮੇਲੇ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਤੱਤੀਆਂ ਕਰਦੀ?" ਭਗਵਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਛੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਲਾ ਗਿਆ।

"ਲੈ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੱਤੀਆਂ ਕਰਨ ਆਲੀ ਦਸਦੈ, ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਈ ਨੀ ਕਰਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਤੜਕੇ ਦੇ ਫਿਰਦੇ ਓਂ ਕਿਸੇ ਮਗਰ ਜੁੱਤੀਆਂ ਤੜਾਉਂਦੇ।"

"ਦੇਸਤਾਂ ਲਈ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ। ਜਿੱਧਰ ਲੈ ਜਾਣ, ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਈ ਪੈਂਦੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਸੱਚੀ, ਕਿਮੋਂ ਕੱਲੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਤੀ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਮੇਲੇ 'ਚ ਲੜਾਈ ਹੋਗੀ ਤੀ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੋਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਿੱਧਰ ਥਾਂ ਥਿਆਇਆ, ਭੱਜ ਲਈਆਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਓਥੀ ਰੁਲਗੀਆਂ। ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਥਿਆਈਆਂ ਨੀ। ਪਤਾ ਨੀ ਮੇਲੇ 'ਚ ਨੇ ਪਤਾ ਨੀ ਘਰੇ ਬਾਗੀਆਂ।"

"ਅਜੇ ਖੜੀਆਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਮੇਲੇ 'ਚ ਹੈ? ਟੈਮ ਦੇਖ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫੜ ਕੇ ਕੰਧ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਹਾਏ! ਪੰਜ ਵੱਜ ਗੇ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਘਰੇ ਗਈਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਣਗੀਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਲੇਟ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਜਾ ਡੁੱਬੀ।

"ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਨਾ ਵੀ ਨੀ ਸਹਾਰ ਸਕਦੀ?" ਭਾਗੂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਰਨਾ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇ ਘੜੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਕਰ ਲਵੇ।

"ਭਾਗੂ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਾਰ ਸਕਦੀ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਪਹਿਲੇ ਫਿਕਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀ ਗਈ।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਈ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਛੇ ਉਪਰ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਆਏ ਟਰੈਕਟਰ ਕਦੋਂ ਦੇ ਮੁੜ ਗਏ ਸਨ। ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਉਡਾਈ ਯੂੜ ਅਸਮਾਨੀਂ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਡੁਬਦੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਪੱਛਮ ਦੀ ਹਿੱਕ ਲਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਮਦਾ ਸਕੂਟਰ ਲਿਆ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਲਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਹੋਰ ਚੌੜੀਕਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਹਾਰਨ ਵਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਅਕੜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ। ਤੇਜ ਜਾਂਦੇ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਸਿਆਲ ਦੀ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਜਵਾਨ ਜਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜ-ਛੇੜ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਦੇਸਤ ਰਾਮ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

10.

ਸਿਆਲ ਆਪਣੀ ਠੰਡ ਦੇ ਜਲਵੇ ਵਿਖਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਰੁੰਡ-ਮਰੁੰਡ ਹੋਏ ਦਰਖਤ ਦੁਬਾਰਾ ਫੁੱਟ ਪਏ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ਠੰਡ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਤੇਜ ਧੁੱਪ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਾਰੂਣੀ ਦੇ ਪੇਪਰ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਉਹ

ਹੁਣ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਦਾ ਮਨ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਫਿਰਨੀ ਵਿਚ ਆ ਖੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂ ਘਰ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੇਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਆਉਂਦਾ।

ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਉਠ ਖੜ੍ਹਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੁਪਹਿਰ ਢਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਟਾਈਮ ਦੇਖਿਆ, ਸੰਨ੍ਹੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੈਂਨ ਪਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਟੰਗ ਕੇ ਸੰਨ੍ਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਟੇਕਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੂੜੀ ਪਾਈ, ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਖਲ ਪਾ ਕੇ ਸੰਨ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਛੋਟੇ ਕੱਟਰੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹੀ ਟੇਕਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਖੁਰਲੀ ਉਪਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਜੇ ਉਹ ਤੂੜੀ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲਈ ਨਲਕੇ ਉਪਰ ਜਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮੀ ਦੇ ਤਾਏ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮੱਖਣ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਖੜੇ ਸਾਹ ਨੂੰ ਪਲ ਲਈ ਥਾਂ-ਸਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਭਗਵਾਨ ਫੇਨ ਮਿਲਾਈਂ ਕੇਰਾਂ ਛੇਤੀ।"

"ਕਿਉਂ?" ਭਗਵਾਨ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਾਪਰੀ ਅਣਹੋਈ ਬਾਰੇ ਫਰੇਲਾ-ਫਰਾਲੀ ਕਰਦਾ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੱਖਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

"ਯਰ ਆਪਣੀ ਕਰਮੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ।" ਉਸਨੇ ਫੇਨ ਵਾਲੀ ਡਾਇਰੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਕੀ? ਕਰਮੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ?" ਉਸਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਉਡ ਗਏ। ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਜਿਹਾ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਛਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਡਾਇਰੀ ਨੂੰ ਫਰੇਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਝਾੜੋਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਐ, ਲੈ ਮੈਂ ਕੱਢਾਂ।" ਮੱਖਣ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਡਾਇਰੀ ਉਸ ਤੋਂ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਨੰਬਰ ਲੱਭ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੰਬਰ ਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਤੋਂ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਮੱਖਣ ਨੇ ਉਸਤੋਂ ਫੇਨ ਫੜ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਭਗਵਾਨ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਸਨੇ ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ, ਚਾਰ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸੁਨਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਘੜੀਸਦਾ ਅੱਡੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘੜੀ ਵੇਖਦਾ। ਘੜੀ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਖਲੇ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਤੇਜ-ਤੇਜ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਕ ਤੜਫ਼ ਸੀ। ਇੰਨੀ ਤੜਫ਼ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਪਲ ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੀਤਦਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ 'ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲਾਂ।' ਉਹ ਲੰਬੀਆਂ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟਦਾ ਰਾਜੇ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਘਰ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਰਾਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ।"

"ਕਿੱਥੇ?"

"ਕਰਮੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੁਨਾਮ ਚੱਲਣੈ।"

"ਅੱਛਿਆ? ਐ ਕਿਸੇ?"

"ਐ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨੀ ਪਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੱਖਣ ਦਸਦਾ ਤੀ, ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈਣ ਜਾਂਦੀ ਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇ। ਰਾਹ 'ਚ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕੈਂਟਰ ਆਲਾ ਫੇਟ ਮਾਰ ਕੇ ਡੇਗ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਛੇਤੀ ਚੱਲ ਬੱਸ ਆਉਣ ਆਲੀ ਐ।" ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਓਥੋਂ ਭਜਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰਦੇ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਪੰਜ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਬੱਸ ਆ ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਨਿੱਕੀ-ਮੋਟੀ ਰਾਂ-ਹੂੰ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬੱਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਮ ਆਉਂਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਰਦ ਨੂੰ

ਪ੍ਰੰਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਨਾਮ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਕਰਮੀ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਈ ਤੜਫ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਦਰਦ ਉਠਦਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਜ਼ਖਮੀ ਪਰਿੰਦੇ ਵਾਂਗ ਮੇਲੂ ਰਹੀ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਨਰਸਾਂ ਦਾ ਜਮਘਟਾ ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਟੀਕਿਆਂ ਨੇ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੱਟ ਕਾਫ਼ੀ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਖੂਨ ਦੀ ਉਲਟੀ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਚਕਨਾ-ਚੂਰ ਹੋਈ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਦਾ ਦਰਦ ਉਸਦੇ ਹੰਝੂ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਮਕ ਉਠੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਦਰਦ ਉਸਦੀ ਮੁਕਸਾਨ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਆਪ ਮੋਹਰੀ ਹੋ ਖੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚਮਕੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋੜਾ ਪਾਣੀ ਉਛਲ ਪਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕਮਲੀ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੀ ਐਂ, ਸਭ ਠੀਕ ਹੋਜੂ, ਐਮੋਂ ਨਾ ਦਿਲ ਹੋਲਾ ਕਰ।" ਭਗਵਾਨ ਕਰਮੀ ਦੇ ਬੈੱਡ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਭ...ਭਾ...ਗ।" ਕਰਮੀ ਦੀ ਟੁੱਟੀ-ਫੁੱਟੀ ਆਵਾਜ਼ ਗਲੇ 'ਚੋਂ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਂਦੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਭਗਵਾਨ!" ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ।"

"ਯਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਰਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ।" ਰਾਜਾ ਕੁੜੀ ਦਾ ਦਰਦ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿਘਲਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਹੋਰ ਨਾ ਝੱਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ, ਤੂੰ ਐਂ ਕਰ..." ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ, "ਛੇ ਆਲੀ ਬੱਸ ਆਉਣ ਆਲੀ ਐ, ਤੂੰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਗ ਜਾ, ਨਾਲੇ ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾ ਦਈਂ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਅੱਜ ਸੁਨਾਮ ਈ ਰਹੂਗਾ।"

"ਚੰਗਾ।" ਰਾਜਾ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੁਬਾਰਾ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਏ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਤਰਸਯੋਗ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਰਦ ਨਾਲ ਦੂਰੀ ਹੋ-ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰਜੀਤ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਸ਼ੇ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਦਰਦ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਪਰ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਮੱਧਮ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰਕਣਾ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕਰਮੀ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠਾ ਉਸਦਾ ਮੱਥਾ ਦਬਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਟਾਈਮ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਕੋਲ ਆ ਗਈ, "ਲੈ ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਬਾ ਦਿੰਨੀ ਆਂ, ਤੂੰ ਢੂਹੀ ਸਿੱਧੀ ਕਰ ਲੈ। ਬਬੇਰਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ ਬੈਠੇ ਨੂੰ।"

"ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ ਤਾਈ, ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਰਮੀ ਕੋਲੋਂ ਉਠਣ ਲਈ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

"ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਕਰਲੇ।"

ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਉਠ ਕੇ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਕਰਮੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰੋਲੀ ਜਿਹੀ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹੇ।

"ਨਹੀਂ ਧੀਏ, ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬੈਠੇ ਨੂੰ, ਏਹਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ 'ਰਾਮ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ'।"

ਕੁੜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਜਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਬੈਂਡ ਉਪਰ ਲੇਟ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਪਏ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਗੁੱਡੀ' ਜਿਹੀ ਭੈਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਵੇ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਕਰਮੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮੱਧਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਪਲ-ਪਲ ਮੁਕਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘਟਦੀ ਰਹੀ ਕਰਮੀ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਤਿੰਨ ਰੁ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਗੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਵੇ ਗੁਰਜੀਤ ਆ ਕੇ ਦੇਖੀਂ ਕਰਮੀ ਸਾਹ ਐੱਖੇ-ਐੱਖੇ ਲੈਂਦੀ ਐ।"

ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਭੱਜ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਖਿੱਚ-ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਬਿਲਕੁਲ ਖੜ੍ਹ ਗਈ। ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿਮਨੀਆਂ ਫਰਕਣੋਂ ਹਟ ਗਈਆਂ। ਗੁਰਜੀਤ ਭੱਜ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਫੜ ਕੇ ਟੋਹੀ। ਨਬਜ਼ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਟੀਕਾ ਹੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰਮੀ ਦਾ ਸਾਹ ਵੀ ਰੁਕਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਠੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾੜੇ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਨਬਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਰੁਕ ਗਈ। ਹਸਦੀ-ਹਸਾਉਂਦੀ ਕਰਮੀ ਲੇਥ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਟਕੇ ਹੰਝੂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਤ ਦਾ ਚਾਚਾ ਭੱਜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਬਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਪੁਟਦੀ ਰਹੀ।

ਗੱਡੀ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵਾਟ ਮੁਕਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੋਮਬੱਤੀ ਪਿਘਲ-ਪਿਘਲ ਕੇ ਮੁੱਕ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਣ ਗਏ ਹੋਣ। ਗੱਡੀ ਸਿਵਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਈ। ਸਿਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿੰਡੀ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਗੋਰੇ-ਕੂੜੇ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਗੱਡੀ ਘਰ ਦੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ।

"ਹਾਏ ਵੇ ਲੋਕੇ, ਪੱਟੇ ਗਏ ਵੇ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਪੱਟਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰੇ। ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਲੰਬੀ ਚੀਕ ਨੇ ਆਪੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਲੋਕ ਥਾਏਂ ਜਮਾ ਦਿੰਦੇ।

"ਤ...ਤਾਈ ਸੰਭਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕੰਬਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।

"ਵੇ ਪੁੱਤ, ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ ਧੀ ਹੁਣ ਕਿੱਥੋਂ ਮੁੜ ਵੇ....।" ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵੈਣ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ-ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ।

ਕਰਮੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬੈਂਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅੰਤੋਂ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਰੋਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਿਆਣੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ-ਠੇਰੀਆਂ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਪਰ ਉਸਦੇ ਦੁੱਖ 'ਚ ਪਰੰਨ੍ਹੇ ਵੈਣ ਅਸਮਾਨ ਚੀਰ-ਚੀਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਰਗਾ ਹਾਸਾ ਖਿੱਲਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਦੁੱਖ-ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟ ਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵਰਗੇ ਹਾਸੇ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ, ਲੋਕ ਹੋਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਦੇ ਦਾਹ-ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਅਰਥੀ ਚੁੱਕੀ, ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਭ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ

ਕਾਫ਼ਲਾ ਸਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਤੋਂ ਇਧਰ ਹੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਲਾਹ ਲਿਆ। ਲਾਗੀ ਨੇ ਚਾਰ ਪਿੰਨੀਆਂ ਅਰਬੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਡੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਬਚਦੇ ਪਾਣੀ ਸਮੇਤ ਪਹੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋਰ ਦੀ ਮਾਰਿਆ। ਘੜਾ ਡਿੱਗ ਕੇ ਕਿਣਕਾ-ਕਿਣਕਾ ਬਿਖਰ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਕਰਮੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦਿਆਂ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ।

ਭਗਵਾਨ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਖੁਭਿਆ ਉਥੋਂ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਰਮੀ ਭੈਣ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਪਲ ਗੀਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਦੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣ-ਬਣ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਹ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਟੁੱਟਿਆ ਕਈ ਦਿਨ ਮੰਜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹਲਦੀ ਵਾਂਗ ਪੀਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਕੋਲ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦੇ। ਉਸਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੰਦੇ। ਅਖੀਰ ਪੇਪਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਉਸਦਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਾ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗਦਾ-ਢਹਿੰਦਾ ਪੇਪਰ ਦੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

11.

ਸਰਦੀ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾ ਗਈ ਤੇ ਗਰਮੀ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਹੋ ਗਈ। ਕਣਕਾਂ ਪੱਕ ਕੇ ਕੜੁਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲੋਲ ਕਰਦਾ ਲੰਘਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਨਚਦੀ ਕਿਸੇ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਝਾਂਜਰ ਵਾਂਗ ਛਣਕਦੀਆਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹੀ ਬੁੱਲਾ ਕਿਸੇ ਖੇਤ ਵਿਚਕਾਰ ਤੂਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਬੈਠੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਆ ਵਜਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ, "ਵਾਹ ਓਏ ਰੱਬਾ! ਸਦਕੇ ਤੇਰੇ।" ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਖੜ੍ਹੀ ਪੱਕੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਛਾਤੀ ਫੁਲਾ-ਫੁਲਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਾਅ ਸੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗਰਜ ਮਾਰਨਗੇ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੇ ਜਿੱਡੀ ਹੋਈ ਧੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਵੇਂ ਕਢਵਾਏ ਟਰੈਕਟਰ ਲਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਨਾਲ ਚੁਕਦਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਐਤਕੀਂ ਚੰਗੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਿਹਾੜੀ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਰਹਿੰਦੀ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਮਜ਼ਬੂਆਂ-ਰਮਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਗਿਆਰਾਂ-ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ।

ਭਗਵਾਨ ਕਿਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਹਾੜ੍ਹੀ ਵੱਢਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਹੀ ਨੌਂ ਜਣੇ ਡੇਢ ਕਿੱਲਾ ਵੱਢ ਕੇ ਭਰੇ ਪਾ ਆਏ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਚੰਨਣ ਨੇ ਸੁਨਾਮ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਨਣ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰ ਲਈ ਵੱਧ ਦਿਹਾੜੀਏ ਪੁੱਛ ਆਉਣ।

"ਬੇਬੇ ਅਸੀਂ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਕੰਨੀਂ ਜਾ ਆਈਏ, ਆ ਕੇ ਨਹਾਉਂਗਾ।"

ਭਗਵਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮਿੱਠੂ ਨਾਲ ਦਿਹਾੜੀਏ ਪੁੱਛਣ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੇ ਸ਼ੇਰੀ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, 'ਸ਼ੇਰੀ, ਓ....ਬਾਈ....ਸ਼ੇਰੀ।"

"ਹਾਂ ਬਾਈ, ਹੋਰ ਕੀ ਹਾਲ ਐ।" ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ।

"ਯਰ ਸਵੇਰੇ ਲਵਾ ਕੇ ਆਈਂ ਇਕ ਦਿਨ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਸਵੇਰੇ ਯਰ ਮੈਂ ਮੰਗੂ ਕੇ ਜਾਣਾ ਤੀ।"

"ਬਾਈ ਬਣ ਕੇ ਯਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਵਗ ਜੀਂ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜਾਈਂ ਪੱਕਾ।"

"ਚੱਲ ਚੰਗਾ ਯਰ।"

"ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ।"

"ਜਦੋਂ ਕਹਿ ਤਾ ਯਰ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਈ ਐ।" ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਮਿੱਠੂ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਦਿਹਾੜੀਏ ਪੁਛਦੇ ਰਹੇ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਲਈ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਹਾੜੀਏ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲਏ। ਮਜ਼ਬੀਆਂ ਵਿਹੜਿਉਂ ਮਿੱਠੂ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।

"ਵੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਿਲਗੇ ਭਾਗੂ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਦਿਹਾੜੀਏ ਤਾਂ ਵਥੇਰੇ ਮਿਲਗੇ, ਸੱਤ ਮਿਲਗੇ।"

"ਚਲੇ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਛੇਤੀ ਨਿੱਬੜੂ।"

-0-

ਸਵੇਰੇ ਮਿੱਠੂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਰਾਤ ਪੁੱਛੇ ਸਾਰੇ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਵੱਲ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਸ਼ਾ ਮੰਗਿਆ, ਨਸ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤੜ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਬ ਸੁੱਟ ਕੇ ਟਰੈਕਟਰ ਖੇਤ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਚੇਏ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਪਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰੈਕਟਰ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵੱਡੇ ਪਰੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਵੱਡੇ ਪਰੇ 'ਤੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਟ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਲਵੇਂ ਖਾਂਦੀ ਪਹੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਟਰੈਕਟਰ ਤੂਤ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਚਾਹ-ਗੁੜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਮਿੱਠੂ ਭੱਜ ਕੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਆਇਆ।

"ਤਾਇਆ, ਕਿੱਧਰੋਂ ਵੱਢਣ ਲੱਗੀਏ ਫੇਰ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਾਤਰੀ ਦੇ ਦੰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਜੱਟ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀ ਆਕੜੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

"ਜਿਧਰੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਹਟੇ ਤੀ, ਉਧਰੋਂ ਈ ਲੱਗ ਜਾਨੇ ਆਂ।" ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਛੱਡੇ ਵੱਢ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਫਾਂਟ ਜਾ ਮੱਲੀ। ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਭਾਗੂ ਨੇ ਜੋੜੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਬਲੇਰ ਤੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਾਕੀ ਦੇ-ਦੇ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਹਾੜੀਏ ਨੇ ਗੁਰਬਚਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਤ੍ਰੇਲੀ ਕਣਕ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀ ਮੜਕ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਮਘਦਾ ਗਿਆ, ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਭਖਦਾ ਗਿਆ। ਦਾਤਰੀ ਦੇ ਖਰ੍ਹੇ ਦੰਦੇ 'ਖਾਉਂ-ਵੱਢੂੰ' ਕਹਿ ਉਠੇ। ਹੱਥ ਤੇਜ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਜਵਾਨ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ 'ਹਟ ਪਿੱਛੇ' ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਫਾਂਟ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲੇਰ ਦੀ ਜੋੜੀ ਲਾ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਬਲੇਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗੂ ਤੇ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆ ਦੱਬਿਆ।

"ਧਰ ਲੀ ਬੂਥ, ਹੁਣ ਮਾਂਜਾਂਗੇ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਬਲੇਰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਓਏ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਕੀ ਰੀਸ ਕਰੋਗੀਆਂ ਕਤੀੜਾਂ, ਖਿੱਚ ਜੱਗੇ ਖਿੱਚ।" ਬਲੇਰ ਨੇ ਦੂਜੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਦਿਆਂ ਵੇਖ, ਆਪਣੇ ਜੋੜੀਦਾਰ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਰ ਤੇਜ ਹੋ ਗਏ। ਵਾਢੇ ਵਿਚੋਂ ਗਰਦ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਖੜ੍ਹੀ ਕਣਕ ਸੱਥਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਦੇਖੀ ਜਾਊ ਜਵਾਨੇ, ਕਿਹੜਾ ਮਾਰਦੈ ਬਾਜੀ।" ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਇਕ ਅਧਖੜ੍ਹ ਉਮਰ ਦੇ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਨੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜਿਦਾਈ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ।

"ਲੱਗਜੂ ਪਤਾ ਕੀਹਨੇ ਚੁੰਘੀ ਐ ਬੂਰੀ।" ਭਾਗੂ ਤੇ ਮਿੱਠੂ ਬਲੇਰ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਦੇ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਆਰੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਦੇ ਕਰਮਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਚੀਕਰ-ਚੀਕਰ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਢਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਸੀ।

"ਵਾਹ ਓਏ ਭਾਗੂ, ਸਦਕੇ ਤੇਰੇ।" ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਹੌਸਲੇ ਵਜੋਂ 'ਸ਼ਾਬਾਸ਼' ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿੱਥੇ ਐ ਬਲੇਰ-ਸ਼ਲੇਰ।" ਮਿੱਠੂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡੇ ਬਲੇਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਗਿਆ।

"ਹੋ...ਹੋ...ਓ...ਓ...ਵੱਢਤਾ ਨੱਕ ਵੱਡੇ ਵੈਲੀਆਂ ਦਾ, ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਓ ਪਾਣੀ।" ਭਾਗੂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਂਟ ਲਾ ਕੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਲੇਰ ਤੇ ਜੱਗਾ ਦੇ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ। ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਦੀ ਫਾਂਟ ਲਗਾਵਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ।

"ਸਦਕੇ ਜਵਾਨੇ! ਚਲੇ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੇ।" ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅੱਗ ਵਰਾਉਂਦਾ ਸੂਰਜ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ, ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਤਤੀਰੀਆਂ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਕੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨੱਕ ਉਪਰੋਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਹਵਾ ਰੁਮਕਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਦਾ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਾਹ ਟਿਕਾਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਫਾਂਟਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਗੁਰਬਚਨ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਈਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਤੋੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਚਾਹ ਬਣੀ, ਇਕ-ਇਕ ਫਾਂਟ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰਬਚਨ ਦੇ ਬੋਲ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਪੀਣ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਓਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਲੈਣ ਦੀ ਜਿੱਦ-ਜਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਉਪਰ ਜਾ ਲੱਗੇ।

ਟਾਈਮ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਦਾਤਰੀ ਚਲਦੀ ਗਈ, ਸਰੀਰ ਭਖਦੇ ਗਏ ਤੇ ਭਖੇ ਸਰੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਕਣਕ ਬੇਵੱਸ ਲੰਬੀ ਪੈਂਦੀ ਗਈ। ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਢਾਈ ਕਿੱਲੇ ਕਣਕ ਵੱਢ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਭਰੇ ਪਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਭਰੇ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਛਿਪ ਗਿਆ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਸਟਾਰਟ ਹੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਕਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਲਲਕਾਰੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਬਚਨ ਹੋਰੀਂ ਭਰੇ ਪਾ ਕੇ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭਾਂਡਾ-ਠੀਕਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਕੇ ਪਹੀ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਸਾਰੀ ਪਹੀ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਟਰੈਕਟਰ ਟਰਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰੇਹੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਦੇ ਕੁੱਟੇ ਕਿਸਾਨ ਨਿੱਸਲ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਟਰੈਕਟਰ, ਟਰਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡੀ ਯੂੜ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਲ-ਗੱਡ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਤੱਕ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਤਾਰਾ ਚਮਕ ਪਿਆ ਸੀ।

-0-

ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਜਣੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸੁਨਾਮ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਘਰੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾ ਕੇ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਮ ਦਾ ਸੀਜ਼ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਕਿਤੇ ਨੌ ਵਜੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ। ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਪਈ। ਉਪਰੋਂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦਿਲ ਖੁਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੱਟ ਚਾਰੇ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ 'ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਲਾ ਦੇਵੇ ਪਰ ਉਸਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਮੁੱਲ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ

ਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖੂਨ-ਪਸੀਨਾ ਡੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾ ਕੇ ਲੁਟਾਉਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਢਿੱਡ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੈਂਤ ਬਣ ਖਲੋਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੱਟ ਵਿਚਾਰਾ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਕਿਸੇ ਰੇਹੜੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ।

"ਚੰਨਣਾ, 'ਵਾਜ ਦਾ ਕੀ ਪਤੈ ਕਦੋਂ ਪਊਗੀ, ਤੜਕੇ ਦੇ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਤੁਰੇ ਆਂ ਘਰੋਂ, ਕੁਛ ਖਾ ਪੀ ਲੈਂਦੇ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹੀ ਸਮੇਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਰੇਹੜੀ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀ ਸੀ।

"ਹਾਂ ਯਰ ਖਾਓ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਤਾਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਹੋਈ ਪਈ ਐ।" ਜੈਲੂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਭੁੱਖ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਨਿਕਲੀ।

"ਜਾਹ ਐਂ ਕਰ ਫੇਰ, ਉਹ ਰੇੜ੍ਹੀ ਆਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਬਈ ਪੰਦਰਾਂ ਚਾਹ ਦੇ ਗਲਾਸ ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਸਮੇਸਾ ਦੇਜੁਗਾ।" ਜੈਲੂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਰੇਹੜੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਤੇ ਸਮੇਸਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਾ ਚੰਗੀ ਗਾਹਕੀ ਵੇਖ ਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਪਏ ਸਮੇਸੇ ਤੱਤੇ ਕਰਕੇ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ।

"ਲਓ ਸਾਅਬ ਚਾਏ।"

"ਓਏ ਆਹ ਸਮੇਸੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬੋਹੇ ਲਗਦੇ ਨੇ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੋਲ ਪਏ ਸਮੇਸਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜੋ ਸਵੇਰ ਦੇ ਰੇਹੜੀ 'ਤੇ ਸਜਾਏ, ਹੁਣ ਤੱਤੇ ਕਰਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ।

"ਨਈਂ ਸਾਅਬ ਆਜ ਹੀ ਬਨਾਏ ਬੋ।" ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਾ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

"ਸਾਲਾ ਆਜ ਦਾ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ 'ਮਿਣ-ਮਿਣ' ਕਰਦੇ ਨੇ ਨੱਕ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਸਮੇਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਚਾਹ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਸਮੇਸਾ ਖਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਢਦੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚਾਹ ਤੇ ਸਮੇਸੇ ਮੰਗਵਾ ਲਏ। ਖਾ-ਪੀ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਉਡੀਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਅਵਾਜ ਪਈ ਤੇ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਠੇਕੇ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈ ਲਈ। ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਢਾਈ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਘਰ ਜੁੜ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਮੰਜੇ ਮੱਲੇ। ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਦੌਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਾਰੇ ਨਿਕਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਚੰਨਣ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨਹਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵੱਢ ਆਏ ਅੱਜ?" ਚੰਨਣ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਢਾਈ ਕਿੱਲੇ।"

"ਭਰੇ ਵੀ ਪਾਤੇ?"

"ਹਾਂ! ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ?"

"ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਾਣੈ।"

"ਅਜੇ ਫੇਰ?"

"ਹੋਰ! ਇਹ ਕੀ ਹੁਣੇ ਨਿਬੜਜ਼।"

"ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਪੰਗੈ।"

"ਪੰਗਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਈ ਐ, ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਤੀ ਵੀ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦੋਏਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਹਰਾਨਗੀ ਐ, ਨਾਲੇ ਉਤੋਂ ਕੰਮ ਦਾ ਟੈਮਾ ਬੱਸ ਅੱਧੇ ਕੁ ਵਿਚੋਂ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਜੀ ਕਰੀ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚਲੇ ਭਾਈ ਸੋਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ, ਆਪਾਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆਂ।"

"ਚਲੇ ਜਿਹੜੀ ਹੋਈ ਤੀ ਹੋ ਗੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪਿਆ।

12.

ਦਾਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਬਾਈਨਾਂ ਨੇ ਕਣਕ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵੱਢ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਰੁੰਡ-ਮੁੰਡ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੰਬਾਈਨ ਦੇ ਵੱਢੇ ਪਰਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਗਈ, ਕਾਲਾ ਧੂੰਆਂ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਕਈ ਕਾਹਲਿਆਂ ਨੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਤਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਹਲੇ ਪਏ ਵਾਹਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸੇਕ ਮਾਰਦਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਚਲਦੀ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਨੇ ਰੇਤਾ, ਧੂੜ ਅੰਬਰੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਵਾਵਰੇਲਾ ਮਚਾਏ ਪਰਾਲ ਦੀ ਕਾਲਖ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਵਗਦੀ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਫੂਕ-ਫੂਕ ਜਾਂਦੀ। ਲਵੇਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਸੁੱਕ ਕੇ ਅੱਧੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਹਰਿਆਵਲ ਕਿਸੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਿਸੇ ਲੰਬੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੁਪਹਿਰਾ ਢਲ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਨ ਸੇਕਦੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਯਾਦ ਉਸਨੂੰ ਰਹਿ-ਰਹਿ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਚੀਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਡੋਬੇ ਦੇ-ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਕਰਮੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਕਰ ਆਉਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸਦੀ ਦੀਵਾਰ ਉਪਰ ਲਟਕਦੀ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿੰਨਾ ਖੇੜਾ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਲੰਬੀ ਚੁੱਪ ਦੇ ਗਈ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਜਦੋਂ ਕਰਮੀ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇ ਓਪਰੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਆਦਮੀ ਵਿਚੜੇ ਵਿਚਲੇ ਨਿੰਮ ਥੱਲੇ ਮੰਜੇ ਡਾਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚਾਹ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਤਾਈ ਇਹ ਕੌਣ ਨੇ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਉਲਝਣ ਸੁਰਜੀਤ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੱਖੀ।

"ਇਹ ਤਾਂ ਪੁੱਤ ਆਪਣੇ ਗੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਏ ਨੇ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਚਾਹ ਲਾਹ ਕੇ ਦੁੱਧ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਗੁਰਜੀਤ ਕਿੱਥੇ ਐ?"

"ਚੱਕੀ 'ਤੇ ਗਿਐ ਪੀਹਣਾ ਪਿਹਾਉਣ। ਤੈਨੂੰ ਨੀ ਟੱਕਰਿਆ ਰਾਹ 'ਚ?"

"ਨਾ।"

"ਲੈ, ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਹ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਗਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪਾ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਆ ਗਈ।

"ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪਸੰਦ ਐ ਭਾਈ। ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੀਏ।" ਆਦਮੀ ਬੋਲਿਆ।

"ਜੀ ਸਦਕੇ ਦਿਖਾਓ ਭਾਈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਦੇਣੀ ਐ, ਨਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਬਣਦੇ ਨੇ।" ਸੁਰਜੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬਾਹਰੋਂ ਗੁਰਜੀਤ ਵੀ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਆਟਾ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਟਾ ਅੰਦਰਲੀ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਹਰ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਇਕ ਹੋਰ ਭਾਈ, ਦੇਖ ਅਸੀਂ ਬਾਹਲਾ ਦੇ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਨੀ, ਕਿਤੇ ਸੇਡੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਹੋਵੇ।" ਉਹੀ ਆਦਮੀ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ।

"ਲੈ ਭਾਈ ਪਰਸਿੰਨ ਕੁਰੇ ਹੈ! ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਪਤੈ, ਘਰੇ ਕੋਈ ਟੁੱਕ ਦਾ ਆਹਰ ਕਰਨ ਆਲਾ ਨੀ। ਮੈਂ ਆਂ, ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿੰਨੀ ਆਂ, ਕੀ ਪਤੈ ਕਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਜਾਂ। ਚਲੇ ਆਪਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਖਾ-ਪੀ ਵੀ ਬਥੇਰਾ ਲਿਆ। ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਪਕਦੀ ਹੋਜੇ, ਫਿਰ ਚਾਰੇ ਰੱਬ ਚੱਕ ਈ ਲਵੇ, ਨਾਲੇ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਬਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇਰਿਓ, ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਥੋੜੈ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਦਾਜ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚੋਲਾ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ। ਸਭ ਕੁਝ ਦੀ ਦੇਖ ਪਰਖ ਕਰਕੇ ਸ਼ਗਨ ਦਾ ਦਿਨ ਦੇ ਗਏ। ਸ਼ਗਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹ ਵੀ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਲਈ।

ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸਫ਼ਾਈ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਭਗਵਾਨ ਰੋਜ਼ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾ ਜਾਂਦਾ। ਖੱਲਾਂ-ਖੂੰਜਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਾਰਾ ਕੂੜਾ-ਕਚਰਾ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਦੇ-ਸੁਖਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਲਾਗਣ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਗੋਹਾ ਰਲਾ ਕੇ ਪੇਚਾ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਘਰ ਬੰਗਲੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨਵੇਂ ਪਾਏ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਕੜਾਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਗਈ। ਲੱਡੂਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹਵਾ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿੱਕ ਹੋ ਕੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ 'ਤੇ ਵਕਤ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਗ਼ਮ ਦੇ ਮੁਰਝਾਏ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੱਚਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਬੱਚੇ ਲੱਡੂਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਣ ਸਾਰ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਲੱਡੂਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੜਾਹਾ ਨਿਕਲਣ ਤੱਕ ਸੁਰਜੀਤ ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ 'ਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਡੂ ਵਟਾਉਣ ਲਈ ਲੈ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਏ ਬੱਚੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਲੜ ਫੜ-ਫੜ ਖਿੱਚਦੇ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ 'ਮੈਂ ਲੱਡੂ ਲੈਣੈ' ਸੁਰਜੀਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਲੱਡੂ ਫੜਾ ਦਿੰਦੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲੱਡੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੱਦ ਵਿਚ ਸੁੰਗੜੇ ਚਿਹਰੇ ਲੱਡੂ ਲੈ ਕੇ ਕਪਾਹ ਦੇ ਫੁੱਟ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ।

ਭਗਵਾਨ ਹਲਵਾਈ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਾਹਰਲੇ ਬਾਰ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਤ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈਣ ਗਿਆ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ ਸੀ, 'ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਟ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣਾ ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੋਣਾ। ਚਲੇ ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ ਆਜ਼ੂ।' ਭਗਵਾਨ ਆਪੇ ਨਾਲ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਲੱਡੂਆਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਕੱਢੇ ਕੜਾਹੇ ਦੀਆਂ ਪਕੌੜੀਆਂ ਭੰਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਜੇ ਅੱਧੀਆਂ ਕੁ ਪਕੌੜੀਆਂ ਹੀ ਭੰਨੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਮਾਰੀ "ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੋ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਦੇ ਚਟਈ।"

"ਤੂੰ?" ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਜੀਤ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ 'ਤੂੰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ?

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪੁਲਸੀਆ ਨਜ਼ਰ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਰਨਾ ਉਠੇ ਕੋਲ ਗੁਲਾਬੀ ਸੂਟ ਪਾਈ ਗੁਲਾਬੀ ਪਰੀ ਬਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਪੂਰਬ 'ਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿਰ ਉਪਰ ਲਈ ਗੁਲਾਬੀ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹਰੀ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਲੜ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਜਿਹਾ ਹਿਲਦਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਬਾਲੀ ਖਾਂਦੇ ਦੁੱਧ ਵਾਂਗ ਉਛਲ-ਉਛਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਦਾਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਰੀਹੇ ਟੈਂਟ ਲੈਣ ਲਈ ਸੁਰਗੜ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਸਬਜ਼ੀ ਲਈ ਆਲੂ ਚੀਰਦੀ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਕੀ ਹਾਲ ਨੇ ਥੋੜੇ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਜਾਣ ਸਾਰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਸੋਡੇ ਠੀਕ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀ ਠੀਕ ਨੇ।" ਨੀਵੀਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਕਾਲੇ ਨੈਣ, ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਜਾਦੂ ਦੀ ਕੁੰਡਲੀ ਵਰਗੀ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਏ।

"ਵੇ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇਹਲਾ ਖੜ੍ਹੈ, ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਆਲੂ ਈ ਚਿਰਾਦੇ।"

ਸੁਰਜੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਇਕ ਥਾਲ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਾ ਗਈ।

"ਅੰਨ੍ਹਾ ਕੀ ਭਾਲੇ ਦੇ ਅੱਖਾਂ" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਕਦੋਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਕੀਮਾਂ ਢਾਹ-ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਐਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਤੇ ਮਿਲੇ ਨੀ?" ਭਗਵਾਨ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦ ਨਾਲ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਛਿਲਕਾ ਲਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਬੱਸ ਦਿਲ ਈ ਨੀ ਕੀਤਾ।"

"ਦਿਲ ਨੀ ਕੀਤਾ, ਜਾਂ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਪਿਆਰ ਘਟ ਗਿਆ।"

"ਨਾ, ਐਂ ਕਿਵੇਂ ਘਟਜੂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕਹਿ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਰੋਟੀ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਟਾ ਗੁੰਨੂ ਕੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਉਥੇ ਬੈਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਦੇ ਆਲੂ ਚੀਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਉਠ ਆਇਆ।

-0-

ਬਾਰਾਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਘਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਬਾਰਾਤ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਤੰਦਾਂ, ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨੂੜੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰਜੀਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸਾਰੀ ਬਾਰਾਤ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ। ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਧੂੜ ਉਡਾਉਂਦਾ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਨਾਮ ਰੇਡ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਗੁਰਜੀਤ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਹਮਸਫ਼ਰ ਸਾਬਣ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਝੂਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਈਆਂ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੀ ਹਾਣਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਾਜਵੰਤੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗ ਕੁਮਲਾਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪਲਸੇਟੇ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੱਡੀਆਂ ਢੰਡੋਲੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਹਥਾਈ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੁਕੀਆਂ। ਬਾਰਾਤੀ ਉਤਰ ਕੇ ਹਥਾਈ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕਈ ਆਦਮੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਮਿਲਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਈ। ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀ ਬਾਰਾਤ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਚੱਲ ਪਈ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਖੂਨ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਪਏ।

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਫੁੱਲਝੜੀ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਸੂਟ ਪਾਈ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੋਮਲ ਜਵਾਨੀਆਂ, ਬਾਰਾਤੀਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਨਾਕਾ ਲਾਈ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਹਰੇ ਸੂਟ ਵਾਲੀ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ 'ਹਾਏ' ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਅਟੇਰ ਦਿੱਤੇ। ਮੁੰਡਾ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪਿਆਸੀ ਮਿਰਗਣੀ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀ ਬਾਰਾਤ ਉਪਰ ਫੇਰੀਆਂ ਤੇ ਅਖੀਰ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਬ ਲੱਭ ਹੀ ਲਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਾੜੇ ਉਪਰ ਆ ਅਟਕੀ।

"ਦੱਸੋ ਕੀ ਲੈਣੈ?" ਗੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਾਲੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਇੱਕੀ ਸੈ!" ਹਰੀ ਚੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਈ।

"ਇੱਕੀ ਸੈ ਤੇਰਾ ਮੁੱਲ ਐ?" 'ਹਾਏ' ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਬੋਲਿਆ।

"ਤੇਰੇ ਲਈ ਨੀ, ਹੋਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਵਗਜ਼ੂ।" ਓਹੀ ਕੁੜੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਲਲਚਾਈਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ ਕਹਿ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਵੇਖ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ।

"ਛੇਤੀ ਕਰੋ ਭਾਈ ਮੁੰਡਿਓ!" ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕਈ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਮੁੰਡੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਉਪਰ ਉਲਰ ਜਾਂਦੇ। ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਲੈ-ਲੈ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਗੱਲ ਪੰਜ ਸੌ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਨਿਬੜ ਗਈ। ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਸਾਲੀ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਕਿਉਂ ਕਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੀ ਦੇਖੋ?" ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਲਾਬੀ ਪੱਗ ਬੋਲ ਪਈ ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਉਪੁਣੇ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਣ ਸਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਧੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਮੁੰਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਿੱਕਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਗਏ। ਕੁੜੀਆਂ ਨਖਰੇ ਵਿਚ ਹੱਸ ਪਈਆਂ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਟੈਂਟ ਅੰਦਰ ਵਾਜਾ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਫੇਲਕੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਫੇਲਕੀ 'ਤੇ ਦੱਬ-ਦੱਬ ਧੱਠੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਫਿਰ ਲੰਬੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ 'ਹਮ ਘਰ ਸਾਜਣ ਆਏ....।'

ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਲਾਮੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਹਰੀ ਚੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਤੱਕ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਫਾੜ-ਫਾੜ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਪਰ ਹੋ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੰਦੀ। ਸਲਾਮੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਰਿਸਕਦੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਗਈ,

"ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੁਸਨ 'ਤੇ ਬੜਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਈ ਨੀ ਚੱਜ ਨਾਲ।"

"ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਅੱਗ ਈ ਬਾਹਲੀ ਐ, ਤਾਂਹੀ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਨੀ, ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਈ ਨਾ ਮੱਚ ਜੀਏ।" ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬੇਸਬਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਣ 'ਤੇ ਚੋਟ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਉਠ ਕੇ ਸਲਾਮੀ ਪਾਉਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਦਾ ਛਿਪ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਚਾਨਣ ਅਜੇ ਕਾਫ਼ੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾ ਬੱਦਲ ਨੀਵਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਰੁਮਕਦੀ-ਰੁਮਕਦੀ ਹਵਾ ਚੱਲ ਪਈ। ਵਿਆਹੁਲੀ ਗੱਡੀ ਨੇ ਗੇਟ ਮੁੜ੍ਹੇ ਆ ਬਰੇਕ ਮਾਰੇ। ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨੱਚ ਉਠੀ। ਸਾਰਾ ਮੇਲ-ਗੋਲ ਭੱਜਦਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਾਲ ਫੁਲਕਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਨਵੀਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਧਾਇਆ। ਚਾਚੀਆਂ-ਤਾਈਆਂ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਿਉੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਰਾ ਮੇਲ ਹੀ ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਉਲਰ ਪਿਆ।

ਇੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਾਥਣ ਨਾਲ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਸਾਰੇ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਨੱਚਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

"ਕੀ?" ਕਿਰਨਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਬੁੱਝ ਲੈਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੱਸ ਪਈ।

"ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ।"

"ਨਾਆ"

"ਕਿਉਂ?"

"ਪਤਾ ਲੱਗਜ਼ੂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਿਆ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਭ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ।

"ਕਿਧਰੇ ਨੀ ਲਗਦਾ ਪਤਾ। ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ ਤੂੰ ਆਜੀਂ ਸੁਨਿਆਰਾਂ ਆਲੇ ਬਾਗ਼ 'ਚ।" ਭਗਵਾਨ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੇ ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰੀ ਲੈ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਛਾਇਆ ਬੱਦਲ ਹਵਾ ਨਾਲ ਕਿਧਰੇ ਉਡ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠੋਂ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਤਾਰੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੋਲ ਚੰਨ ਕਿਸੇ ਸੁਹਾਗਣ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੀ ਗੋਲ ਬਿੰਦੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਪਹੇ ਦੀ ਭੜੀ ਉਪਰ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵਾਂ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵੀਡਿਆਂ ਦੀ 'ਟਰੀ..ਈ...ਈ' ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੈਣ ਲਈ ਲੋਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਤੇ ਇਕ ਮੋਟਰ ਵਾਲੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਲਾਈਟ ਜਗ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਅਕਾਰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਫਿਰਦਾ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਮਿੰਟ ਹੋ ਚੱਲੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਘਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ।

"ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨੀ ਆਈ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

"ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।" ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਮਾਰਿਆ। 'ਕੀ ਪਤੈ ਡੰਡੀ ਆਗੀ ਹੋਵੇ।' ਉਸਨੇ ਗੁਰਜੀਤ ਕੇ ਘਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਬਾਗ਼ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਡੰਡੀ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਤੇ ਫੇਰ ਬਾਗ਼ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਸਿਵਾਏ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ ਪਰਤ ਦੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਸਿਆ।

"ਕਿਤੇ ਆ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠਗੀ ਹੋਵੇ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਭਾਖੜਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬਾਗ਼ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਕਾਰ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹ ਆਕਾਰ ਔਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਢਲ ਗਿਆ।

"ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਦੀ ਉਡੀਕੀ ਜਾਨੀ ਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਕੇ ਚੰਗੇ ਆਏ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ।

"ਉਹ! ਤੂੰ ਆ ਗੀ?" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਹੈਰਾਨੀ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਭਾਵ ਉਘੜ ਆਏ। "ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਧਰ 'ਡੀਕੀ ਜਾਨਾਂ ਵੀ ਪਹੇ ਆਉ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੰਡੀ ਆਗੀ ਤੀ।"

"ਚਲੇ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਆ ਤਾਂ ਗਈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਉਪਰੋਂ ਵਲ ਲਈ 'ਤੇ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ।

"ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ ਤੀ, ਆਈਂ ਨੀ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਨਕਲੀ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਪਰਤ ਲੈ ਆਂਦੀ।

"ਘਰ ਦੇ ਨੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ।"

"ਘਰ ਦੇ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਨੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦੈ ਤੂੰ ਆਪ ਈ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੀ ਜਾਨੀ ਐ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤੀ ਬੁੱਲ੍ਹ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਝਪਕ ਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਚੇਰੀ ਫੜੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, "ਭਾਗੂ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਹਟ ਜਾਨੇ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ? ਇਹ ਕੀ ਕੋਈ ਖੇਡ ਐ, ਵੀ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਖੇਡਲੇ, ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਹਟਗੇ।" ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਚੀਰ ਗਈ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਸਦੀ ਆਂ, ਕਿਮੋਂ ਮੂੰਹ ਸੁਜਾਇਐ।" ਕਿਰਨਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਦੀ ਉਸਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

"ਕਿਰਨਾ ਕਦੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਜ਼ੂਗਾ।" ਭਗਵਾਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਚੰਗਾ ਬਾਬਾ ਚੰਗਾ, ਮਾਫ਼ ਕਰਦੇ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ।

ਦੇਵੇਂ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੂਰੇ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਸ਼ੂਕਦੀ ਜਵਾਨ ਜਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੁਤ-ਕੁਤਾੜੀਆਂ ਕਰਦੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ, ਕਿਰਨਾ ਯੁੜਧੜੀ ਲੈ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਿਮਟ ਜਾਂਦੀ। ਨੇੜੇ ਗੁਰਜੀਤ ਕੇ ਘਰੇ ਗਿੱਧਾ ਪੈਣ ਦੀ ਮੱਧਮ ਜਿਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਮੋਟਰ ਕੋਲ ਫਿਰਦਾ ਆਦਮੀ ਖਾਲ ਤੇ ਗੋੜਾ ਮਾਰਨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ ਗੋਲ ਚੰਨ ਤੇ ਟਿਮ-ਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤਾਰੇ ਜੋੜੀ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਦੇਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਗਏ।

13.

ਜਦੋਂ ਦੀ ਕਰਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਈ, ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਖੜਿਆ-ਉਖੜਿਆ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਵਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਚਾਰ ਗੋੜੇ ਮਾਰ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਥੇ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਫਰੋਲ ਸਕੇ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਉਠਦੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਥੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਦੇ ਓਰੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ। ਜੇਕਰ ਭਗਵਾਨ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜਾਂਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਘੁਲਦੇ-ਮਿਲਦੇ ਨਾ, ਬੱਸ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂ ਕਦੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਹੀ 'ਚੰਗਾ ਚਲਦਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਉਠ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ "ਬੱਸ ਵੀਰ ਜੀ, ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਹਿਜੇ।" ਅਖੀਰ ਉਸਨੇ ਆਉਣ-ਜਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਤਾਂ ਬਿੰਦ-ਝੱਟ ਹੱਸ ਖੇਡ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੌਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਮੀ ਕੇ ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਦੜ ਵੱਟ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਆ ਚਿੰਬੜਦੀਆਂ, ਜਿਹੜੀ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਨੇਹੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਸਮਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦਿਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਕਿਵੇਂ ਸਫੈਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਾਧੇ-ਘਾਟਿਆਂ ਵਿਚ ਉਲਝੇ, ਖੇਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਰਾਜਾ ਮਿਲ ਪਿਆ। ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਸਦਾ ਬੋਲਿਆ, "ਕਿਉਂ, ਕੀ ਹਾਲ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸੂਰਜੀ ਕਿਰਨ ਦੇ।"

"ਉਹਨੂੰ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਓਥੇ ਯਾਦ ਕਰਦੈਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦਾ ਤਾਂ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛ ਲੈ।"

"ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਨੈਂ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰਗ-ਰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਆਂ। ਉਹਦਾ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦੈਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਥੋਂ ਈ ਪੁੱਛਾਂਗੇ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਡੋਬਾ ਦਿਉ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਚੀਸ ਬੋਲ ਪਈ।

"ਕਿਉ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਭਾਗੂ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਸੇਧ ਲਿਆ।

"ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਈ ਐ, ਕਿੰਨੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਾਤੇ, ਮਿਲਣ ਈ ਨੀ ਆਈ।"

"ਹੁਣ ਵੀ ਲਾਇਆ ਤੀ ਕਦੇ?"

"ਹਾਂ, ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਹਾ ਤੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਨੀ ਆਈ।"

"ਲੈ ਹੈ, ਭੈਣ ਦੇ....।" ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਦਾ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇ ਗਿਆ।

ਉਹ ਘਰ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਏ। ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਪੇੜੀਆਂ ਉਪਰ ਦੀ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਛਿਪਦੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬੇ ਰਮਾਣੇ ਦੀ ਮਟੀ ਓਹਲੇ ਸੂਰਜ ਉੱਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੋਠੇ ਉਪਰੋਂ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਕਿਸੇ ਰਕਾਨ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜਲਦੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਧੂੰਆਂ ਬਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਕਤੂਰੇ ਨੂੰ ਗਲ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਤੇ ਕਤੂਰਾ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਈ, ਚੂੰ...ਚਾਂਅ...ਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁੰਢ ਨਾਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ। ਆਪਣੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀਤੇ ਕੇ ਪਾਲੀ ਨੇ ਛਿੱਤਰ ਕੱਢ ਕੇ ਵੱਘ-ਵਘੇਣਾ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਵੱਡੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆ। ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੁੰਝੇ ਵਿਚੋਂ ਰੋਟੀ ਛੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਰੋਟੀ ਚੁੱਕੇ ਅੱਗੇ ਦੌੜ ਗਿਆ।

"ਤਾਈ ਰਾਜਾ।" ਰਾਜੇ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

"ਗੁਰਨੈਬ ਐ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਨੇ ਭਾਈ।" ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਗੁਰਨੈਬ ਪੇੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ, "ਉਹ! ਭਾਗੂ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।"

"ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਫੇਰ ਆਪ ਹੀ ਆਉਣੈ ਪੈਂਦੈ।" ਭਗਵਾਨ ਰਾਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ।

"ਕੀ ਕਰੀਏ ਯਰ, ਕੰਮ ਈ ਨੀ ਮੁਕਦੇ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਝਮੇਲੇ ਦੇਸਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਆ ਵਾੜੇ।

"ਭਾਗੂ ਤੇਰੀ ਕਬੂਤਰੀ ਤਾਂ ਤੈਥੋਂ ਛੁਡਾ ਗਈ ਖੰਭ।"

"ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਓਏ?" ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਉਲਰਿਆ, ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਵੱਡੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝੀ ਛੋਟੀ ਕਿਸਤੀ ਵਾਂਗ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਉਪਰ ਛੁਰੀ ਫਿਰ ਗਈ 'ਜਰੂਰ ਕੋਈ ਅਣਹੋਈ ਵਾਪਰ ਗਈ ਹੈ।'

"ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਰਫਿਉਜੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਪਾ ਲਈ ਯਾਰੀ।"

"ਤੈਨੂੰ ਕੋਣ ਕਹਿੰਦੈ?" ਰਾਜੇ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ।

"ਮਨਜੀਤ ਕਹਿੰਦੀ ਤੀ।"

"ਉਥੀਂ ਮਾਰਦੀ ਹੋਊ ਖੀਰ ਖਾਣੀ ਜਾਤ।" ਭਗਵਾਨ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਚੁਰਾ ਕੇ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸਚਾਈ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਹੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਉਥੀਂ ਕਿਉਂ, ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਫੇਨ ਕਰਿਐ, ਨਾਲੇ ਸੌਹਾਂ ਖਾ ਗਈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਗੱਲ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿ ਗਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਪੱਛਮ ਦੀ ਲਾਲ ਹੋਈ ਹਿੱਕ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਡੁਲ੍ਹਦਾ ਖੂਨ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਵੱਢ ਕੇ ਘਰਾਲਾਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ ਕਤੂਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਜਾਪਿਆ। ਉਸਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆ।

'ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਤੀ ਇਹ ਤੇੜ ਨੀ ਨਿਭਾਉਂਦੀ, ਸ..ਸਾਲੀ..ਕੁ..ਕੁ..ਕੁੱਤੀ' ਭਗਵਾਨ ਅੰਦਰ ਛੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਾਗਰ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਛਲਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਸਾਲਿਆ ਕੰਡਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ 'ਚ ਨੀ, ਅਗਲੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਸ਼?"

ਗੁਰਨੈਬ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੋਲ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇੰਨੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ।

"ਮ..ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ ਯਰ।" ਭਗਵਾਨ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

"ਤੂੰ ਬੈਠ ਤਾਂ ਸਈ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ।

"ਨਹੀਂ ਯਾਰ।"

"ਚੰਗਾ ਆਪਾਂ ਚਲਦੇ ਆਂ ਦੇਏਂ।" ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਿਆ।

"ਵੇ ਰੇਟੀ ਟੁੱਕ ਤਾਂ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਧੋਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਬੇਬੇ ਭੁੱਖ ਨੀ।"

"ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਭੁੱਖ ਐ, ਓਨੀ ਖਾ ਲੈ।"

"ਨਾਂਅ..." ਭਗਵਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਅੰਦਰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਦਰਦ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗੀ ਵਾਂਗ ਮੰਜੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੋਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਸੂਤ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਉਹ ਬਿੰਦੇ ਝੱਟੇ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਨੀਂਦ ਬਿਲਕੁੱਲ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਕੁਝ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਅਲਮਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਫੋਟੋ ਕੱਢ ਲਈ, 'ਨਹੀਂ...ਨਹੀਂ ਇਹ ਐਨਾ ਭੋਲਾ, ਐਨਾ ਮਾਸੂਮ ਚਿਹਰਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਕਿਉਂ ਦੇਉ? ਉਥੀਂ ਝਰੋਡ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸੱਹਾਂ ਵੀ ਖਾ ਗਏ। ਕਿਉਂ ਇਹ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨੀ ਦੇ ਸਕਦੀ? ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਥੋੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦੈ ਵੀ ਇਹ ਕਿਮੋ ਐ, ਨਾਲੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਤੀ, ਵੀ ਤੀਮੀਂ ਦਾ ਵਸਾਹ ਨਾ ਕਰੇ।'

ਭਗਵਾਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਸੋਚ ਗਿਆ।

ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਫੋਟੋ ਉਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ ਉਸਨੂੰ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਰੀ ਜਾਪਿਆ। ਉਸਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਹੱਠ ਕਿਸੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਨਾਗਣ ਦੇ ਨੀਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਫੋਟੋ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੀ ਆਈ, ਉਸਨੇ ਇਕ ਗੰਦੀ ਗਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਫੋਟੋ ਮੁੜ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ 'ਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਆ ਪਿਆ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨੇ ਆ ਦਬੋਚਿਆ।

-0-

ਰਫਿਊਜੀਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕਈ ਦਿਨ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਆਨੀ-ਬਹਾਨੀ ਗੋੜੇ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਆਉਂਦਾ, ਚੇਰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿਰਨਾ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਵੇਖ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਲੈਂਦੀ। ਉਸਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਕਈ ਖਤ ਫੜ ਤਾਂ ਲਏ ਪਰ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਰਫਿਊਜੀਆਂ ਦੀ ਗੁਆਂਢਣ ਕੁੜੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ, ਜਿਸਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਦਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ। ਅੱਜ ਦੋਵੇਂ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਲੀਆਂ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਚਾਹ ਧਰ ਲਈ। ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਮੇਟਰ ਵਾਲੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਡਰੋ ਮੰਜਿਆਂ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੀਆਂ।

"ਬੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਯਾਦ ਕੀਤੈ, ਕੀ ਗੱਲ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤ ਆਉਣਾ, ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਫੜਾ ਗਿਆ।

"ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਾਂ ਨੀ ਲਿਆਉਂਦੀ।" ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਖਚਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।

"ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕਰਦੈ ਯਾਦ।"

"ਕਿਉਂ, ਕਰਦੇ ਕਿਉਂ ਨੀ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਬਹਿ ਜਾਣਾ ਮਰਿਆ ਪਿਆ, ਤੂੰ ਹੀ ਨੀ ਨੱਕ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਬੈਠਣ ਦਿੰਦੀ।"

"ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਲੈ ਪਤੰਦਰ ਦਾ।" ਕਿਰਨਾ ਕੁੜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਈ ਪਰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਵਾਦ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰਬੜ ਵਾਂਗ ਖਿੱਚ ਕੇ ਹੋਰ ਵਧਾ ਲਿਆ।

"ਵੀਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਖ਼ਤ ਪਾ ਤੇ, ਅਜੇ ਨਾਂ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਨਾ ਅੱਧੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਉਹਦਾ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ।"

"ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕੀਹਨੇ ਦੱਸਿਐ?" ਕਿਰਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਭੇਤ ਤੋਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

"ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਨੇ ਭੇਜਿਐ, ਵਿਚਾਰਾ ਬਾਹਲੀ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਜੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।"

"ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਕੇਰਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇਤਾ, ਨਾਲੇ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਦੀਂ ਬਈ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਐ।"

"ਉਹਨੂੰ ਪਤੈ ਸਾਰਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਰਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਪਾਗਲ ਈ ਐ ਫੇਰ।"

"ਤੈਂ ਕਰਤਾ।" ਦੋਵੇਂ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈਆਂ, "ਨਾਲੇ ਉਹਨੇ ਆਹ ਸਿਉਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਭੇਜੀ ਐ ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਕੁੜਤੀ ਥੱਲੇ ਪਾਈ ਬਨੈਣ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਗੋਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਨੀ ਲੈਂਦੀ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਚੈਨੀ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਚੈਨੀ ਵਾਲੀ ਮੁੱਠੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੀਚ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ, "ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਆਂ।"

"ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ।"

"ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਫੇਰ।" ਕੁੜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

ਕਿਰਨਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੈਨੀ ਲਈ ਥਾਂਏਂ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚਲੀ ਚੈਨੀ ਵੱਲ ਸਰਸਰੀ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ, ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸੋਚ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸੋਚਿਆ।

"ਐਨੀ ਕੀਮਤੀ! ਹੂੰ! ਪਾਗਲ ਨੇ ਲੋਕ।" ਉਸਨੇ ਚੈਨੀ ਵੱਲ ਤੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਅਟੇਰ ਦਿੱਤੇ। 'ਤੈਂ ਕਰਤਾ ਕਿਰਨਾ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੱਸ ਪਈ 'ਕੀ ਸੱਚੀਉ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੈ?' 'ਤੇਰੇ ਤੇ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਫਿਰਦੈ।' 'ਬੱਸ ਕੇਰਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨੀ ਚਾਹੀਦਾ।' ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਬੋਲ ਰੀਲ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰ ਕੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਹੱਸ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਐਨੀ ਕੀਮਤ, ਨਾਲੇ ਹੱਸਣ ਨਾਲ ਕੀ ਘਸਦੈ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਹੋਊ, ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਂ ਉਹਨੂੰ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਲੈ ਸਕੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, "ਭਾਗੂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੈ, ਐਨਾ ਈ ਇਹ ਕਰਦੈ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਕਰਦੈ। ਭਾਗੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤੈ, ਇਕ ਆਹ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ।" ਉਸਨੇ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਉਗਲੀ ਵਿਚ ਪਾਈ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਨੱਕ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। "ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਦੇਤੀ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪਲੜਾ ਉਪਰ ਉਠਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਚੈਨੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਲੜਾ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਮੀਜ਼ ਵਿਚ ਪਾਈ ਚੈਨੀ ਕੱਢ ਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈ। ਚੈਨੀ ਰੋਅਬ ਨਾਲ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਲਿਸਕਦੀ, ਉਗਲੀ ਵਿਚ ਪਾਈ ਮੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਘੂਰਨ ਲੱਗ ਪਈ।

14.

ਰਫਿਊਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾ ਦੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਦਿੱਤੀ ਚੈਨੀ ਉਸਨੂੰ ਫੜਾ ਆਈ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੀ ਚੈਨੀ ਫੜਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਖਿੜ ਪਿਆ। ਬਲਦੀ ਅੱਗ 'ਤੇ ਫੂਸ ਪਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਹ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੱਚਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬੁਝਦੀ-ਬੁਝਦੀ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਚਿਣਗ ਜੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੁਲਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੁਝ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧੁਖਦੀ ਪਿਆਰ ਚਿਣਗ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਣਿਆ ਲੋਚਦਾ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਮੇਟਰਸਾਈਕਲ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਰੀਝ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ ਫੇਰ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਉਹ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਏ ਫੌਜੀ ਵਾਂਗ ਮੇਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹਿੱਕ ਚੌੜੀ ਕਰੀ ਦੁੱਗਣੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ-ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਜਾਪਿਆ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਖਰ੍ਹਵੀਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਪਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਕੱਸੀ ਦੇ ਖਾਲ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ ਉਸਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਭੰਗੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਦਿਸੀ। ਅੱਜ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਹਸਾ-ਹਸਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਗ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਚਿਆ। ਉਹ ਦਸ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਮੇਟਰ ਦੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ, ਡੇਕ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ, ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਚਾਹ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਚਲਦੀ ਮੇਟਰ 'ਤੇ ਮੱਝ ਨਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਟਰ ਦਾ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗਾ ਪਾਣੀ ਖੇਲ ਵਿਚੋਂ ਖਾਲ ਵਿਚ ਸੇਧ ਲੈਂਦਾ ਅੱਗੇ ਨਿੱਸਰ ਰਹੀ ਜੀਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਮੇਟਰਸਾਈਕਲ ਭੰਗੂਆਂ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਟਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਲਾਇਆ। ਕਿਰਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਈ ਤੇ ਫੇਰ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਗਈ।

"ਆ ਬਈ ਤੇਜੀ ਕਿਮੋਂ ਆਉਣੇ ਹੋਏ।" ਮੱਝ ਨਹਾਉਂਦੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ।

"ਬੱਸ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ।" ਉਸਨੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਆਈ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਸੰਭਲ ਕੇ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, "ਯਾਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਢੇਲੀ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਤੀ ਸਪਰੇਅ ਆਲੀ।"

"ਅੱਜ ਤਾਂ ਯਾਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਆਂ ਸਪਰੇਅ, ਬੱਸ ਆਹੀ ਮੈਸ ਰਹਿਗੀ, ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਤਿਆਰ ਐ। ਉਹ... ਦੇਖ ਮੇਵਾ, ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਠੂਆਂ ਮਾਂਗੂ ਚਿਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਪਤੰਦਰ ਦੀਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ

ਮੇਵੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਖਾਲ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸਪਰੇਅ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਢੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਸਪਰੇਅ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਇਹਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਘੜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

"ਚੰਗਾ ਯਾਰ, ਮੇਰਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਖੜ੍ਹੇ, ਮੈਂ ਆਹ ਗਿੰਦਰ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰਿਆਮਾਂ।" ਤੇਜੀ ਗਿੰਦਰ ਕੇ ਖੇਤ ਜਾਣ ਲਈ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਵੱਟ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਗਿੰਦਰ ਦੇ ਖੇਤ ਉੱਚੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਥੱਲੇ ਘਿਰਿਆ ਕੋਠਾ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮਟੀ ਵਾਂਗ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੋਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਖੋਲ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਦੂਰੋਂ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਕੱਚ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਵਾਂਗ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੇਵੇਂ ਹੋਰੀਂ ਸਪਰੇਅ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅੱਧਾ ਮੌਕਾ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਬੋਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਗਿੰਦਰ ਕੇ ਖੇਤ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਝ ਘਾਹ ਫੂਸ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਵਾਂਗ ਸੁਲਘ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਂਬੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਕਾਹਲਾ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਗਿੰਦਰ ਕੋਲ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਬੈਠਿਆ ਤੇ ਓਹਨੀਂ ਪੈਰੀਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬਕਰੈਨ ਕੋਲ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਵੇ ਹੋਰੀਂ ਪੰਜ ਛੇ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ 'ਤੇ ਢੋਲੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ।

"ਮਿਲਗੀ ਭਾਈ ਢੋਲੀ?" ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਗੇਜੇ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਨਾਂਹ ਤਾਈ, ਮਖਿਆ ਚਲ ਹੁਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਵੇਰੇ ਈ ਕਰ ਲਾਂਗੇ।" ਤੇਜੀ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਕੁੜੇ ਕਿਰਨਾ, ਭਾਈ ਨੂੰ ਚਾਹ ਤੱਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆ।"

"ਬੱਸ ਤਾਈ ਚਾਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਹਿਣ ਦਿਓ।"

"ਚੰਗਾ ਭਾਈ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਲੈਨੇ ਆਂ। ਜਾ ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।" ਗੇਜੇ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

"ਮ...ਮੈਂ...ਐ...ਨੀ, ਤੂੰ ਆਪੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲੰਮਿਆਂ ਕਰਕੇ ਔਖੀ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲੱਭ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਤੂੰ ਨਾ ਲੱਗੀ ਆਖੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਈ ਪਉ।" ਗੇਜੇ ਉਠ ਕੇ ਪਾਣੀ ਕਰਨ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਗੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਸੰਦ ਨਖਰੇ ਦੇ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਗੋਰੀ ਗਰਦਨ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਹੋਰ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰੀਏ, ਜਦੋਂ ਖਹਿੜਾ ਨੀ ਛੱਡਦਾ ਕੋਈ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਨਖਰੇ ਵਿਚ ਬੁੱਲ੍ਹ ਮਰੋੜੇ।

"ਖਹਿੜਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨੀ ਛੱਡਣਾ ਤੀ ਜੇ ਨਾ ਮੰਨਦੀ।" ਤੇਜੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, "ਕਦੇ ਮਿਲ ਵੀ ਲਓ ਕੱਲੇ ਨੂੰ, ਰੱਜ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਲੀਏ।"

"ਆਹੇ।" ਜਾਣਦੀ ਆਂ ਤੈਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਆਲੇ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਮੂੰ ਨੀਂ ਮਿਲਣਾ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਨਖਰੇ ਵਿਚ ਮੋਢੇ ਮਾਰੇ।

"ਕਿਉਂ?"

"ਕੀ ਫਾਇਦੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਈਂ ਚੰਗੇ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਬੋਲੀ।

"ਹਾਸੀ ਦੀ ਹਾਸੀ ਨਾਲ ਰਹੀ, ਛੇਤੀ ਦੱਸ ਐਨੇ ਤੇਰੀ ਬੋਬੇ ਆਜੂ।" ਤੇਜੀ ਗੇਟ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ।

"ਸੋਚਾਂਗੇ।"

"ਸੋਚੋਗੀ ਕਦੋਂ? ਇਹੋ ਜਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀਂ ਸੋਚ ਕੇ ਰੱਖੇ।"

"ਬੜਾ ਕਾਹਲਾ ਹੋਇਐ।"

"ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖ, ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਤੜਫਦੈ।"

ਤੇਜੀ ਨੇ ਗਰੀਬ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈ-ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਬੇਵਸ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਿਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਰਸਮੀ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਦੂਰ ਖਾਲ ਤੇ ਮੇਵੇ ਹੋਰੀਂ ਇਕ-ਇਕ ਢੇਲੀ ਹੋਰ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਬੈਠਣਾ ਉਲਟ ਅਸਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਾਂਦੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਮੁਸਕਾਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਚੋਰ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਹਵਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਪਰ ਦਰੱਖਤ ਤਾਂ ਓਵੇਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਵਾ ਦੀ ਤੇਜੀ ਉਸਨੂੰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹਵਾ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਸਰਪਟ ਸੜਕ 'ਤੇ ਦੌੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦੁੱਖ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਾ ਪੁੱਛ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਸਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਮੁਸਕਾਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲਹਿ ਕੇ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ।

15.

ਸੰਤਾਲੀ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਰਫ਼ਿਊਜ਼ੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਇਧਰ ਆਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਘਰ ਪਾ ਲਏ। ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸੌ ਗਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਰਫ਼ਿਊਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਘਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਵੱਲ ਡੇਢ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉਤੇ ਅਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸੌ ਕੁ ਗਜ਼ ਤੇਲਾਵਾਲ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ, ਸੜਕ ਤੋਂ ਛਿਪਦੇ ਵੱਲ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਿੰਗ ਖਾਂਦੀ ਇਕ ਪਤਲੀ ਜਿਹੀ ਪਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਕੱਸੀ ਦਾ ਖਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਲਾਈਨ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪਹੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੋੜ ਖਾਂਦੀ ਤੇਜੀ ਕੇ ਘਰ ਵੱਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਅੱਗੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਕਰੈਨਾਂ ਅਤੇ ਤੂਤ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਟਰ ਵਾਲਾ ਕੋਠਾ ਹੈ। ਕੋਠੇ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਕੁਤਰੇ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਕੋਠੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਲੰਬਾ ਵਰਾਂਡਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਰਾਂਡੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਠੀਨੁਮਾ ਘਰ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵੱਲ ਪੰਜਾਹ ਕੁ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਦੇ ਘਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਸੁਖਪਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਅਲੱਗ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖੇ ਇਥੇ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਇਧਰਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰ ਹੁਣ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਧਰਲੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਅਜੇ ਵੀ 'ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੂਣ' ਜਿੰਨੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਤੇਜੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬੇਚੈਨ ਕਰੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਚਾਰੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਕੱਲ੍ਹ ਉਸਨੇ ਸੁਖਪਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਜੰਗ 'ਚ ਲੜਦੇ ਫੌਜੀ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਮੁਟਿਆਰ ਵਾਂਗ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸਦੀ ਹਰ ਵਾਰ ਜੂਏ 'ਚ ਖੇਡਦੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵਾਂਗ ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਢੇਰੀ ਜਿਹੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਡੀਕਦੇ ਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਗੋੜੇ ਦਿੰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ, "ਬੇਟਾ ਤੇਜੀ ਉਂ ਵੀ ਇਥੇ ਫਾਲਤੂ ਗੋੜੇ ਦਿੰਦਾ ਫਿਰਦੈਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਂਤਪੁਰ ਤੋਂ ਆਟਾ ਪਿਹਾ ਲਿਆ।"

"ਲਿਆਉਣਾ ਮੰਮੀ।" ਫਿਰ ਕੁਝ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, 'ਮੰਮੀ ਚਰਨੇ ਕੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਮਾਂ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਿਹਾਉਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ 'ਕੱਠੇ ਰੇਹੜੇ 'ਤੇ ਲੈਜਾਂਗੇ।"

"ਮਰਜ਼ੀ ਐ ਤੇਰੀ, ਜੇਕਰ ਪੁੱਛ ਆਉਣੈ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਆ।"

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ 'ਹਾਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਚਾਅ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੁਖਪਾਲ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵੱਟ ਪੈ ਗਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਇਸ ਵੱਟ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵੱਟ ਨੂੰ ਪੇਚ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਲਾ ਕੇ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਚੌੜੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਰੀ ਤੋਂ ਤਰੇਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਰੇਲ ਦੇ ਬਚੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਤੁਪਕੇ ਨੇ ਵੀ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਤੇਜੀ ਦੀ ਪੈਂਟ ਅੱਧ-ਪਚੱਧ ਗਿੱਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਸਦੀ ਕਾਹਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਹੜੇ ਨੂੰ ਛਾਣਦੀ ਓਟੇ ਕੋਲ ਆ ਟਿਕੀ। ਸੁਖਪਾਲ ਓਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਹਵਾ ਦੇ ਝੌਂਕੇ ਵਾਂਗ ਸੁਖਪਾਲ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਅੱਜ ਬੁਲਾਇਐ ਉਹਨੇ।" ਤੇਜੀ ਦੇ ਬੋਲ ਅਜੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅਸਮਾਨੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਛੂਟੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਪੀ।

"ਕਦੋਂ ਬੁਲਾਇਐ," ਤੇਜੀ ਉਭੜਵਾਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੋਲਿਆ।

"ਅੱਜ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ।" ਕੁੜੀ ਤੇਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਬਦਲਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਸਹੁੰ ਖਾ ਬਈ।" ਮੁੰਡਾ ਇਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

"ਤੇਰੀ ਸਹੁੰ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਕਹਿਣ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਐਨੇ ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ।"

"ਘਰੇ ਨੀਂ ਕੋਈ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਿਗ੍ਹਾ ਫੇਰੀ।

"ਮਾਂ ਵਾੜੇ ਗਈ ਏ ਗੋਹਾ ਪੱਥਣ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਟਾ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਵੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਹਾਉਣੈ। ਅਸੀਂ ਰੇਹੜਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਨੇ ਆ, ਫੇਰ ਤਾਂ 'ਕੱਠੇ ਪਿਹਾ ਲਿਆਉਂਦੇ।"

"ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਤੀ ਬੇਬੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਿਹਾਉਣੈ।"

"ਲਿਆ ਚਕਾ ਫੇਰ ਬੇਰੀ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਬੇਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਰਖਾ ਲਈ। ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬੇਰੀ ਰੇਹੜੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋ ਬੇਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰੱਖ ਲਈਆਂ। ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮਾਰਦਾ ਕੁੰਢਾ ਝੋਟਾ ਰੇਹੜੇ ਵਿਚ ਬੇਰੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਰੇਹੜੇ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਕੋਲੇ

ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੀ ਥੋੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਮਿਟਾ ਲਵੇ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਮੂਹਰਿਓਂ ਫੜ ਕੇ ਝੋਟੇ ਨੂੰ ਰੇਹੜੇ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਓਹੀ ਵਿੰਗੀ-ਟੇਢੀ ਪਹੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਪਹੀ ਦੀ ਵਾਟ ਮੁਕਦੀ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਉਪਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਝੋਟੇ ਦੇ ਕਦਮ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਤੂਤ ਦੀ ਕੂਲੀ ਛਟੀ ਉਸਦੀ ਢੂਹੀ ਵਿਚ ਦੇ ਮਾਰੀ, ਝੋਟਾ ਇਕ ਦਮ ਤੇਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੜਕ ਉਪਰ ਵੱਜਦੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਟੱਕ-ਟੱਕ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਝੋਟੇ ਦੀ ਚਾਲ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੀ, ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਕੂਲੀ ਛਟੀ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਆ ਵਜਦੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੇਹੜੇ ਨਾਲ ਖੜਾਕ ਦੇ ਕੇ ਵੱਜਦੀ, ਜਾਨਵਰ ਮਾਲਕ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਹੋਰ ਤੇਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣ ਦੀ ਜਿੱਦ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਵਾ ਨਾਲ ਘੁਲ ਕੇ ਹਵਾ ਜਿੰਨਾਂ ਤੇਜ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਕੇ ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਝੋਟੇ ਨੂੰ ਤੇਜ ਹੋਣ ਲਈ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਘਰੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ।

ਚੱਕੀ 'ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਈ ਪੀਹਣ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਤੇਜੀ ਨੇ ਜਿੱਦ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਪੀਹਣਿਆਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਲੈ ਲਈ, ਫੇਰ ਵੀ ਮੁੜਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਬਰਾਬਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਰੇਹੜਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੌਲੀ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪਿੱਠ ਭੁਆਈ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਕੁੜੀ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਤੇਜੀ ਸੁਖਪਾਲ ਕਾ ਪੀਹਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁੱਟ ਆਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਨਹਾ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਆ-ਆ ਨੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਇਆ ਬੇਕਾਬੂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਚੁੰਮ ਲਵਾਂ। ਉਸਨੇ ਕੰਧ ਉਪਰ ਟੰਗਿਆ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲਾਹ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਕਸ਼ ਜਾਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੁਸਕੀ ਜਿਹਾ ਰੰਗ, ਤਿੱਖੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼, ਸਿਰ ਉਪਰ ਡੇਢ ਕੁ ਇੰਚ ਦੀਆਂ ਬੇਦੀਆਂ। ਪਰ ਨੱਕ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

'ਲੈ ਮੇਰੇ 'ਚ ਕੀ ਘਾਟ ਹੈ? ਕਿਰਨਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਫਸਦੀ। ਨਾਲੇ ਉਹ ਭਾਗੂ ਕਿਹੜਾ ਅੱਡ ਈ ਅਸਮਾਨੋਂ ਉਤਰਿਆ।' ਫੇਰ ਅਚਾਨਕ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛਤਾਵਾ ਉਪਜਿਆ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਿਆ। ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਧੋਖਾ ਕਰਿਆ? ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਖੇਟ ਐ।' ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਗਿੱਚੀਉਂ ਫੜ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਉਸੇ ਕੰਧ ਉਪਰ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਹਲਾ ਛੱਡ ਗਈ। ਕਮਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਉਠ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਪੰਛੇ ਤਿੰਨ ਵੱਜ ਗਏ ਸੀ। ਉਹ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਸੰਠੀ ਕਰਨ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜੀ ਲਈ ਸਮਾਂ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੱਥ ਪਾਈ ਅੱਗੇ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਂ ਲੱਤਾਂ ਅੜਾਈ ਉਥੇ ਹੀ ਅੜਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਮਿੰਟ-ਮਿੰਟ ਗਿਣਦੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਨੌਂ ਵੱਜ ਗਏ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਚੁਬਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ, ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਗੜ੍ਹਾ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪੈਂਦਾ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ, ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਦਸ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੂਈ ਸਵਾ ਦਸ 'ਤੇ ਆ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ, ਗੁੱਝੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਦਾ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਝ ਰਿੰਗੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਗਾਲ ਕੱਢੀ। ਗੇਟ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਸਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫਿਰ ਮੱਧਮ ਜਿਹੀ 'ਟਿਕ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੇਟ ਦਾ 'ਘਰਿੱਲ' ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਗੇਟ ਤੋਂ

ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਬੱਲਬ ਬੁਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਗੇਟ ਦੀ ਅਰਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਠੰਢੀ ਸੀਤ ਹਵਾ ਦਾ ਅਵਾਰਾ ਬੁੱਲਾ ਤੇਜੀ ਦੇ ਜਵਾਨ ਜਿਸਮ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘਦਿਆਂ ਧੁੜਧੜੀ ਚਾੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਲਈ। ਮਸ਼ੀਨ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਤੂਤ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਬਿੜਕ ਲੇਣ ਵਾਂਗ ਹਿਲ-ਜੁਲ ਹੋਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਪਹੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਟਟਹਿਰੀ 'ਟਰੀ..ਟਰੀ..ਈ' ਕਰਦੀ ਖੌਰੂ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਦੂਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਅਪੜਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਸਿੱਧਾ ਵੱਟੇ-ਵੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਪਰ ਤਰੇਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਛਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪਹੀ ਨੂੰ ਢੱਕ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪਹੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਕੱਸੀ ਦੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬੀਡਿਆਂ ਦੀ 'ਟਰੀ..ਈ..ਈ..' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਟਿਕੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾ ਰਹੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੇਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਮੁੜ ਜਾਵੇ। ਘਰ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝਿਜਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੇਟ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਬਾਹਰ ਮੋਟਰ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਾਲਾ ਬੱਲਬ ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਲਬ ਬੰਦ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਗੇਟ ਨੂੰ ਪੋਲੀ ਜਿਹੀ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਗੇਟ ਅੰਦਰੋਂ ਅੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੇਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕੋਲੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਟਾਈਮ ਵੇਖਣ ਲਈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਟ ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਗੁੱਟ ਘੜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੱਖਣਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਘੜੀ ਘਰ ਹੀ ਭੁੱਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਉਡੀਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਅਜੇ ਪੰਜ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਗੇਟ ਹੌਲੀ ਦੇਣੇ ਖੜਕਿਆ। ਤੇਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਧੜਕਿਆ, ਮਖਿਆ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਲੁਕਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਹ ਕੋਲੇ ਓਹਲੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਔਰਤ ਦਾ ਅਕਾਰ ਬਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਝੱਟ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ। ਉਹ ਕੋਲੇ ਓਹਲੇ ਤੋਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ, "ਐਨਾ ਚਿਰ ਲਾ ਤਾ।"

"ਅਜੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਗਿਆਰਾਂ ਵੀ ਨੀ ਵੱਜੇ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਉਡੀਕੀ ਜਾਨਾਂ।"

"ਤੇਰਾ ਕੀ ਐ ਪਾਗਲ ਦਾ, ਆਥਣੇ ਈ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੋਮੋਗਾ।"

ਤੇਜੀ ਆਪਣੇ ਪਾਗਲਪਣ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ।

"ਚੱਲ ਓਧਰ ਚਲਦੇ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਮੋਟਰ ਕੋਲ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਹੀ ਉਥੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

"ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਾ ਲਵੇ।" ਤੇਜੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

"ਕਿਧਰੇ ਨੀ ਦੇਖਦਾ ਕੋਈ, ਆਪਾਂ ਮੰਜਾ ਹੀ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਜਾਨੇ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਕੋਠੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਮੰਜਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਡਾਹ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਠੇ ਦੀ ਲਾਇਟ ਦਾ ਚਾਨਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਦੇਵੇਂ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ।

"ਸੁਨੇਹਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੀ।" ਕਿਰਨਾ ਬੋਲੀ।

"ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਥੇ ਬੈਠਾਂ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਕਮਰ ਉਪਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਵਲ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਨੂੰ ਟੋਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਦੁਬਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਐ।"

"ਨਾ ਚੈਨੀ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਦਿਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਕਿਰਨਾ ਤੇਰਾ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਾਹਤੋਂ ਆਉਂਦੈ ਮੈਨੂੰ, ਦਿਲ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਹਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਪਿਘਲ-ਪਿਘਲ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਜਾਵੇ।

"ਛੱਡ ਪਰਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣੈ ਹੁਣ।" ਕਿਰਨਾ ਆਪਣੀ ਨੀਮ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਵਿਚ ਉਸਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਦੀ ਜਕੜ ਤੋੜਨ ਲੱਗੀ।

"ਕੀ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅਜੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠੀ ਐਂ।" ਤੇਜੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਕਾਹਨੂੰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੀਂ ਕਰਦੀ ਆਂ, ਕਿਸੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਦੈ।"

ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ ਜੇ 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੀਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਇਬ ਹੋ ਕੇ ਮੁਸਕਾਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਗੁਭਾਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਤੇਜੀ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਬਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇਜੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਧੁੰਦਲਾ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਗੁਆਚ ਗਿਆ।

16.

ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ, ਚੱਕਰ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦਿਨ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਮਹੀਨੇ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਮੈਸਮ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਨੇ ਆ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਜੀਰੀ ਦੀ ਫਸਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਮਰ ਕਸ ਲਈ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਮੇਲ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਟੇਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ। ਨਿਰਦਈ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਬਿਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਲਿਆ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ-ਟੀਹਰ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਆਏ।

ਅੱਜ ਭਾਗੂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੀਰੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਰਾਤ -ਦਿਨ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖੇਤੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਨਹਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਨਹਾਇਆਂ ਹੀ ਪੈਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਲੰਬਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਬੱਲਬ ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੂਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਵੱਡਾ ਬੱਲਬ ਅੱਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੇ ਗੋਲੇ ਵਾਂਗ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਤੈਰ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਥੱਬਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬੱਦਲ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਕਰੇ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿਸਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੱਡੇ ਦਿਉਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਲੇ ਨਕਾਬ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ 'ਤੇ ਚੋਏ ਦੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਪਟੜੀਆਂ 'ਤੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੋਟੇ ਕਾਲੇ ਸਕੈੱਚ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਜਾਪੀਆਂ।

ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਲਬਲੀਆਂ ਮਚਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਪਲ-ਪਲ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦਾ ਰਿਹਾ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚਲੇ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀ। ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ ਉਸਨੂੰ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਬੇਗ਼ੈਰਤ ਕਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਂਗ ਜਾਪਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦਾ ਦਰਦ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਉਪਰ ਜਰਿਆ। ਇਕ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕਰਮੀ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਚੱਕੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੜਾਂ ਵਿਚਲੇ ਅਨਾਜ ਵਾਂਗ ਪੀਸਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਰੁੱਖੀ-ਰੁੱਖੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ। ਪੰਜ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਦਾਖਲਾ ਨਾ ਭਰ ਕੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨੀਰਸਤਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਝੋਕਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਡ ਖੋਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਹਸਦੇ ਰਹੇ, ਉਸਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਖੌਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪਟੜੀ ਦੁਬਾਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੋਂ ਹਟ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਕਾਲਜ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਦਾਖਲਾ ਭਰਨ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਇਕ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆ ਘੁੰਮਿਆ। ਉੱਚੀ ਲੰਬੀ ਬਿਲਡਿੰਗ, ਜੀਨਾਂ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਹਿਰਨੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਮੇਰਨੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੁਰਦੀਆਂ, ਮਖਣੀ ਵਰਗੀਆਂ ਮੁਲਾਇਮ ਕੁੜੀਆਂ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਮੁਸਕਾਨ ਜਿਹੀ ਆ ਟਪਕੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ-ਸੋਚਦਾ ਕਦੋਂ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਜਾ ਡੁੱਬਿਆ।

ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪਰ ਫੜ-ਫੜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਰਖਤਾਂ 'ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੋ ਤਾਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਿਬੜਦਾ ਕਰਕੇ ਕਦੋਂ ਦੇ ਤੁਰ ਗਏ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੜਵੀ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਮੂੰਹ ਧੋ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗੜਾਈ ਭੰਨੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਰਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ ਤੇ ਪੌੜੀਓਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਚਾਹ ਦੀ ਪਤੀਲੀ ਥੱਲੇ ਅੱਗ ਬਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝੋਕਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ ਅੱਗ ਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਪਈ ਪਤੀਲੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੰਧ ਜਿਹੀ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮੁੱਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਿੰਬੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਨੇੜੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਚੰਨਣ ਚਾਹ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵੱਲ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਾਈ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਿਆ।

"ਅੱਜ ਦਾਖਲਾ ਭਰਨ ਜਾਮੋਗਾ?" ਚੰਨਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੰਨੀ ਤਰੀਖ ਤੱਕ ਭਰਨੇ?"

"ਅਜੇ ਤਾਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਏ ਨੇ।"

"ਫੇਰ ਸਵੇਰੇ ਭਰ ਆਈ। ਅੱਜ ਉਰੇ ਰਹਿ ਜਾ। ਵੀਹੀ ਜੀ ਦਾ ਨਿਬੇੜ ਦੀਏ ਪਰ੍ਹਾਂ। ਤੂੰ ਬੱਸ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਰਾ ਦੀ ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ।"

"ਚੰਗਾ!"

-0-

ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਹਿ ਪਿਆ। ਨੌਂ ਵਜਦੇ ਤੱਕ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਆਣੇ-ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਡੱਠੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਜੀਤੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਫੜਾਇਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਦੋ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕੋਈ ਅਣ-ਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਡਰੋਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਚੰਗਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਲਸੀਆ ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਜਾ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਲ ਵੀ ਅੱਠ-ਦਸ ਬੰਦੇ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਜੀਤੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਫੜਾਇਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਲੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿਆਂ, ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਣਦੇ ਆਂ, ਬੋਲੋ ਕਿਮੋਂ ਕਰਨੈ।"

"ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਆਂ। ਜਿਮੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਦੇ ਗੇ ਓਮੋਂ ਕਰਲਾਂਗੇ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬੜੇ ਠਰੁੰਮੇ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿਆਂ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਟੋਕਰੇ ਵਰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਦੇਖੋ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਥੋਨੂੰ ਵੀ ਪਤੈ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵੀਹੀ ਕੈਣ ਬੰਦ ਕਰਲੂ, ਨਾਲੇ ਪਾਣੀ....।"

"ਓਹ ਹੋ! ਅਖੇ ਸੈਂ ਹੱਥ ਰੱਸਾ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਗੰਢ, ਇਹ ਲੜਾਈਆਂ ਆਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ? ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁੜੇ ਆਉਂਦੇ ਓ। ਉਧਰੋਂ ਇਹ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਛੁਟਦੈ ਉਹ ਵੱਖ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛੱਡੋ ਕੋਈ ਨਿਬੇੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ।" ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਓਂ ਨਬੇੜੋ ਪਰਾਂ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਡੋਰ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਾਂ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਾਂ। ਗੱਲ ਆਪਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ, ਡੰਡੇ ਵਰਗੀ। ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋੜੀ ਲੱਗੇ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀ। ਜਿਮੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਤਾ ਫੇਰ ਮੰਨਣਾ ਪਊ। ਕਿਉਂ ਭਾਈ?" ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਮੂੰਹ ਮੁੜੇ ਪਏ ਸੀ। ਦਿਲੋਂ ਸਾਰੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

"ਐਂ ਕਰੇ, ਲਾਘਾ ਤਾਂ ਕਰੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਦੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਓਧਰ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਕਿਉਂ ਠੀਕ ਐ?" ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ।

"ਹਾਂ ਠੀਕ ਐ...ਠੀਕ ਐ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਝੱਟ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਉਲਟ ਹੀ ਨਾ ਬੋਲ ਪਵੇ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਉਸਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਚਾਹ ਧਰਾ ਲਈ। ਚਾਹ ਬਣਨ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲੀਂ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ। ਚਾਹ ਬਣਨ 'ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਜੀਤੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ-ਪਾ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਰੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਪਰ ਕੁਝ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰੇ ਹੀ ਪੀਣ ਦਾ ਵਿੱਢ ਲਾ ਲਿਆ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਕਈ ਬੋਤਲਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਦਗਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਧਰਤੀ ਘੁੰਮਦੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗੀ, ਜੁਬਾਨ ਲੀਹ ਤੋਂ ਤਿਲੁਕਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਵਾਂਗ ਲੜਖੜਾਉਂਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਮਿਆ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

-0-

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਦਾਖਲਾ ਭਰਨ ਲਈ ਗੁਰਨੈਬ ਨੂੰ ਸੀਗੇ ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਿੰਡੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਬੁਢਲਾਡੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਿਆ। ਸਾਰੇ ਉਪਰੇ-ਉਪਰੇ ਚਿਹਰੇ ਖੰਡ ਦੀ ਬੋਰੀ 'ਤੇ ਗੋੜੇ ਦਿੰਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੁਆਚੇ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਹਾਰਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਕੰਡਕਟਰ ਸੰਘ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੀਆਂ ਬੱਸਾਂ, ਸੱਪਣੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਮੇਲ੍ਹਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਹੋਰੀਂ ਇਕ ਖੇਖੇ ਤੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲੈ ਕੇ ਰੌਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

"ਕਿੱਧਰ ਐ ਤੇਰਾ ਕਾਲਜ?" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰਹੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਨੀ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਤੀ ਵੀ ਜੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਕਰਵਾ ਲਈਏ ਆਪੇ ਛੱਡ ਆਉ।"

"ਐਂ ਵੀ ਠੀਕ ਐ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦਸ ਰੁਪਿਆਂ ਵਿਚ ਰਿਕਸ਼ਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਸ਼ੇ ਉਪਰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਪੈਦਲ ਭੱਜ ਕੇ ਰੋੜ੍ਹਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਿਕਸ਼ਾ ਪੂਰੇ ਰੋੜ੍ਹੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਪੈਡਲ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਦੂਸਰਾ ਪੈਰ ਸੱਜੇ ਪੈਡਲ ਉਪਰ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਪਰਲੇ ਪੈਡਲ ਉਪਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਦੇ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ੇ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਲਈ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਹੁਣ ਚੌੜੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਾ ਲਿਆ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੋਰਡ ਲਮਕ ਰਹੇ ਸੀ, ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਸਸਤਾ ਡਿਪੂ, ਪੱਪੂ ਦੀ ਹੱਟੀ, ਇੰਜਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਇਥੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਚੂੜੀਆਂ ਹੀ ਚੂੜੀਆਂ ਤੇ ਬੁੱਕ ਸਟਾਲ। ਬੁੱਕ ਸਟਾਲ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਰੁਕਵਾ ਲਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਰਿਕਸ਼ਾ ਰੁਕਵਾਉਣ 'ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਦੇਖ ਲਈਏ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਦੋਵੇਂ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਨਾਉਟੀ ਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਹਸਦਿਆਂ 'ਆਓ ਜੀ' ਕਿਹਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਉਪਰ ਸਜਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਪਰ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੰਦਰ ਸਜਾਏ ਦੋ ਨਾਵਲ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦਾ 'ਚਿੱਟਾ ਲਹੂ' ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦਾ 'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ' ਕੱਢ ਲਏ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਨੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਉਸੇ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਉਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਹਟ ਪਿੱਛੇ' ਕਰਿੰਦਾ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਸਰਪਟ ਦੌੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਿਕਸ਼ੇ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਟਾਇਰ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਜਾਪਦੇ ਸੀ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ। ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਦਾ ਕੁੜਤਾ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਦੀ ਸੇਧ ਨੂੰ ਹੋਏ ਤਪਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਤੱਤੇ ਤੱਕਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਚੁਭ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਉੱਚੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੇ ਸੜਕ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ

ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਇਕ ਚੌੜੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੁਕਿਆ। ਕਾਲਜ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਕਿਤੇ ਉਥੀਂ ਨਾ ਕੋਈ ਉਟ-ਪਟਾਂਗ ਮਾਰਦੀਂ ਇਥੇ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਭਾਗੂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦੈ?" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਧੱਫਾ ਮਾਰਿਆ।

ਦੇਵੇਂ ਗੇਟੋਂ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਦੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਮਟਕ-ਮਟਕ ਤੁਰੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸੀ। ਗੁਰਨੈਬ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸੁਰਲੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, "ਆਏ ਹਾਏ ਪਰਸਿੰਨੀਏ, ਮਰ ਜਾਂ ਪੂਛ ਤੜਾ ਕੇ।"

"ਓਏ ਮਰਵਾਏਗਾ ਸਾਲਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਚੁੰਢੀ ਭਰ ਲਈ।

"ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੁੰਦੈ ਯਰ, ਪੈਣਗੀਆਂ ਮੇਰੇ ਪੈਣਗੀਆਂ।"

"ਨਾਹ ਮੈਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਆ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੋਉਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਈ ਰਗੜਨਗੇ।"

"ਚੰਗਾ, ਹੁਣ ਨੀ ਛੇੜਦਾ ਬੱਸ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦਾ ਮੋਢਾ ਪਲੇਸਿਆ।

"ਬਾਈ ਜੀ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੈ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਦੋ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜਿਹੜਾ ਬਾਈ ਓਹ ਸਾਹਮਣੇ ਸਟਰ ਦੀਹਦੈ, ਓਥੇ ਤਾਕੀ 'ਚ ਕਲਰਕ ਬੈਠੇ। ਓਥੋਂ ਮਿਲਦੇ ਨੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੱਗ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਟਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਥੇ ਇਕ ਦੋ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ ਲੈਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।

"ਤੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਬਣੀ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਕੰਧੇਲੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ ਲੈਣ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਗੁਰਨੈਬ ਉਸ ਉਪਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਉਪਰ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਕੱਟਿਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਘਾਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਕੱਟੀ ਸੰਘਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਂਗ ਆਪਸ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਪਾਰਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਣੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ-ਪਤਲੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਕੋਮਲ ਫੁੱਲ, ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਕੋਮਲ ਸਰੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਖਾਲੀ ਵਿਚਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਖੁਰਪੀ ਨਾਲ ਗੁਡਦਿਆਂ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖੱਬਲ ਦੀਆਂ ਤਿੜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ 'ਚਿਰ-ਚਿਰ' ਕਰਦੀਆਂ ਗੁਟਾਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਜੁਟੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਪੈਂਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਰੁਮਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਈਆਂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਪੂੰਝ ਲਈਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਬਟਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਝੱਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਾਰਕ ਦੇ ਨੇੜਲੀ ਪਗਡੰਡੀ ਉਪਰ ਬਾਜਰੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਰਗੀ ਇਕਹਿਰੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਚਮਕ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਆਏ ਹਾਏ ਰੱਬਾ! ਛੁੱਟੀਆਂ 'ਚ ਵਿਹਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਲਗਦੈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਜਿਹੀ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕੁੜੀ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਉੱਚੀ ਹੀਲ ਦੇ ਸੈਂਡਲਾਂ ਨਾਲ 'ਟੱਕ-ਟੱਕ' ਕਰਦੀ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਬੋਲਣਾ, ਗਾਲ਼ ਈ ਕੱਢਜੇ, ਅੰ ਤਾਂ ਹੋਜੂ ਵੀ ਬੋਲਪੀ।" ਉਸਨੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁੜੀ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਰੁਕ ਗਈ। ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਦੇ ਵੀਲੇ ਇੰਜਣ ਵਾਂਗ 'ਠੱਕ-ਠੱਕ-ਠੱਕ' ਵੱਜਣ ਲੱਗੀ। ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਸੀਨਾ ਉਭਰ ਆਇਆ। ਅੱਖਾਂ ਤਾੜੇ ਜਾ ਲੱਗੀਆਂ 'ਮਿੱਤਰਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਗੜਾ' ਗੁਰਨੈਬ ਝੱਟ ਸੋਚ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਪਤਲੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਹੇਠੋਂ ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆ ਖੁਭੇ। ਕੁੜੀ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਝਲਕ ਜਿਹੀ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਈ ਪਰ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਇਓਂ ਹਿੱਲ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਈਆਂ।

"ਹਟਿਆ ਨੀ ਕਾਰਸਤਾਨੀ ਕਰਨੋਂ।" ਆਉਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹਸਦੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ।

"ਬਾਈ ਜਾਨ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗੀ ਕੰਜਰ ਦੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇਈ ਦਾਖ਼ਲਾ ਦਵਾ ਦੇ।" ਗੁਰਨੈਬ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਭੂਚਾਲ ਆਇਆ ਖੜ੍ਹਾਸੀ।

"ਦਸਵੀਂ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਾਖ਼ਲਾ ਕਾਅਦੇ 'ਚ ਦਵਾਵਾਂ ਤੈਨੂੰ।"

"ਹੋਰ ਨੀ ਮਾਲੀ ਈ ਰਖਾ ਦੇ। ਪੁਰਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਿਆ ਕਰੂੰ।"

"ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸੁਪਨੇ, ਚੱਲ ਛੱਡ। ਆ ਫਾਰਮ ਭਰੀਏ।" ਭਗਵਾਨ ਛੋਟੀ ਟਾਹਲੀ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਘਾਹ ਉਤੇ ਪਲਾਥੀ ਮਾਰ ਕੇ ਫਾਰਮ ਭਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰਨੈਬ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪਿਆਸੇ ਮਿਰਗ ਵਾਂਗ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲਭਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਓਨਾ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾ ਲਹਿੰਦੀਆਂ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣੋਂ ਨਾ ਹਟ ਜਾਂਦੀ।

ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਨਿਪਟਾ ਕੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਕੁੜੀਆਂ ਹੋਰ ਫਾਰਮ ਲੈ ਕੇ ਆ ਬੈਠੀਆਂ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੁੜੀ ਨੇ ਫਾਰਮ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਉਪਰ ਪੈਂਨ ਦੀ ਨੋਕ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਕਰਿਆ।

"ਆਹ ਜੀ, ਜਰਾ ਕੁ ਦੱਸਿਓ ਇਥੇ ਕੀ ਭਰਨੈ?" ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਤਿਲੁਕ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗੋਰੇ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਦੇ ਪੈਰ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਲੇ ਸੈਂਡਲਾਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। "ਇੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਪੈਰ! ਹਾਏ ਓਏ ਰੱਬਾ, ਧੰਨ ਐ ਤੂੰ ਬਣਾਉਣ ਆਲਾ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਹੋਏ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੀ ਖੁਭ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਗਰਦਨ ਉਪਰ ਚੁੱਕੀ, ਲਗਰ ਵਰਗੀ ਕੁੜੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਝੁਕੀ ਟਾਹਣੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰਨੈਬ ਉਪਰ ਝੁਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇ ਲਿਟਾਂ ਝੁਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੁਲਫਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਪੂਰੇ ਚੰਨ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੰਬੀ ਗੁੱਤ ਉਸਦੀ ਪਤਲੀ ਕਮਰ ਉਤੇ ਸੁੱਤੇ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਅਹਿੱਲ ਪਈ ਸੀ। ਰੋਸ਼ਮ ਵਰਗੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਨ ਮਾਣ ਵਿਚ ਦੂਣਾ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਇੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੈ? ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਦਾਦੀ, ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ।

"ਭਾਗੂ, ਉਹ ਭਾਗੂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੱਟ 'ਤੇ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਧੱਫਾ ਮਾਰਿਆ, "ਯਾਰ ਆਹ ਭਰੀਂ ਮਾੜਾ ਜਾ।" ਉਸਨੇ ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਫਾਰਮ ਫੜ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਫਾਰਮ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਉਪਰ ਇਕ ਡੱਬੀ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਬੜੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਰ'। ਫਾਰਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਸੀ। ਬੱਸ ਕੁਝ ਕੁ ਥਾਵਾਂ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਜੀ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ।

"ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ।" ਭਗਵਾਨ ਪੌਂਡੂ 'ਤੀ' ਛੱਡ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ-ਲਿਖਿਆਂ ਵਾਲੀ 'ਸੀ' 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਧੰਨਵਾਦ' ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ।

ਗੁਰਮੀਤ ਫਾਰਮ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਫਾਰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਅਪਣਤ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ, 'ਕਿੰਨਾ ਸਾਊ, ਸ਼ਰੀਫ਼ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜਿਹਾ' ਕੁੜੀ ਦੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੋਰ ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਕਰੇ ਜਾ ਉਤਰੇ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ।

17.

ਬੁਢਲਾਡੇ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇਕ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਰਗੀ ਪਤਲੀ ਸੜਕ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਡ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਡੇਰੀਆਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਵਕਤ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਝੁਕੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਟਵੇਂ ਦੂਰ ਤੱਕ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਟਿੱਬੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੱਭ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਪਰ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਨਰਮੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਕੁਮਲਾਇਆ ਖੜ੍ਹਾ, ਖੁਸ਼ਕ ਮੋਸਮ ਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਟਿੱਬੇ 'ਤੇ ਬੇਰੀਆਂ ਥੱਲੇ ਬੈਠੇ ਰੋਝ ਖੇਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਸੜਕ ਸੇਖ਼ਗੜ੍ਹ ਫਾਟਕ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਾਟਕ ਟੱਪ ਕੇ ਫਾਟਕ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਉੱਚਾ ਦਿਓ ਵਰਗਾ ਬੋਹੜ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੰਟਾਂ ਦਾ ਚੌਤਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅੱਡੇ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਝੀਲ ਵਰਗਾ ਟੇਭਾ ਹੈ ਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੇਲ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਟਵਾਂ, ਇਕ ਚੌੜਾ ਪਹਾ ਪਿੰਡ ਉਪਰ ਦੀ ਗੋੜਾ ਦਿੰਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਦਸ ਕੁ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੋਠੀ ਹੈ। ਗੇਟ ਦੀ ਇਕ ਨੁੱਕਰੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਲੈਬ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, 'ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੇਖ਼ਗੜ੍ਹ' ਕੋਠੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਨੁੱਕਰੇ ਲੰਬੀ ਖੁਰਲੀ 'ਤੇ ਝੋਟਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਜਾ ਡੱਠਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਲੰਬੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਬਨੇਰੇ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਘੁੰਗੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਉਪਰ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਮਾਦਾ। ਕਦੇ ਇਹ ਜੋੜਾ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਲੋਹ 'ਚ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁੰਝਾਂ ਟਕਰਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਕ-ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੋਹੜ ਵੱਲ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਨੇਰੇ ਉਪਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਚਿਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਸੇ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਚਿਹਰਾ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਅਦਮੀ ਉਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਚੋਰ ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਤਰ ਚਿਹਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵਿਚ

ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰਮੀਤ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ ਇਸ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੇਖੇ ਕਰਦੀ ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਨਹਾਉਣ ਚਲੀ ਗਈ।

ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦਸਵਾਂ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਵੱਲ, ਸਾਊਪੁਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਲੁਕ-ਲੁਕ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਅੱਜ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਆਪਣੇ ਮਹਿਰਮ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਮਸੇਸੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕਾਲਜ ਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਉਸਦੀ ਝਲਕ ਸਾਰੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਉਹ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰ ਘਸੀਟਦੀ ਕੰਟੀਨ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਈ। ਕੰਟੀਨ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਸਾਰ ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਉਪਰ ਤਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ ਪਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਇਕ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦਾ ਆਰਡਰ ਕਰਕੇ ਖੁੰਜੇ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਪਏ ਡੈਕਸ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀ 'ਚੋਂ ਕਢਵਾਈ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੇਜ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੀ ਪਲਟ-ਪਲਟ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਗੁਰਮੀਤ ਸਾਇਡ ਦਿਓਗੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਾ?" ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੇਧਿਆਨ ਪੇਜ ਫਰੇਲ ਰਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਓਹ ਤੁਸੀਂ! ਆਓ ਬੈਠੋ।" ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਉਠੀ। "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਓ?" ਉਸਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

"ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਪਾਂ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਆਏ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇਰੇ ਫਾਰਮ ਤੋਂ।" ਭਗਵਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਅੱਛਿਆ! ਯਾਦ ਐ ਓਦੋਂ ਦਾ?" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਨੀ ਫੇਰ।"

"ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਪੁੱਛਿਐ।"

"ਹੁਣ ਪੁੱਛ ਲੈਨੇ ਆਂ ਜੀ।" ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਕੰਟੀਨ ਵਾਲਾ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਚਾਹ ਰੱਖ ਗਿਆ।

"ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਐ ਭਗਵਾਨ। ਵੈਸੇ ਭਾਗੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਐ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਐ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਦੱਸਣ 'ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ।

"ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਐ ਸੇਖਗੜ੍ਹ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਸੇਖਗੜ੍ਹ!" ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਤਿਉੜੀਆਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੱਥਾ ਘੁੱਟ ਲਿਆ, "ਓਥੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਭੂਆ ਐ। ਮੈਂ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਆਇਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰੀ।"

"ਹੁਣ ਆ ਜਾਇਓ।"

"ਜੇ ਬੁਲਾਉਂਗੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਾਂਗੇ।"

"ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੁਲਾ ਲਵਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨੀ ਆਉਣਾ ਫੇਰ।" ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਭਾਂਡੇ ਵਾਂਗ ਠਕੇਰ-ਠਕੇਰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਕੱਚਾ ਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।

"ਹੁਣੇ ਲੈ ਚੱਲ ਬੇਸ਼ੱਕ।" ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੀ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਗਿਆ।

"ਚਲੇ ਮੰਨਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਵੇਖਾਂਗੇ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਉਪਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਚਾਹ ਪੀ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਘੜੀ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। "ਚੰਗਾ ਆ ਚੱਲੀਏ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਆ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਚਾਹ ਦੇ ਪੈਸੇ ਆਪ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਦੋਵੇਂ ਪੀਰੀਅਡ ਲਾਉਣ ਚੱਲ ਪਏ।

-0-

ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਰੌਣਕ ਸੀ। ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਨੂੰ ਦੁਲਹਨ ਵਾਂਗ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਹੇਠਾਂ ਦਰੀਆਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਲਈ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖਾਸ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਲਈ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਟੇਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੀ ਵੇਖ ਸਕਣ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਅੜਚਣ ਨਾ ਆਵੇ। ਸਾਰੇ ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਬਗੀਚੇ 'ਚ ਖਿੜੇ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਚ ਸਜੇ ਤਿਤਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਸ ਵਜੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜੱਜ ਕਿਤੇ ਸਾਢੇ ਦਸ ਵਜੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਛੀਆਂ ਦਰੀਆਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਬੈਠਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮੀਤ ਮਿਲ ਪਈ।

"ਤੁਸੀਂ ਲਓਗੇ ਭਾਗ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ?" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਲਈਏ?"

"ਜ਼ਰੂਰ ਲਓ।"

"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਭਾਗ ਲਵਾਂਗੇ।"

"ਸਾਡੇ ਕਰੋ ਤੋਂ ਕੋਣ ਲੈਣੈ, ਨਾਮ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਵਾਈ ਫਿਰਦੇ ਓ।"

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤੈ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

"ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਅਮਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ।"

"ਓਹ ਵੀ ਲਊ ਭਾਗ?"

"ਹਾਂ।"

"ਚਲੋ ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਫੇਰ ਕੀ ਬਣਦੈ।" ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਅੰਦਰ ਦਰੀਆਂ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜੱਜ ਸਹਿਬਾਨਾਂ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ: ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪਾਂ ਜੇ ਹਰ ਸਾਲ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸੁਭ ਦਿਨ ਅੱਜ ਫਿਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਵੀਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੇਗਾ, ਉਸਦੇ ਅਲੱਗ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਵੇ।"

ਅਮਨਦੀਪ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬੜੀ ਹੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ। ਕਵਿਤਾ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖਜੀਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਫਿਰ

ਡਿੰਪਲ, ਮਹਿੰਦਰ, ਰੇਨੂੰ, ਕਰਮਜੀਤ ਤੇ ਬਲਜੀਤ। ਬਲਜੀਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲੀ, "ਦੇਸਤੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੱਜਣ ਅਰਸ਼ੋਂ ਉਤਰਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਚੰਨ-ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਹ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਜਾਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੱਜਣ ਚਾਹੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੀ ਲੱਗੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਜਨੂੰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲੈਲਾ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੇਗੀ। ਸੇ ਦੇਸਤੇ, ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦੇ ਹੁਸਨ, ਸਾਦਗੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਉਂਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ।" ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਲੈਅ-ਤਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਗਾਉਣ ਲੱਗਿਆ,

'ਸੱਜਣ ਸਾਡੇ ਹੁਸਨ ਪਟਾਰੀ,

ਪਰੀਆਂ ਦੀ ਉਹ ਜਾਈ

ਤੱਕ ਹੁਸਨ ਨੂੰ ਚੰਨ-ਚਾਨਣੀ

ਹੇਠੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਾਈ....।

ਸੱਜਣ ਸਾਡੇ ਫੁੱਲ ਸੁਗੰਧੀਆਂ,

ਸਭ ਕੂਟੀਂ ਮਹਿਕਾਈ

ਭੈਰੇ ਆਏ ਝਲਕੀ ਵੇਖਣ,

ਬਾਗੀਂ ਪਈ ਦੁਹਾਈ....।

.....

ਭਗਵਾਨ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀ ਦਿਲੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁੰਨ ਹੋਇਆ ਉਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਵਿਤਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਭਕ ਪਏ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਏ ਹੋਣ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ।

ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਨਤੀਜਾ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਇਆ, "ਦੇਸਤੇ, ਜਿਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਨਤੀਜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਗੇ ਸਾਡੇ ਜੱਜ ਸਹਿਬਾਨ ਗੁਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਜੀ।"

ਖਹਿਰੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲੀ, "ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹਰ ਸਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਜੇ ਅੱਜ ਇਥੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਚੰਗੇ ਲੇਖਕ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ! ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜੱਜ ਦਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਗਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਫ਼ਰਕ ਕੱਢ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੱਖਣੇ ਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੇਨੂੰ, ਕਰਮਾ ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਹਨ।"

ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਵਿਚੋਂ ਜੋਰ ਦੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ। ਤਿੰਨੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣਾ ਇਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ। ਤੇ ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦੀ ਵਾਰੀ। ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੁਣਨੇ ਪਏ। ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਤੇ ਅਗਲਾ ਨਾਮ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ।" ਤਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਾਲ ਕਰ ਲਏ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਜੇਤੂ ਦੇਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਇਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

"ਵਧਾਈਆਂ ਭਾਗੂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਅਮਨ ਨੇ ਦੋ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕਿਹਾ।

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਵਧਾਈਆਂ, ਕਮਾਲ ਕਰਤੀ ਅਮਨ ਜੀ ਤੁਸੀਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਅਮਨਦੀਪ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ।

"ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੀ-ਪੁੱਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਂ।" ਅਮਨਦੀਪ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਛਾਤੀ ਤਾਣ ਲਈ ਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਭਾਗੂ ਜੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦੇਣੈ।" ਗੁਰਮੀਤ ਕੰਬਦੇ ਜਿਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕਹਿ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਉਸਦਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਵੇਗਾ।

"ਲਿਆਓ ਜਲਦੀ ਦਿਓ ਜੀ ਫੇਰ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਹੱਥ ਗੁਰਮੀਤ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਇਥੇ ਨੀ ਮਿਲਦਾ ਤੋਹਫ਼ਾ, ਕੀ ਪਤੈ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੈਂ। ਚੱਲ ਇਧਰ ਚਲਦੇ ਆਂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣੀ ਚੌਕੜੀ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈ।

"ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਤੋਹਫ਼ਾ, ਜਿਹੜਾ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ?" ਭਗਵਾਨ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

"ਮੈਂ....ਮੈਂ....ਮੈਂ....ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਆਂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

"ਕੀ?" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਸੱਚ ਭਾਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ।

"ਹਾਂ ਭਾਗੂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ। ਮਾਰ ਭਾਵੇਂ ਛੱਡ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਚਿਹਰਾ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਬਣਾ ਲਿਆ।

"ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਸਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।"

"ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੱਬ ਮੰਨਿਆ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ।

"ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧੋਖਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ। ਮੈਂ ਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹੀ ਹੋਵੇ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਬੇਵਫ਼ਾ ਚਿਹਰਾ ਘੁੰਮ ਗਿਆ।

"ਯਕੀਨ ਨੀ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਲੈ ਚੱਲ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮਰਜ਼ੂ ਭਾਗੂ। ਭ....ਭਾਗੂ ਜੇ ਪਿਆਰ ਨੀ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬੁ....ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਾ....ਅ....ਰਦੇ ਮੈਨੂੰ।" ਗੁਰਮੀਤ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਝੀਲ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਗਰਮ ਹੰਝੂ ਉਸਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਉਪਰੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿ ਤੁਰੇ।

"ਹੈ ਪਗਲੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਸਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੈਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਅੱਗੇ ਪਿਘਲ ਕੇ ਮੋਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ 'ਹਾਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਾਰਟੀ ਹੋ ਗਈ ਗੁਰਮੀਤ ਵੱਲ।" ਅਮਨ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਚੁੱਫੀ ਭਰ ਗਈ।

"ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ ਫੇਰ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਓਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਗੁਰਮੀਤ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਕਾਲਜ ਹੀ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦੀ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ

ਭਗਵਾਨ ਅੱਜ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਟੱਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੁਕਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੈਜਵਾਨ ਵੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਜਾਣ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਭਾਗੂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਲੈ ਜਾਂਦੀ। ਚੈਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਿੰਨੋਂ 'ਸੰਗਮ ਸਵੀਟ ਹਾਊਸ' ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਨਾਲ ਬਰਫੀ ਖਵਾਈ। ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਇਹ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਆ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬੱਸ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਦੇਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਵੇ ਪਰ ਉਹ ਭਰੇ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਠੇ ਇਸ ਵਲਵਲੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਦਬਾ ਲਿਆ। ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤਾਕੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈਆਂ। ਬੱਸ ਤੁਰ ਪਈ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਬੱਸ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਪਰ ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਬੱਸ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਇਹ ਬੱਸ ਹੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਬੱਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਲਵੇ ਪਰ ਬੱਸ 'ਡਰ....ਰ....ਰ....' ਕਰਦੀ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੜਕ ਪੈ ਗਈ। ਪਿਛਲੀ ਧੂੜ ਨੇ ਬੱਸ ਨੂੰ ਢਕ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਧੂੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚਦੀ-ਗੁਆਚਦੀ ਅਲੇਪ ਹੋ ਗਈ।

18.

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਘਸਮੈਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਰਮਾਣੇ ਦੀ ਮਟੀਲ ਕੋਲ ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਗਿਆਰ ਵਰਗਾ ਸੂਰਜ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਦਾ ਅਲੇਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੀਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵੱਲ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਾਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਟਾਈਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨ ਅੱਗੋਂ ਟੇਕਰੇ ਭਰ-ਭਰ ਹਰਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੱਖ ਪਾ ਕੇ ਟੇਕਰਾ ਮਸ਼ੀਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੱਥ ਧੋਂਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬੂਹੇ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਇਕ ਉਸ ਨਾਲ ਚੌਦਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ। ਇਹ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਵਾਲੀ ਭੂਆ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਤੌਲੀਆ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਿੱਲੇ ਹੱਥ ਪੂੰਝ ਲਏ ਅਤੇ ਦੇਵਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦਰ੍ਹੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ।

"ਹੋਰ ਦੱਸੋ ਕੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਨੇ?"

"ਬੱਸ ਠੀਕ ਐ। ਕੇਵਲ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਬੋਲ ਪਿਆ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਬਾਈ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨੀ।" ਕੇਵਲ ਨੇ ਕਾਹਲੀ 'ਚ ਕਿਹਾ।

"ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਪਿਆਇਓ ਯਰ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪੀ ਲਓ।" ਭਗਵਾਨ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਜਿਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਫੇਰ ਰਾਜਾ ਉੱਚੀ ਦੇਣੇ ਹੱਸਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਗਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਪਾ-ਪਾ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨੋਂ ਤੱਤੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਠਾਰ ਕੇ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਹੋਰ ਬਾਈ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਸਭ ਠੀਕ ਨੇ ਭੂਆ ਹੋਰੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ।

"ਹਾਂ ਬਾਈ ਸਭ ਠੀਕ ਨੇ।"

"ਸਾਲਿਆ ਓਧਰ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਲੈ ਠੀਕ ਐ ਜਾਂ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਫਿਰਦੈਂ ਕਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦਾ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਮੱਛੀ ਮਾਂਗੂੰ ਤੜਫੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।"

ਭਗਵਾਨ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਹੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝੇਪਰ ਗਿਆ। ਮਖਿਆ ਕਿਤੇ ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚੇਗਾ।

"ਕਿਉਂ ਵਿਉਲੀਆਂ ਮਾਂਗੂੰ ਸੰਗੀ ਜਾਨੈਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦਲੇਰ ਰਹੀ। ਤੂੰ ਮੁੰਡਾ ਹੋ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਆੜੀ ਨੀ ਕੱਢ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਕੁੜੀ ਹੋ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਆੜੀ ਕੱਢ ਗਈ।" ਰਾਜਾ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਗੱਲ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਝੁਲਾ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ।

"ਬਾਈ ਜੀ, ਆਹ ਫੜਾਇਐ ਸੇਨੂੰ।" ਕੇਵਲ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਕੱਢ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਤਾ ਓਹਨੇ!" ਭਗਵਾਨ ਝੱਟ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਨੱਚ ਉਠੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਮਡੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਛੱਲਾਂ ਬਣ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਕੇਵਲ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੱਥ ਵਿਚਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਤਹਿ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ :

"ਪਿਆਰੇ ਭਾਗੂ!

ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਖ਼ਤ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਹਰਾ ਹਰ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਦੌੜਦਾ ਚਲਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਹਿਰਮ, ਕੱਲ੍ਹ ਸੇਲਾਂ ਤਾਰੀਖ਼ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਨਾਰੀ ਇਸ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਮਹਿਰਮ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਲਈ ਇਹ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਵਰਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਸਮਝ ਕੇ ਗਲਤੀ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ। ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ, ਤੇਰੇ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਛਾਈ ਬੈਠੀ

....*ਤੇਰੀ ਮੀਤ!*

"ਕਿਉਂ, ਕੀ ਸਲਾਹ ਐ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖ਼ਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਜਿੰਨਾ ਕਾਹਲਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਹਵਾ ਦੇ ਝੌਂਕੇ ਵਾਂਗ ਉਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੀਤੀ ਕੋਲ ਜਾ ਰਹੇ ਪਰ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਉਥੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜਾ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।

"ਸੋਚਦਾ ਕੀ ਐ, ਕੀ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦਿਨ। ਖਿੱਚ ਲੈ ਤਿਆਰੀ ਸਵੇਰੇ, ਫੇਰ ਚੱਲੀਏ ਨੱਢੀ ਕੋਲ।" ਰਾਜੇ ਨੇ 'ਹਾਂ-ਪੱਖੀ' ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਵੇਂ ਸੇਲੀਆਂ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਤਿੰਨ ਵਾਲੀ ਬੱਸ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਬਿਠਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਸੇਵੀਆਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇਸੀ ਘਿਉ ਵਿਚ ਡੁਬਦੀ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਮੀਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ

ਮੀਤੀ ਦੀ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਕੇਵਲ ਤੇ ਰਾਜਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਹ ਖਤ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖਤ ਵਿਚ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਚਿਹਰਾ ਉਘੜ ਆਇਆ। ਉਹੀ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਮਕਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ, ਜਾਦੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਵਲ ਖਾਂਦੀ ਗੁੱਤ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੈਂਡਲਾਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਗੁਲਾਬੀ ਪੈਰ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਖਤ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਲਹਿਰੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਦਿਲ ਤੇਜ-ਤੇਜ ਧੜਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

-0-

ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਗੁਰਮੀਤ ਲਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਫੇਰੀ ਪਾਉਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਨਹਾਈ। ਗੁਲਾਬੀ ਨਰਮ ਅੱਡੀਆਂ ਝਾਵੇਂ ਨਾਲ ਕੂਚੀਆਂ। ਹਰਾ ਕਢਾਈਦਾਰ ਸੂਟ ਪਹਿਨਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿੰਨਾ-ਮਿੰਨਾ ਸੁਰਮਾ ਜਚਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੀਸੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਚੰਨ ਵਰਗੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟਪਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਸੰਧੂਰੀ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜੀਬ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੁਣੀਆਂ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਕੁਝ ਗੁਣ-ਗੁਣਉਂਦੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ, ਮਿਰਗਾਈ ਵਾਂਗ ਤਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਚੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂਫਾਨ ਬਣ ਮਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਕੱਢ ਲਈ ਤੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਝੁਕ ਕੇ ਪਿਛਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਚੌੜੀ ਗਲੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਗਲੀ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਕਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਦੀ ਭੈਣ ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਦਸਵੀਂ ਕਲਾਸ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਟਾਈਮ 'ਤੇ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਲੇਹਪੁਣਾ ਸੀ। ਦੇਵੇਂ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਦਸਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਈਆਂ। ਗੁਰਮੀਤ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਿਚ ਬੁਢਲਾਡੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਈ ਪਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਉਹ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੁਣ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਗੁਰਮੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਇੱਥੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਗੁਰਮੀਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਉਹ ਬਿੰਦੇ-ਝੱਟੇ ਵੀਹੀ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰਦੀ ਤੇ ਕਦੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਤਾਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਆਦਮੀ ਆਮ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਕੁਰਸੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚਲੀ ਕਿਤਾਬ ਜਿਥੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਉਪਰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਪਰ ਝੱਟ ਹੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਫਿਸਲ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕੀ, ਜਿਥੋਂ ਉਸਦੇ ਭਾਗੂ ਨੇ ਲੰਘਣਾ ਸੀ ਪਰ ਵੀਹੀ ਖਾਲੀ ਸੀ।

ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਕਰਦੀ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੀ ਗਈ, ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਿੰਟਾਂ ਵਾਲੀ ਸੂਈ ਤੇ ਫਿਰ ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੂਈ ਵਕਤ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧਕਦੀ ਰਹੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਢਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਖਿੜਿਆ ਚਿਹਰਾ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਜਿਸਦੀ ਉਡੀਕ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਨਾ ਦਿਸੀ। ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਨੇ ਹਾਰਨ ਮਾਰਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਭੱਜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਬੱਸ ਆ ਕੇ ਬੋਹੜ ਕੋਲ ਰੁਕੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਤਰ ਗਈਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੋਹੜ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਸੀਟੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਬੱਸ ਫਾਟਕ ਟੱਪ ਕੇ ਪੂੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ ਪਰ ਉਡੀਕ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਭੁਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਹਾਉਂਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਣ-ਮਣ ਦੇ ਪੈਰ ਘੜੀਸਦੀ ਕੁਰਸੀ

ਉਪਰ ਢਹਿ ਪਈ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹਾਉਂਕਾ ਫੁੱਟ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਖੋਂ ਛਲਕੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਸੁਰਮਾ ਕੱਢ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਅਧ-ਮੋਈ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਪਈ ਰਹੀ। ਪਏ-ਪਏ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਪਾਗਲ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਦਿਨ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਮੀਦ ਖੋ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਭਾਗੂ ਵੀ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਵੇ। ਉਸਨੇ ਖਿੰਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਕ ਬੱਸ ਹੋਰ ਲੰਘ ਗਈ ਪਰ ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਬਹੁੜਿਆ। ਫਿਰ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਨੇ ਹਾਰਨ ਮਾਰਿਆ। ਮੀਤੀ ਭੱਜ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਬੱਸ ਆ ਕੇ ਬੋਹੜ ਕੋਲ ਰੁਕੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਮੁੰਡੇ ਉਤਰ ਆਏ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਹੈ। 'ਦੂਜਾ?' 'ਦੂਜਾ ਭਾਗੂ! ਮੇਰਾ ਭਾਗੂ!' ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਲਿਸਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੇਵਲ, ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬੱਸੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਘਰ ਪਿਛਲੀ ਵੀਹੀ ਪੈ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਘਰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਰਮਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰਦਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਠੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਹਰੇ ਸੂਟ ਵਿਚ ਸਜੀ, ਹਰੀ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਖਿੜਿਆ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ। ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਉਘੜ-ਦੁਗੜ ਇੱਟ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ। ਉਹ ਡਿਗਦਾ-ਡਿਗਦਾ ਮਸਾਂ ਬਚਿਆ। ਕੁੜੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੰਗੂਠਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ। ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ।

ਕੇਵਲ ਦਾ ਘਰ ਆਮ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਚੰਗਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਡੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਰ ਕਮਰੇ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਇਕ ਰਸੋਈ ਹੈ ਤੇ ਰਸੋਈ ਨਾਲ ਓਟਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ਓਟੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗਵੀਂ ਤੂੜੀ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਹੈ। ਖੁਰਲੀ ਉਪਰ ਤਿੰਨ ਮੱਝਾਂ ਇਕ ਝੋਟੀ ਬੂਥਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਸੰਨ੍ਹੀ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੰਨ੍ਹੀ ਖੁਰਲੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡੁੱਲ੍ਹੀ ਪਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕੱਟਰੂ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਸਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਹੋਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਾਣੀ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਬੇਬੇ ਹੋਰੀਆਂ ਅੱਜ?" ਕੇਵਲ ਨੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਗਈਆਂ ਨੇ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਰਾਣੀ।" ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਜਾਣੀ-ਪਹਿਚਾਣੀ ਲੱਗੀ। ਉਸਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

"ਆਜਾ ਗੁਰਮੀਤ ਇਧਰੇ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਬਾਤ ਦੇ ਬੂਰੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ 'ਆਜਾ ਗੁਰਮੀਤ' ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਲੰਘ ਆਈ।

"ਗੁਰਮੀਤ ਇਹ ਵੀਰਾ ਪੜ੍ਹਦੈ ਤੇਰੇ ਨਾਲ?" ਰਾਣੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਹਾਂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਮੈਂ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣੀ ਆਂ।" ਰਾਣੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਅਸੀਂ ਜਾਈਏ ਭਰਜਾਈ ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ?" ਰਾਜਾ ਮਸ਼ਕਰੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ।

"ਨਾਂਹ ਬੈਠੇ ਰਹੋ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਝ ਗੁਰਮੀਤ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲੈਣ।

"ਚੰਗਾ ਭਾਗੂ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ। ਅਸੀਂ ਭੈਣ ਨਾਲ ਕਰ ਲਈਏ ਦੇ ਗੱਲਾਂ।" ਰਾਜਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਚਾਹ ਧਰਦੀ ਰਾਣੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ।
 ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਕਿਸੇ ਲੁਕਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ।

"ਹੋਰ ਸੁਣਾਓ ਕੀ ਹਾਲ ਐ?" ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਬੋਲਿਆ।

"ਹਾਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਈ ਐ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਓ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਆਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਐ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਖੀ ਆਂ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂੰਡੇ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਨਾਂਹ ਸਾਡੀ ਕਿਉਂ ਭਾਜੜ ਪਾਉਣੀ ਸੀ ਅੱਜ।" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਜੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਮੈਂ ਨੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮਰ ਜਾਂਦੀ।" ਕੁੜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਈ।

"ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਲੱਗੀ ਨੀ ਸਹਾਰਦੇ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਹਨੇਰੀਆਂ ਝੱਲ ਕੇ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ।" ਭਗਵਾਨ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।

"ਅੱਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਓ ਭਾਗੂ ਜੀ, ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਜਿਹੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਇਓ।"

"ਕਿਉਂ ਧੱਕਾ ਦੇਣੈ?" ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦੇਵੇਂ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਐ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਹਾਣੀ, ਮਹਿਰਮ ਤੇ ਰੱਬ ਜਾਪਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀਹਨੇ ਖਾਣੀ ਐ ਰੋਟੀ?" ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ।

"ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਚਾਹ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਰਾਣੀ ਤੇ ਕੇਵਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੱਲ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ।

"ਬਾਈ ਚਾਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐ, ਮੈਂ ਘੱਟ ਪੀਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗਿਲਾਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰਾਣੀ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਪੀ ਲੈ ਪੀ ਲੈ। ਹਵਾ ਕਰਦੈਂ, ਘਰੇ ਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੈਂ।" ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਸ਼ਕਰੀ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਵੀਰ ਜੀ, ਚਾਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੀ ਸੀ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਚਾਹ ਵਾਲਾ ਜੱਗ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅੱਧੀ ਚਾਹ ਜੱਗ ਵਿਚ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਣੀ ਭਾਂਡੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਮੀਤ ਚਲੀ ਗਈ। ਦੇਵੇਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਓਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਫਿਰ ਗੁਰਮੀਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਰਾਜਾ, ਗੁਰਨੈਬ ਤੇ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨੋਂ ਸੰਦੇਹਾਂ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਗੁਰਮੀਤ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਵੀ ਇਕ ਦੇ ਵਾਰ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹੀ ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਜਿਹੀ ਦੇ ਕੇ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਡੁਬਦਾ ਗਿਆ। ਕਾਫ਼ੀ ਹਨੇਰਾ ਹੋਏ ਤੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਬੱਲਬ ਜਗ ਪਿਆ। ਬੱਲਬ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕੇਵਲ ਕੇ ਕੋਠੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਚਾਹੇ ਹਨੇਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਕਾ ਘਰ ਕੇਵਲ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆਂ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਤੁਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਬੰਦਾ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹਿਲਾਇਆ, ਅੱਗੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਵੀ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਗਿਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਪਾਣੀ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਸੱਤ ਵਾਰ ਉਛਾਲਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਖਾ ਕੇ ਘੱਟੇ ਬਾਅਦ ਚੰਨ ਨੂੰ ਅਰਘ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਭਗਵਾਨ ਹੇਠਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। "ਓਹ ਵੇ ਬੁੱਧੂਓ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਤਰ ਜੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਘੱਟਾ ਹੋ ਗਿਆ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੀ ਨੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ। ਸਾਰੀਆਂ

ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੇ ਪੰਡਤਾਈ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਵੇਲੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦਾਣੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰੀ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਖਿੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸੇਬ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਗੁਰਮੀਤ ਹੋਰੀਂ ਖੜੀਆਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵੇਖਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਬਾਲਟੀ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਚੰਨ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਦਿਆਂ ਅਰਘ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਸੋਹਣੀਆਂ ਪਰਸੋਹਣੀਆਂ

ਸੋਹਣੀਆਂ ਘਰ ਬਾਰ।

ਬਾਲੇ ਚੰਦਾ ਅਰਘ ਲੈ,

ਦੇ ਲੋੜੇ ਘਰ ਬਾਰ।

ਹੱਥ ਕੜੀ, ਪੈਰ ਕੜੀ

ਸੁਹਾਗਣ ਭਾਗਣ

ਅਰਘ ਦੇਣ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜੀ।

ਅਰਘ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੋਗ ਵੰਡਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਈਆਂ।

"ਬਾਬਿਓ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਚਰਨ ਪਾ ਲਓ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝੁਕ ਕੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਇਕ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਕੋਲੋਂ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰੀਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਬੱਲਬ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸੁਰਮਈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰਦੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਈ।

19.

ਜੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਦੇ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ। ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਪਰਤ ਥੱਲੇ ਪਿਆਰ ਦਮ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦਾ ਘੁਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਖੇਖਲਾ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਸੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅਸਮਾਨੋਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਸੇ ਚੱਬਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਹਟਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ, ਸਗੋਂ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਤੇਜੀ ਦੇ ਤਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੱਭ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਬਦਲੀ-ਬਦਲੀ ਜਾਪੀ, ਜਦੋਂ ਦੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਕੋਲ ਗੀਰੋਂ ਖੁਰਦ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਲਾ ਕੇ ਆਈ ਸੀ।

ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਉਣਾ ਹਰਮੇਸ਼ ਕਿਰਨਾ ਉਪਰ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਵਾਂਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਕਰ ਬੈਠਾ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ਕੁੰਭਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਹਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲੋਂ ਦਿਮਾਗੋਂ ਮੜ੍ਹਿਆ ਜਾਲ ਕਿਰਨਾ ਉਪਰ ਸੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਰਨਾ ਵੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਬੇਗ਼ੈਰਤ, ਬੇਸ਼ਰਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਤਾਂ ਹਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਂਗਲਾਂ 'ਤੇ ਨਚਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਮਿਲੀ। ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਹਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਜਾਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਕਿਰਨਾ ਹੀਰੋਂ ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਆਈ, ਹਰਮੇਸ਼ ਦੇ ਫੇਰੇ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਨੂੰ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ। ਚੋਰ ਨੂੰ ਚੋਰ ਅਤੇ ਆਸ਼ਕ ਨੂੰ ਆਸ਼ਕ ਦੂਰੋਂ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਿਚ

ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਲੱਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਤੇਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਸੁਖਪਾਲ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਿਲਣ ਨਾ ਆਉਣਾ ਤੇ ਉਤੋਂ ਉਪਰੋਥਲੀ ਹਰਮੇਸ਼ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਜਦੇ ਗੇੜੇ ਕਿਸੇ ਅਣਹੋਈ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸਨ। ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇੜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਪੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬੱਸ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਘੇਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਕਿ 'ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿੱਥੇ ਢਿੱਲ ਰਹਿ ਗਈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜਿਆ।' ਉਹ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਘੇੜੇ ਦੜਾਉਂਦਾ ਪਰ ਕੁਝ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਕਦੇ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਕਿ 'ਭਗਵਾਨ ਵਰਗੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਖੋਹ ਕੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਪਾਪ ਖੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਓਹੀ ਮੈਨੂੰ ਭੁਗਤਣੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।' ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮਨ 'ਚ ਆਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਭਰ ਲੈਂਦੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ। ਫਿਰ ਉਸਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਬੋਲੀ ਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਪਲ-ਪਲ ਪਤਲੀ ਪੈਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪ੍ਰਤੀ ਪਛਤਾਵਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਲਈ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਲਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਗੇੜੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਡਿਗਦਾ-ਢਹਿੰਦਾ ਚੁਬਾਰੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਸਾਰ ਸਤ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ। ਛੱਤ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਟਿਕਾਈ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵਿੱਡਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਭਟਕੇ ਰਾਹੀ ਵਾਂਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭਟਕਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ। 'ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੁਖਪਾਲ ਜਰੀਏ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖੀ ਜਾਵੇ?' ਤੇਜੀ ਬਿਮਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਸੁਖਪਾਲ ਬਾਹਰ ਹੀ ਗੋਹਾ ਪੱਥ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਾ ਪਈ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਢਿੱਲੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸੁਖਪਾਲ ਕੋਲ ਜਾ ਕਿਹਾ, "ਭੈਣ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰੋਗੀ?"

"ਕੀ?" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕਿਮੋਂ ਮਰਜੀ ਕਰ, ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਅਜੇ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਾ ਤੇ, ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨੀ।"

"ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਨਾ ਦੱਸੀਂ ਉਹਨੂੰ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆਈਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਈ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ।"

"ਚੰਗਾ ਜਿੱਦੋਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ, ਓਦੋਂ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉ, ਤੂੰ ਆਜੀ।" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਸਕੀਮ ਦੱਸੀ।

"ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਮੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੂ?" ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਮੁਸਕਿਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਗਈ।

"ਮੈਂ ਸੇਡੇ ਘਰ ਮੁਹਰਦੀ ਜਾਊ ਵੱਟੇ ਵੱਟ। ਨਾਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਸੇਡੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਜਾਊ।"

"ਚੰਗਾ।" ਤੇਜੀ ਦਾ ਮੁਰਝਾਇਆ ਚਿਹਰਾ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਵਾੜੇ 'ਚੋਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਗੇਟਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸਤਗੁਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਤੇਜੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਵੀਰ ਘਰੀਂ ਐ?"

"ਹਾਂ ਆਜਾ-ਆਜਾ।" ਸਤਗੁਰ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਗੱਲੀ ਲੱਗ ਗਏ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਤੇਜੀ ਉਥੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

-0-

ਸੁਖਪਾਲ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਸੁਖਪਾਲ ਦਾ ਬਾਪੂ ਤੇ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਪੰਜ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਮੰਡੀ 'ਤੇ ਸੁਨਾਮ ਮੱਝ ਵੇਚਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ ਘਰੇ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਲਵੇਗੀ। ਨਾਲੇ 'ਕੱਠੀਆਂ ਸਿਰਹਾਣੇ ਕੱਢ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖਪਾਲ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਲਾ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਤੇਜੀ ਕੇ ਘਰ ਹੋ ਕੇ ਗਈ। ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਸਿੱਧੀ ਜੀਰੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵੱਟੇ-ਵੱਟ ਹੋ ਗਈ।

ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ ਜੀਰੀ ਦੀ ਫਸਲ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਝੂਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਕੰਬਾਈਨ ਦੀ ਵੱਢੀ ਫਸਲ ਦੇ ਕਰਚੇ ਤਾਜ਼ੀ ਮੁੰਨੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਤਾਜ਼ੇ ਵੱਢ ਵਿਚ ਮੱਝਾਂ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਉੱਚੀ ਟਿੱਬੀ ਉਪਰ ਹਰੀ-ਕਚਾਰ ਕਪਾਹ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ, ਹਰੇ ਸੂਟ ਵਿਚ ਕੱਢੀ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗੀ ਕਢਾਈ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਪੂਰਬ ਦੀ ਗੁੱਠੇ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਖਪਾਲ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜ ਪਈ। ਦੇਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਝੂਲਦੀਆਂ, ਜਵਾਨ ਜੀਰੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਮਹਿਕਾਂ ਖਿਲਾਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਦੁਪੱਟਾ ਹਵਾ ਵਿਚ ਵਲਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਜੀਰੀ ਦੀਆਂ ਬੋਦੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਤ-ਕੁਤਾਰੀਆਂ ਕਰ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜੀ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫਾਈ ਕਾਰਨ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫਾਈ 'ਤੇ ਲਾਹਣਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਹੌਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਰਨਾ ਇੰਨੇ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆ ਜੁੜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਸਕਦੀ ਐ। ਉਸਤੋਂ ਵਫਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਬੇਵਕੂਫ਼ੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦੇਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਘਰੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਤੇਜੀ ਕੋਠਿਓਂ ਉਤਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਭਾਰ ਅੱਧੀ ਕੁ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਝੂਠੀ-ਮੂਠੀ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਈ ਤੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ।

"ਕੀ ਹਾਲ ਐ ਤੇਰੇ ਨਵੇਂ ਹਾਈ ਦਾ?" ਤੇਜੀ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਜਾ ਮਾਰੀ।

"ਕਿਹੜਾ ਹਾਈ?" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇਜੀ ਉਪਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

"ਐਨਾ ਛੇਤੀ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗੀ?"

"ਕੀਹਨੂੰ?"

"ਜਿਹੜਾ ਨਮਾਂ ਬਣਾਇਐ ਹੀਰੋਂ ਆਲਾ।"

ਤੇਜੀ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਤੈਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਪਾ 'ਤਾ ਵਹਿਮ।"

"ਵਹਿਮ?" ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਖੇ-ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤੀ ਮਿਲਣ, ਹੁਣ ਕਦੇ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਨੀ ਆਈ। ਜੇ ਘਰੇ ਜਾਨੇ ਆ ਤਾਂ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਐਡੀ ਤਿਉੜੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਉਹ ਨਮੋਂ ਯਾਰ ਦੇ ਹਰ-ਰੋਜ਼ ਵਜਦੇ ਗੇੜੇ, ਕੀ ਇਹ ਵਹਿਮ ਐ ਸਾਰਾ ਕੁਛ?"

ਤੇਜੀ ਦਾ ਕੜਕਦਾ ਸੱਚ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਭਮੱਤਰ ਗਈ।

"ਮ...ਮੈਂ...ਕੀ ਕਰਿਐ।" ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। ਉਸਦੇ ਝੂਠੇ ਤੀਰ ਚੱਲਣੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਏ।

"ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਐ ਬਈ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਐ। ਇਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਬਈ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਐ?" ਤੇਜੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਿਉਂ ਸੈਕਣਾਂ ਮਾਂਗੂ ਲੜਨ ਲੱਗੇ ਓਂ। ਆਹ ਲਓ ਚਾਹ ਪੀਓ ਪਹਿਲਾਂ।" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਚਾਹ ਦਾ ਜੱਗ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗਿਲਾਸ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਲਿਆ ਰੱਖੇ। ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਸੁਖਪਾਲ ਆਹ ਦੇਖ ਅਜੇ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਐ?"

ਤੇਜੀ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਖਪਾਲ ਕੋਲ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਰਨਾ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਗੁੱਸਾ ਮੰਨ, ਚਾਹੇ ਗਿਲਾ ਮੰਨ, ਤੇਰਾ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਐ।" ਸੁਖਪਾਲ ਸੱਚ ਦੇ ਪਲੜੇ ਵਿਚ ਆ ਚੜ੍ਹੀ।

"ਸੁਖਪਾਲ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋਇਐ।" ਕਿਰਨਾ ਅਜੇ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਭੱਜ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਧੱਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੈ, ਜੇ ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਕਰਵਾਉਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਰੋਕ ਲਈ।

"ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਇਕ ਨਾਲ ਈ ਰਹਿੰਨੇ ਓਂ।" ਕਿਰਨਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਹਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ, ਜੇ ਸੱਚਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗਲ ਕਟਾਢੂੰ।" ਤੇਜੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ।

"ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭਕਾਈ ਵਜਦੀ, ਤੂੰ ਕਰਲੀਂ ਕੀ ਕਰਨੈ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਕਲੀ ਨਕਾਬ ਅਸਲੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ।

"ਮਖਿਆ ਚੱਲ ਕੀ ਗੰਦੇ ਨਾਲ ਗੰਦਾ ਹੋਣੈ, ਕਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਕੁਛ ਦੇਉਂ।"

"ਤੇਜੀ ਉਰੇ ਆ! ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਾਂਤੀ ਨਾਲ।" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਘੂਰਦਿਆਂ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਨਹੀਂ ਸੁਖਪਾਲ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ।" ਤੇਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਓਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ....।" ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਬੋਲ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੂੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਤੇਜੀ ਗੇਟੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਤੇਜੀ ਨੇ ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਭੜਾਸ ਕੱਢ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਦੁੱਖ ਅਜੇ ਵੀ ਸਲਾਭੀ ਧੂਣੀ ਵਾਂਗ ਧੁਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਉਕੇ ਦੀ ਗੰਢ ਜਿਹੀ ਬੱਝ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ ਰਲਵੇਂ ਦਰਦ ਨਾਲ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਿਮਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਂਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਕਦਮ ਰੁਕਦੇ-ਰੁਕਦੇ ਫਿਰ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਉਹ ਸੜਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੀੜਾਂ ਲੱਦਿਆ ਦਿਲ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗਾ। ਉਹ ਪਹੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੋੜ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਵਾਹਣ ਵਿਚੋਂ ਤਾਜੇ ਮਚਾਏ ਕਰਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਹਵਾ ਨਾਲ ਉਡ ਕੇ ਪਹੀ ਵਿਚ ਆ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਸੀ। ਪਹੀ ਦੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਬੇਰੀ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਰਖਤ ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨੇ ਝੁਲਸ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਦਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਡਰਾਉਣੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਜਾਪਦੇ। ਤੇਜੀ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ, 'ਸਾਇਦ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਕੱਦ ਵੀ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ

ਵਾਂਗ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਯਤਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।" ਉਸਨੇ ਲਾਗਲੇ ਕੱਸੀ ਦੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਡੱਡੂ ਦੀ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ 'ਟਰੈਅ...ਟਰੈਅ...' ਸੁਣੀ। ਉਸਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਝੁਕਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਸੱਪ ਨੇ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਸੱਪ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਢੇ ਕਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵੱਡਾ ਜਾਨਵਾਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। ਉਹ ਪਹੀ ਤੋਂ ਸੜਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕਦਮ ਰੁਕ ਗਏ। 'ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਾਂਗਾ? ਬਈ ਕਿਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਈ! ਨਹੀਂ....ਨਹੀਂ! ਉਹਦੇ ਲਵੇ ਇਹਦਾ ਕੀ 'ਲਾਜ ਐ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦੇਸੀ ਆਂ। ਉਸਦੇ ਖਰੀਫ਼ ਆਏ ਜ਼ਖ਼ਮ ਦੁਬਾਰਾ ਉਚੇੜਾਂ? ਨਹੀਂ....ਨਹੀਂ....ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।' ਉਹ ਉਥੋਂ ਹੀ ਵਾਪਿਸ ਹੋ ਗਿਆ।

-0-

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਿਚ ਭਿਣਕ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਉਸਦੇ ਦੇਵੇਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁੰਡੇ-ਖੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਗੱਲ ਦੀ ਔਸਤ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਵੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਆਪ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਘੂਰੀ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੂੰ ਘੂਰਿਆ ਵੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ 'ਤੇ ਗਿੱਦੜ ਭਬਕੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਵੀ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਵਿਹੁ ਘੋਲ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੌਲਾ ਘਰੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਵਧਦਾ-ਵਧਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣ ਜੇਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਤੂਫ਼ਾਨ ਬਣ ਕੇ ਉਠਿਆ ਗੁੱਸਾ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਮੁੜ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਤਪੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਬੇਬੇ ਏਹਨੂੰ ਕਹਿਦੀਂ ਬਈ ਉਰੇ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰੇ।"

"ਕੀਹਨੂੰ?" ਮਾਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"ਏਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਜੇ ਨੂੰ ਸਾਲੇ ਢੇਡ ਨੂੰ।" ਮੇਵੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਲਗ ਪਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਏਹਨੇ ਕੀ ਤੇਰੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚੱਕ ਲਈਆਂ। ਘਰ ਦੇ ਜਵਾਕਾਂ ਵਰਗੇ ਵਿਚਾਰਾ। ਆ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੈ। ਤੇਰੇ ਦੱਸ ਪੈਰ ਲਤੜਦੈ?" ਗੋਜੇ ਮੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹਾ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਪੈਰ ਲਤੜਦਿਆਂ ਦੀ ਸੋਨੂੰ ਅਜੇ ਕਾਹਨੂੰ ਸੁਰਤ ਐ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਭੈਣ ਚੇ...ਢੋਲ ਵੱਜ ਗਏ ਨੇ।" ਮੇਵੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਜੇਠ-ਹਾੜ੍ਹ ਦੀ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਵਾਂਗ ਤਪ ਗਿਆ।

"ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਐ, ਲੋਕ ਤਾਂ ਸੈਂ-ਸੈਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ।" ਗੋਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਗੱਲ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਪਰ ਉਸਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਟ-ਵਢੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ।

ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਬਾਪ ਤੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਚੋਰ-ਮੋਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੇਵੀ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸੁਈ ਵਾਂਗ ਆ ਖੁਭੀ। ਸੱਟ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, "ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਈ....। ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੋਊ।" ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆ ਖੁੰਮਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਨਾ ਸੋਚਣ ਕਰਕੇ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੇਖੇ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ

ਖਿਚਦਾ ਜਾਪਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਲੀਆ-ਮੇਟ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਉਸਦੇ ਬੁੱਢੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਧੁਖ ਪਈ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ, ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮਰੇੜ ਦੇਵੇ ਪਰ ਕੋਠੇ ਜਿੱਡੀ ਹੋਈ ਧੀ ਉਤੇ ਹੱਥ ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕੇ? "ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਰਿਹਾ।

-0-

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਬੀਤਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਰੁਲਦੂ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ? ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪੁਲੰਦਾ ਖੋਲ੍ਹੇ? ਇਕ ਦਿਨ ਹਰਨਾਮ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਰੁਲਦੂ ਕੇ ਘਰ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਈ, "ਆ ਬਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿਆਂ, ਆਜਾ ਦੇ ਮਿੰਟ ਦਮ ਲੈ ਕੇ ਵਗ ਜੀ।"

"ਬੱਸ ਦਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ ਐ, ਆਹ ਰਹਿ ਗਿਆ ਦੇ ਪਲਾਂਘਾਂ।" ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਪੈਰ ਮਲ ਲਏ ਤੇ ਰੁਲਦੂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆਲੀ ਬੱਸ ਅਜੇ ਘੰਟਾ ਨੀ ਆਉਂਦੀ। ਮਖਾਂ ਚੱਲ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੱਕ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਚਲਦੇ ਆਂ। ਅੱਗੇ ਦੇ ਮਿੰਟ ਦਾ ਰਸਤਾ ਤੁਰ ਕੇ ਵਗ ਜਾਂਗੇ।"

"ਹਾਂ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹੈ ਵੀ ਨੀ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਕੁਛ।" ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੇਵੇਂ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉਲਝੀ ਗੰਢ ਹਰਨਾਮ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ, "ਹਰਨਾਮ ਸਿਆਂ, ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਗੁੱਡੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਪਾ।"

"ਕੀ ਕੁਛ ਭਾਲਦੇ ਓਂ?" ਹਰਨਾਮ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਜ ਅੱਖਾਂ ਰੁਲਦੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤੇਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਮਾਂ ਬਾਪ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਈ ਨੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਜਵਾਕ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲੇ ਪਰ ਅਗਲਾ ਵੀ ਹੁਣ ਓਡੀ ਮੂੰਹ ਟੱਡਦੈ ਭਾਈ।" ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਇੰਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਵੱਲ ਹਰਨਾਮ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਰੁਲਦੂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਐ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਹੁੰਦੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਆਪਾਂ ਟੇਕ ਲਾਉਨੇ ਆਂ ਬਈ ਜੇ ਇਥੇ ਕ ਤੱਕ ਮਿਲ ਜੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ।"

"ਬੱਸ ਚਾਰ ਪੰਜ ਕਿੱਲੇ ਹੋਣ ਬਹੁਤ ਨੇ। ਲੈਣ-ਦੇਣ ਤਾਂ ਭਾਈ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਐ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਪਹੁੰਚ ਐ ਦੇਮਾਂਗੇ।" ਰੁਲਦੂ ਦੀਆਂ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਹਰਨਾਮ ਦੀਆਂ ਕੁਤਰੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਟਿਕੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਟਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹਰਨਾਮ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੋਚਦਾ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਢਿਲਕੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਿਲਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਹੇਠਲੀ ਖੋਪੜੀ ਵਿਚ ਪਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਮੁੱਛਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, "ਰੁਲਦੂ ਸਿਆਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਇਕ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ, ਮੇਰੇ ਸਾਲੇ ਦੇ ਸਾਲੇ ਦਾ ਮੁੰਡੇ ਗੰਢੂਆਂ ਤੋਂ। ਕਿੱਲੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਚਾਰ। ਜ਼ਮੀਨ ਐ ਝੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਰਗੀ। ਜੇ ਦੇਖਣੈ ਤਾਂ ਚੱਲਿਆ ਆਮਾਂਗੇ ਕਦੇ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਆਂ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕਿੱਦੇ ਵਿਹਲ ਐ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਓਦੀਂ ਵਗ ਚੱਲਾਂਗੇ।" ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰੁਲਦੂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇ ਗਈ।

"ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਣਕ ਬੀਜਣੀ ਐ। ਦੇ ਕੁ ਕਿੱਲੇ ਰਹਿ ਗੇ ਤੀ। ਤੂੰ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹੀਂ।" ਕੁਝ ਸੋਚਦਿਆਂ ਹਰਨਾਮ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, "ਤੂੰ ਐਂ ਕਰੀਂ, ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆਜੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਓਥੇ 'ਕੱਠੇ ਚੜ੍ਹ ਚੱਲਾਂਗੇ।"

"ਚੰਗਾ ਐਂ ਕਰਲਾਂਗੇ ਫੇਰ।"

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਹੁਣ ਚਲਦਾਂ ਮੈਂ।" ਹਰਨਾਮ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਗੋਜੇ ਚਾਹ ਦੀ ਗੜਵੀ ਤੇ ਦੇ ਗਿਲਾਸ ਲੈ ਆਈ, "ਵੇ ਭਾਈ ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੀ ਕੇ ਜਾਈਂ।"

"ਏਹ ਕਾਹਨੂੰ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਤੀ ਭਾਈ।" ਹਰਨਾਮ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਲੈ ਭਾਈ ਖੇਚਲ ਕਾਹਦੀ ਐ ਇਹੋ, ਕੀ ਪਤੈ ਅੱਜ ਕਿਮੋ ਆ ਗਿਆ।" ਗੋਜੇ ਦੇਵਾਂ ਗਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਹਰਨਾਮ ਅਤੇ ਰੁਲਦੂ ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਗੰਢੂਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਹਰਨਾਮ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਰੁਲਦੂ ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਗੁੱਝੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲੱਭੂ ਭੇਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਮਣਾ-ਮੂੰਹੀਂ ਭਾਰ ਬੱਸ ਲਹਿਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਵੇਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਚਿਤਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਸ਼ਕਲ ਵੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਭੇਸ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸਨੇ ਗੰਢੂਆਂ ਜਾਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਖਿੱਚੀ ਸੀ। ਮੇਢੇ ਉਪਰ ਚਾਰ-ਖਾਨੇ ਦਾ ਪਰਨਾ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਹਰਨਾਮ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਪਤੀਲੀ ਵਿਚ ਚਾਹ ਧਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਪਿੰਡੋਂ ਹੀ ਲਹਿਰੇ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਗਤਪੁਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਥੋਂ ਮਿੰਨੀ ਬੱਸ ਸਾਢੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਗੰਢੂਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਆਉਣ ਤੱਕ ਉਹ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਬੱਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੰਢੂਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ।

ਗੰਢੂਆਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਉਤਰ ਕੇ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਪੈ ਗਏ। ਪਹਿਲੀ ਵੀਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਲੀ ਵੀਹੀ ਮੁੜ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ। ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਰੁਲਦੂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਬਾਰ ਅੱਗੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਧੰਨਾ ਸਿਉਂ ਘਰੀਂ ਐਂ?"

"ਆਜਾ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿਆਂ ਲੰਘ ਆ।" ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਅਧਖੜ ਉਮਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਪਰਨਾ ਝਾੜਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ ਤੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਹੀ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਆਹ ਇਥੋਂ ਤਿੰਨ ਗਲਾਸ ਚਾਹ ਦੇ ਬਣਾ ਦੇ।" ਧੰਨੇ ਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

'ਬਣਾਉਣੀ ਆਂ।' ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਸਬਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਓਪਰੇ ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਗੁੱਝੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਚਾਹ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ, "ਭਾਈ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰ ਦੇ।" ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਾਲੀ ਝਲਕ ਪਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਰਸੋਈ ਦੇ ਆਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਗੋਰਾ ਨਿਛੇਰ ਰੰਗ, ਵਿਚ ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਝਲਕਦੀ ਲਾਲੀ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਦੁੱਤੀ ਖਿੱਚ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਬਾਪ ਦੇ ਬੁਢੇਪੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਤੇਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਪਰੀਆਂ ਵਰਗੀ ਕੁੜੀ ਆ ਘੁੰਮੀ, ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਉਸਦੀ

ਸੋਚ ਨੇ ਪਾਸਾ ਪਲਟਿਆ, ਕਿਤੇ ਇਹ ਕੁੜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ-ਤਾਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਚਲੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ, ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਦੀ ਹੋ ਜੇ।" ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਬਾਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਪਲੱਸਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਚ ਤੂੜੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਤੂੜੀ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਰਸੋਈ ਸੀ, ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੱਡਾ ਨਿੰਮ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਫਿਰਨੀ ਨਾਲ ਲੱਗਵੀਂ ਇਕ ਬੈਠਕ, ਜਿਸਦੀ ਅਜੇ ਲਿਪਾਈ ਕਰਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਦੋ ਮੱਝਾਂ ਤੇ ਇਕ ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਝੋਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਝੋਟੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੱਟੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਲਕਾ ਤੇ ਫਿਰ ਫਿਰਨੀ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਨਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਬਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਚਿੱਟੀ ਪੱਲੀ ਸਾਰਦੀ ਸੀ। ਰੁਲਦੂ ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਭਰਾ ਹੀ ਨੇ, ਕੁੜੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਸਦਾ ਮਨ ਤਿੜਕ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਖ਼ਤਰਾ ਅਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਦਿਨੇ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਮੱਲ੍ਹਮ ਬਣ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰੇੜ ਵਿਚ ਭਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਹਰਨਾਮ, ਧੰਨੇ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਲਾਲ ਕਿਲਾ ਦਿਸਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਬੱਸ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਮੁੰਡਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ। ਧੰਨੇ ਨੇ ਮੈਂਕਾ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਖੇਤੋਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਡੂੰਘੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਘੋਖਿਆ। ਸਰੀਰ ਗੁੰਦਵਾਂ, ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਬਦਸੂਰਤ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਦੇ ਸਨ। ਰੁਲਦੂ ਦੇ ਮੁੰਡਾ ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਹਰਨਾਮ, ਧੰਨੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਜਨਾਨੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਚਿਰ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਰੁਲਦੂ ਬਾਹਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਫਿਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹਰਨਾਮ ਤੇ ਰੁਲਦੂ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਮੁੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੱਸ ਆਈ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਵਾਪਿਸ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ।

20.

ਕਣਕਾਂ ਹੁਣ ਮਧਰੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਸਰੀ ਹਰਿਆਵਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਹਰੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢੀਆਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੀਆਂ ਆਡਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਫੁੱਲ ਚੁੱਕ ਲਏ ਸਨ। ਪੀਲੇ-ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਹਰਿਆਵਲ ਦੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਰਕਾਨ ਜੱਟੀ ਦੀ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਕਢਾਈ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਮਿੰਨ੍ਹੀ-ਮਿੰਨ੍ਹੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਨਾਲ ਭਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਹਵਾ ਦਾ ਕੋਈ ਭਟਕਿਆ ਬੁੱਲਾ, ਫੁੱਲਾਂ ਲੱਦੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਥੋਂ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਦੇ ਬੁੱਕ ਭਰ ਕੇ ਹਰੀ ਕਣਕ ਵਿਚ ਛਾਣਾਂ ਦੇ ਜਾਂਦਾ। ਖੁਸ਼ਬੋ ਨਾਲ ਖੀਵੀ ਹੋਈ ਕਣਕ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਰਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ, ਬੁੱਲਾ ਲੰਘ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੇ ਖੁਸਬੋਆਂ ਲੱਦੇ ਬੁੱਲੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਕੇ ਅਹਿਲ ਖੜ੍ਹ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਮੀਤ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਵਾਂਗ।

ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਰੁੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਵਰਗ ਉਤਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਰੁੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮੇਂ ਵਿਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਰੁੱਤ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਾਜ-ਵਿਹਾਰ ਇਸ ਰੁੱਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਦੋ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਠੀਕ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਗੰਢੂਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ 'ਬਿੱਲੀ ਭਾਣੇ ਛਿੱਕਾ ਟੁੱਟਾ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੱਟ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਢਵਾਇਆ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਘਰੋਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨ 'ਚ ਸਹਿਰੋਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਵਸਤੂ ਵੀ ਲੈ ਆਂਦੀ। ਕੜਾਹੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਹੀਰੇ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਤੱਕ ਇਥੇ ਪੱਕੇ ਡੇਰੇ ਹੀ ਲਾ ਲਏ ਪਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਲੱਤ ਸਾਂਤਪੁਰ 'ਤੇ ਇਕ ਹੀਰੋਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਂਤਪੁਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਪਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਪਰਤ ਥੱਲੇ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਵੀ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦਾ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਖਿਆਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕੈਨਵਸ ਉਤੇ ਇਕ ਗੋਰੇ ਚਿੱਟੇ, ਸਰਬਤੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਨੱਖੇ ਮੂੰਡੇ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਭਗਵਾਨ, ਤੇਜੀ ਅਤੇ ਹੀਰੋਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਸੋਹਣਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਕੜਾਹੀ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੀ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਵਰਤ ਵਰਤਾਵਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਸਵੇਰੇ ਕੜਾਹੀ 'ਤੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਆਇਆ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਤੇਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਨਾਈ ਕਹਿ ਕੇ ਗਿਆ ਪਰ ਸਵੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਤੇਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੜਾਹੀ 'ਤੇ ਨਾ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਭਰਾ ਅਤੇ ਤੇਜੀ ਦਾ ਬਾਪ ਕੜਾਹੀ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਦੁੱਧ ਫੜਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਚਾਹ ਪੀਤੇ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੇਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਕਢਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਵੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਕੜਾਹੀ ਹੈ। ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਮੰਗੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਤੇਜੀ ਦੀ ਸ਼ਗਨ ਵਾਲੀ ਐਲਬੰਬ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਰਾਤ ਆਈ ਤਾਂ ਰੁਲਦੂ ਦੇੇ ਵਿਚੜੇ 'ਚੋਂ ਇਕ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਤੋੜ ਕੇ ਗੰਢੂਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ। ਜਗਤਾਰ ਘਣ ਵਰਗੀ ਛਾਤੀ ਫੁਲਾਈ ਕਾਰ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਸਰ ਕਰਨ ਜਿੰਨਾ ਹੌਸਲਾ ਸੀ। ਹੌਸਲਾ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਹਰ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਚੰਗਾ-ਮੰਦਾ ਸਾਕ ਲਿਆ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੂੰਡੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਦੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਘਰ ਆਏ ਨੂੰ ਸਾਕ ਬਾਰੇ ਨਾ ਕਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਫ਼ਿਕਰ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਘੱਟਾ ਢੱਹਦੇ ਹੀ ਨਾ ਮਰ ਜਾਈਏ ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ੋਂ ਆਈ ਇਕ ਪਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜੇ ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸੀ। ਉਹ ਕੈਰੀਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਬਿੰਦੇ-ਝੱਟੇ ਉਸਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਖੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਕਰ

ਵੇਖੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਈ, ਜੋ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹ ਸਕੇ।
ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਫੜ੍ਹ ਮਾਰੀ,

"ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਘਾਅ ਹੋਣੀ?" ਉਸਨੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਕੈਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ "ਨਹੀਂ! ਇਹੋ ਜੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੀ ਹੋਣੀ।" ਉਸ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲਈ।

ਗੱਡੀ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੁਕੀ। ਕਾਰ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ 'ਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਡਰਾਈਵਰ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਤਾਕੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਦੱਸ ਭਾਈ ਕੀ ਬਿਹਾਰ ਲਮੇਂਗਾ?" ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਮਾਂ ਲਾਲ ਫੁਲਕਾਰੀ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਕਾਰ ਦੀ ਤਾਕੀ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹੀ। ਉਸਦੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

"ਪੰਜ ਸੌ।" ਡਰਾਈਵਰ ਇਕੋ ਵਾਕ ਬੋਲ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਢੂਹੀ ਤਾਕੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਈ।

"ਭਾਈ ਉਥੀਂ ਨਾ ਉਹੋ ਕਰੀ ਜਾ, ਬਿਹਾਰ ਆਲੀ ਗੱਲ ਕਰ।" ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲਈ ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਠੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਬੋਲੀ।

"ਨਾਂਹ..ਅ..।" ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਭਾਈ ਛੇਤੀ ਨਮੇੜੇ ਕੰਮ।" ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਚੰਗਾ ਬੇਬੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕੱਢ ਫੇਰ।" ਡਰਾਈਵਰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਉਰਾਂ ਕਰ ਮੁੰਡਿਆ ਹੱਥ, ਆਹ ਫੜ।" ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਨੇ ਸੀਤੇ ਤੋਂ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ ਫੜ ਕੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੇਬੇ ਬਹੂ ਵੀ ਦੇਖੇ ਕਹੀ ਜੀ ਐ, ਸੌ ਦਿੰਦੀ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਐ?" ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦਾਅ ਮਾਰਿਆ।

"ਲੈ ਚੰਗਾ ਆਹ ਚੱਕ ਭਾਈ।" ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਨੇ ਪੰਜਾਹ ਦਾ ਨੋਟ ਅਤੇ ਦੋ ਜੇੜੇ ਲੱਛੂਆਂ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਾਹਲੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 'ਨਾਂਹ-ਨਾਂਹ' ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਕੀ ਤੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁੜ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਲਿਆ। ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਗੀਤ ਛੇਹ ਦਿੱਤਾ,

ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਨੀ ਬੰਨੇ ਦੀਏ ਮਾਏ..

ਬੰਨਾ ਬੰਨੀ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ।

ਪਾਣੀ..

ਸੀਤੇ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਬਹੂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਪੱਲਾ ਲਾਹਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਸ-ਅਸ ਕਰ ਉਠੇ। "ਵੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਚੰਦ ਈ ਤੇੜ ਲਿਆਇਆ।" ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਲਗਦੀ ਭਾਬੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਦਾ, ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੀ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜੀਅ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ। ਬੀਹੀ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਬਹੂ ਦਾ ਜੀਅ ਲਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਆਹ ਆਈ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ

ਦੇਵੇਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਦੇ ਕੁੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਰਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੀਹੀ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਲੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ। ਬੱਸ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੀ ਉਸਦੀ ਸੌਸ ਉਸ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਕਿਰਨਾ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਵੇਖਦੇ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਸੁਹੱਪਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਚੀਸ ਨਾ ਉਠਦੀ ਹੋਵੇ।

ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਧਰਮੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕੁਛ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਅਸਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਬੂਹੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਰਨਾ ਚਾਹੇ ਨਾਗਾ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਰੀਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪਰ ਵੇਖਿਆਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਧਰਮੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਜੇ ਕੁਝ ਜਗਤਾਰ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਥੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੇਕੇ ਘਰ ਜੇ ਕੁਝ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਗੋਰਾ, ਸੋਹਣਾ ਸੁਨੱਖਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ-ਤਣਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜੇ ਯੂੜ ਜੰਮ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਣ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, 'ਚਲੋ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਭਾਈ ਹੀ ਸਗੀ।'

ਜੀਅ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲਲਚਾਅ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਨੱਚਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੋਹਣਾ-ਸੁਨੱਖਾ ਮੁੰਡਾ, ਛੇ ਫੁੱਟ ਕੱਦ ਤੇ ਸ਼ਰਬਤੀ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਮਲਿਕਾ, ਜੋੜੀ ਖੂਬ ਜਚੀ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਛੋਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਖੋਹ ਪਈ ਸੀ ਕਿ 'ਕਾਸ਼ ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹਾਈ ਹੁੰਦਾ।' ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਦਿਲ ਧਰਮੇ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਬੇਵਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲ ਧਰਮਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਲੱਤ ਉਪਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸੀਲ ਧਰਮੇ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਾਹੇ ਦੌੜਾ ਸਕੇ। ਇਹੋ ਸੋਚਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਧਰਮੇ ਕੋਲੋਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਲੰਘਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਧਰਮੇ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਾਰ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਧਰਮੇ ਤੋਂ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟਦੀ ਸੀ।

ਧਰਮੇ ਦਾ ਇਸ ਬੀਹੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਹੀ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਦਾਦੇ ਕੋਲ ਚਾਲੀ ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਇਕੋ ਮੁੰਡਾ ਹੋਇਆ। ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਵੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਧਰਮਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਵੰਡੀ ਗਈ ਤੇ ਹੁਣ ਧਰਮਾ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਚਾਲੀ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਆਪ ਕਦੇ ਡੱਕਾ ਦੂਹਰਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੀਰੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਮਾਨ ਲਿਆਉਣੋਂ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉੱਕਿਆ ਸੀ।

ਧਰਮਾ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦਾ ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਪਏ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਥੜ੍ਹੇ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਵਾੜੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜ, ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਖਿੱਚ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰ ਧੂਮ ਲੈ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਇਕ ਟਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਗੱਡੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪਾਟਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਠੰਢੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦਾ, ਇਧਰ-ਉਧਰ ਵੇਖਦਾ, ਫਿਰ ਉਧਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ। ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਝੁਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਆਈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਹ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਹੋ ਆਵੇ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਲਈ। ਉਹ ਖੜਕਾ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਪੋਲੇ-ਪੋਲੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਾ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਰੇ ਇਕਦਮ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ

ਵਿਚ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਚਮਕੀਆਂ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ 'ਧੱਕ-ਧੱਕ' ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਗਰਮ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੰਢੀ ਕੰਬਣੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਬੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਸਿਕਰੀ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਡਰਨੇ ਵਾਂਗ ਥਾਂ ਦਾ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹਿੱਲਿਆ, ਧਰਮੇ ਨੇ ਇਕ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਪੁੱਟਿਆ। ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹੱਸ ਪਏ। ਸਾਹਮਣੇ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰਦਾ ਝੋਟਾ ਕੰਧ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਹਟ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। "ਵਾਹ ਓਏ ਭਗਤਾ, ਆਪ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸਾਂਭੀ ਫਿਰਦੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਡਰਾਉਨੇ।" ਧਰਮੇ ਨੇ ਪੈਲੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਕੋਲ ਲੱਗ ਕੇ ਝੀਤਾਂ ਵਿਚਦੀ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹਿੱਲ-ਜੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਵਿਹੜਾ ਸ਼ਾਂਤ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੀ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਜੀਰੇ ਬੱਲਬ ਦਾ ਮੱਧਮ ਚਾਨਣ ਵਿਰਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਅਣਦਿੱਖ ਹੱਥ ਉਸਦੀ ਵਿਰਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿੱਚੀ ਮਰੇੜ ਦਿੰਦੇ।

ਧਰਮਾ ਉਦਾਸ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਨਾਲ ਢੇਰ ਲਾ ਲਈ। ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਘੜੀ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ, ਚਮਕਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਲੇ ਨਾਲ ਢੇਅ ਲਾਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਦਸ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੀਤ ਗਏ। ਹੁਣ ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਧਰਮੇ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਜਨਾਨੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਢਲ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਘੁਲ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ, ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਚੂੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਚੂੜੀਆਂ ਦੀ ਛਣ-ਛਣ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਉਭਰੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਕੰਬਣੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਤੜਫਾਓਗੇ?" ਧਰਮੇ ਦੇ ਤਪਦੇ, ਕੰਬਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲ ਨਿਕਲਿਆ।

"ਹਾਏ! ਕੋਈ ਦੇਖ ਲੂ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਧਰਮੇ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿੱਤੀ। ਧਰਮੇ ਦਾ ਡਰ 'ਛੂ-ਮੰਤਰ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਦੈ ਦੇਖ ਲੈਣ ਦੇ।'

"ਹਾਏ! ਛੱਡਦੇ।"

"ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣੈ?"

"ਚੰਗਾ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਵਾੜੇ ਆਜਾ।" ਦੇਵੇਂ ਮਗਰ ਮੂਹਰੇ ਵਾੜੇ ਜਾ ਵੜੇ। ਵਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਗੋਲ ਗਹਾਰੇ, ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਡਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਪਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀਆਂ ਸਰਾਲਾਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਡੱਬਾ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਗਹਾਰੇ ਓਹਲੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ, ਕੀ ਕਹਿਣੈ?" ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰਦਿਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਗੋਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਤੇਰੇ ਝੋਰੇ 'ਚ ਅੱਧਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੁੱਕ ਕੇ, ਅਜੇ ਕਹਿਣਾ ਬਾਕੀ ਐ? ਤੂੰ ਐਂ ਦੱਸ ਵੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣੈ?"

"ਜਦੋਂ ਟੈਮ ਲੱਗਿਆ ਦੱਸਦੂੰ।"

"ਟੈਮ ਦਾ ਨੀ ਡਿੱਕਾ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਦੱਸ, ਫੇਰ ਜਾਣ ਦਿਉਂ।"

"ਤੇਰਾ ਬਾਈ ਰਾਤ ਕਣਕ ਰਮਾਉਣ ਗਿਆ ਤੀ ਖੇਤ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੀ ਰਾਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਐ, ਅੱਜ ਜਾਊ ਪਤਾ ਨੀ ਨਾ।"

"ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬਦਲਦੀ ਐ ਵਾਰੀ, ਅੱਜ ਫੇਰ ਜਾਣਾ ਹੋਉ।"

"ਜੇ ਰਮ ਗਈ ਹੋਈ ਸਾਰੀ।"

"ਇਕ ਰਾਤ 'ਚ ਸਾਰੀ ਕਿਮੋਂ ਰਮਜੂ, ਦੇ ਕਿਲੇ ਰਮਦੇ ਨੇ ਮਸਾਂ। ਅੱਜ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜਾਣਾ ਹੋਊ, ਅੱਜ ਆਜੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ।"

"ਕਿੱਥੇ?"

"ਸਾਡੀ ਸਿਰੇ ਆਲੀ ਬੈਠਕ 'ਚ ਮੈਂ 'ਕੱਲਾ ਈ ਹੁੰਨਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਵੀਹੀ 'ਚ ਖੁਲਦੈ ਬਾਰ ਉਹਦਾ ਕੁੰਡਾ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰੱਖੂੰ, ਉੱ ਝੰਮ ਕੇ ਰੱਖੂੰ, ਤੂੰ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਜੀਂ।"

"ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਐਨੀ ਦੂਰ ਵੀਹੀ 'ਚ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੂ?"

"ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਲੈ ਆਉਂ ਜਾ ਕੇ, ਨਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਕੈਅ ਕ ਵਜੇ ਆਮਾਂ।"

"ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਆਜੀਂ।"

"ਚੰਗਾ ਪੱਕੀ ਰਹੀਂ।"

"ਹਾਂ-ਹਾਂ ਆਜੀਂ।"

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਹੁਣ ਜਾਨਾਂ ਮੈਂ।" ਧਰਮਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁੱਲਿਆ ਲੰਬੀਆਂ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਟੱਟੀ ਹੋਣ ਲਈ ਵਾੜੇ 'ਚੋਂ ਟੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀ।

ਉਸਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਾਲੀ ਲਾਇਟ ਜਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਡੱਬਾ ਨਲਕੇ ਕੋਲ ਕੰਧ ਨਾਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਨਲਕਾ ਗੋੜ ਕੇ ਹੱਥ ਗਿੱਲੇ ਕੀਤੇ, ਨਹਾਉਣ ਵਾਲੇ 'ਚੋਂ ਸਾਬਣ ਦੀ ਪਤਲੀ ਟਿੱਕੀ ਹੱਥਾਂ ਉਤੇ ਮਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹੱਥ ਧੋ ਲਏ।

"ਐਨਾ ਸੰਦੇਹਾਂ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰ ਬਾਹਰ ਕੰਨੀ।" ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਕਿਰਨਾ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਈ। "ਜਦੋਂ ਜੋਰ ਪਊ, ਓਦੀਂ ਜਾਉ।"

"ਹੀ.ਹੀ.ਹੀ. ਪਾਗਲ।" ਜਗਤਾਰ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ, ਨਾਲੇ ਕਿਰਨਾ ਹੱਸ ਪਈ। "ਚੰਗਾ ਮੈਸਾਂ ਬੰਨ੍ਹ।" ਜਗਤਾਰ ਸੰਨ੍ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਖੁਰਲੀ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ।

-0-

ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਅੰਦਰ ਹੱਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਮਨ ਨੱਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਬੋਰੀ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਜਿੱਤ, ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡੁਲ੍ਹ-ਡੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਜਿੱਦ ਲਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਲ-ਪਲ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੇਖਦੀ, ਬਿੰਦੇ-ਬਿੰਦੇ ਕੰਧ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਮਿਣਦੀ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੇ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਸਰਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ-ਇਕ ਘੰਟਾ ਇਕ-ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਕੇ ਬੀਤਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕ ਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਛਿਟੀਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲ ਲਈ, ਆਟਾ ਗੁੰਨ ਕੇ ਰੋਟੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਮੱਝ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਲਿਆ ਰੱਖੀ, "ਚਾਹ ਗੁੜ ਬੰਨ੍ਹ ਦੀ ਖੇਤ ਵਾਸਤੇ, ਦੁੱਧ ਮਾੜਾ ਜਾ ਵੱਧ ਪਾਦੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਚਾਹ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਐ।"

ਇੰਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਛਿਟੀਆਂ ਦੀ ਲਾਲ ਲਾਟ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਗੋਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਝਰਨਾਹਟ ਜਿਹੀ ਛਿੜ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵੇਲੇ ਛਿੜੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਮੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦ ਛੂਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਕੇ, ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਤੀਲਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਭੰਨ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਥੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾ ਕੇ ਫੜਾਈ। ਫਿਰ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾ ਕੇ, ਚਾਹ ਗੁੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਪ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ, ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ

ਨਹਾਈ। ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਸਿਰੇ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਆ ਪਈ। ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ, ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਵੱਜੇ ਸੀ। ਉਹ ਬੈਠਾਂ ਉਪਰ ਪਈ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਪੈਰ ਅੜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਢੇ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ, ਫਿਰ ਰਾਤ ਦੇ ਹੁਸੀਨ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਨੇ ਵਜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੋਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੱਢਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਉਤਰਦੇ ਸਿਆਲ ਦੀ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਉਸਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚਦੀ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੀਰ ਗਈ। ਪਾਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਨਿੱਕਾ ਲੂੰ-ਕੰਡਾ ਉਠ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਧੜਧੜੀ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਈ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਕੋਟੀ ਪਾਈ ਤੇ ਸ਼ਾਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ, ਫਿਰ ਕੁਝ ਸੋਚ ਕੇ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਬਿੜਕ ਲੈਣ ਲਈ ਦੱਬਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਅਗਲੀ ਸਬਾਤ ਦੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ। ਅੰਦਰ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੰਦ ਚੱਬਦੀ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਈ।

ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਸੂਈ ਨੇ ਪਲ-ਪਲ ਕਰਕੇ ਮਸਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਾਟ ਨੂੰ ਕੁਤਰਿਆ। ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਨੇ ਦਸ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਧੜਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਤਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੜਕਣ ਬਰਾਬਰ ਵੱਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਪਾਲੇ ਦੇ ਕੁੱਟੇ ਕੁੱਤੇ ਇੰਨੂੰਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਪਏ ਸਨ। ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਪਰ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਠਰਿਆਂ ਦਾ ਭੱਕਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਫਿਰ 'ਆਪਾਂ ਕੀ ਲੈਣੈ' ਸੋਚ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਲੈਂਦੇ। ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੰਨ ਨੇ ਅੱਜ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੱਧਮ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਬੈਠਕ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੈਠਕ ਦਾ ਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਟਿਊਬ ਦੇ ਦੁਧੀਆ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਬੈਠਕ ਦੁਲਹਣ ਵਾਂਗ ਸਜਾਈ ਪਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬੈਠਕ ਦੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਖੱਬੇ-ਸੱਜੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਫਿਰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸਮਾਨੀ ਖਿੜੇ ਤਾਰੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਲਿਆ।

21.

ਕਣਕ ਸੁੱਕ ਕੇ ਕੜ੍ਹਕ ਹੋ ਗਈ। ਖੜ੍ਹ-ਖੜ੍ਹ ਕਰਦੀ ਕਣਕ, ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਅਮਲੀ ਵਾਂਗ ਕੰਬਦੀ। ਕਿਸਾਨ ਪੱਕੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਦਾਤਰੀਆਂ ਲੈ ਕੁੱਦ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤੱਲਾਂ ਦੇ ਤੱਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਣਕ ਭਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਜਵਾਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਖੁਰਕਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਕੱਖ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਕੋਈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹਾੜ੍ਹੀ ਵੱਢਦਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰੌਣਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜੁੜੀ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ-ਸਾਨ ਹੁੰਦੀ। ਉਜਾੜੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ 'ਭਾਂਅ-ਭਾਂਅ' ਕਰਦਾ ਪਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਧਰੇ ਲਲਕਾਰੇ ਵਜਦੇ, ਕਿਧਰੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਮਹਿਕਾ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਢਲਦਾ ਦਾਤਰੀ ਦੀ 'ਖੜ੍ਹ-ਖੜ੍ਹ' ਵਧ ਜਾਂਦੀ, ਲਲਕਾਰੇ ਵਧ ਜਾਂਦੇ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੱਧਮ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਗਰਦ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਟਿੱਕੀ ਛਿਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਹੜਿਆਂ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਖੜ੍ਹ-ਖੜ੍ਹ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿੰਦੀ।

ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਵਿੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ। ਅੱਜ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵੱਢਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਖੱਲਾਂ-ਖੁੰਜਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਦਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦੇ ਕਢਵਾ ਰੋਹੜੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇੜਾਂ ਰੱਖ

ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਚਾਅ ਵਾਂਗ ਭੱਜਿਆ-ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਢਿਆਂ ਦੇ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਦਾ ਆਹਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਢਿਲਕਿਆ ਚਿਹਰਾ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਅੱਜ ਤੜ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੱਡ-ਹੱਡ ਚਸਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿਰ 'ਚ ਮਿੰਨ੍ਹੀ-ਮਿੰਨ੍ਹੀ ਪੀੜ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਘਰ ਰਹਿ ਪਵੇ ਪਰ ਹੁਣ ਪੁੱਛੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰੇ? ਵਿੜ੍ਹੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ, 'ਚਲੇ ਇਕ ਚਮਚਾ ਅੱਜ ਵੱਧ ਸਹੀ' ਉਹ ਸੋਚ ਕੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਵਿੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ, ਜਗਤਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਬਾਪ। ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖੁੱਸਣ ਦੇ ਡਰੇਂ ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀਤੇ ਨੇ ਕੱਖ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਉਣੇ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਰੋਟੀ ਫੜਾਉਣ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ-ਪਸ਼ੂ ਸਾਂਭਣ 'ਤੇ ਸੀ।

ਜਗਤਾਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਜਾ ਕੇ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਤਰੇਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੱਤਰੀ ਦਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਦੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਰਿਹਾ, ਤਰੇਲ ਸੁਕਦੀ ਰਹੀ, ਦਾਤਰੀ ਤੇਜ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਸਰੀਰ ਗਰਮ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਕਣਕ ਸੱਥਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ। ਕਿਰਨਾ ਰੋਟੀ ਫੜਾ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੇ ਕੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀ ਜਾ ਪਾਈ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਦੀ ਚਾਹ ਤੱਕ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤੜ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿਰ ਦੀ ਪੀੜ ਹਟ ਗਈ ਸੀ। ਦੁਖਦੇ ਹੱਡ ਗਰਮਾ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦੁਪਹਿਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਗਈ, ਬੁਖਾਰ ਦੀ ਭਖ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਭਖਦਾ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਨਿਛਾਲ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਰੀੜ ਲੈ ਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਵਢਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਿਆ, ਉਹ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਡੇਕ ਹੇਠ ਪਰਨਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਸੱਲਰੇ ਪੁਟਦੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਈ।

"ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਪੁੱਤ?" ਮਾਂ ਨੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮਾਂ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।"

"ਫੇਰ ਉਠੇ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਘਰੇ ਦਵਾਈ-ਦਵੁਈ ਲੈ ਲੈ ਜਾ ਕੇ।"

"ਪਾਈ ਦਈਂ।" ਜਗਤਾਰ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸੀਤੇ ਨੇ ਕੋਰੇ ਤੋੜੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਈ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤਾਰ ਪਾਈ ਪੀ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜ-ਖੜਾਉਂਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਤਪਦਾ ਸੂਰਜ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਰਮ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਝਲ ਮਾਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਵੱਢਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੱਧਾ ਵੱਡੇ ਪਹੇ ਆ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪਹੇ 'ਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ; ਉਸਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸੁਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਸੋਟਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਤੁਰਨਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਈਕਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰਨੀ 'ਤੇ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰਨੀ ਤੋਂ ਉਹ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ-ਛਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਟੁੱਟੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਧੱਕਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਭੇੜ ਵਿਚਲੀ ਵਿਰਲ ਰਾਹੀਂ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਨਿੰਮ ਹੇਠ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਮੰਜਾ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਰੇ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵੇਖੀ, ਉਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦਾ ਅਗਲੀ ਸਬਾਤ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਬਾਤ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅੰਦਰ ਛੱਤ ਵਾਲਾ ਪੱਖਾ 'ਖਰ...ਖਰ' ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੱਖੇ ਦੀ 'ਖਰ...ਖਰ' ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਜਨਾਨੀ ਦੀ ਮੱਧਮ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਦੇ ਇਹ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹਲਕੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ। ਸਬਾਤ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਅਣਹੋਈ ਘਟਨਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਘੁੰਮੀ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਕਾਵਾਂ ਦੀ ਵਾੜ ਵਿਚ ਜਾ

ਫਸਿਆ। ਉਹ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਪਰ ਮਰਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਾ ਆਇਆ। ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਭਖਿਆ ਸਰੀਰ ਭੱਠੀ ਦੇ ਕੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਉਠਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹ ਪਈ। ਉਸਦੇ ਸਾਹ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮਚਦੀ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਵਾਂਗ 'ਖੈਅ...ਖੈਅ' ਗੂੰਜਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਸਨੇ ਤੂੜੀ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਦੇ ਬਾਰ ਓਹਲਿਓਂ ਗੰਡਾਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

"ਕਿਰਨਾ! ਨੀ ਕਿਰਨਾ ਕੁੱਤੀਏ!" ਉਸਨੇ ਬਾਰ ਦੇ ਦੱਬ-ਦੱਬ ਧੱਫੇ ਮਾਰੇ। ਪਤਲੀ ਪਲਾਈ ਦਾ ਬਾਰ ਜੱਟ ਦੇ ਮੋਟੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕ...ਕੀ...ਈ, ਕੈ...ਕੈਣ...ਅ...ਐ?" ਅੰਦਰੋਂ ਡਰੀ ਤੇ ਸਹਿਮੀ ਟੁੱਟੀ-ਫੁੱਟੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

"ਮੈਂ ਆਂ ਤੇਰਾ ਖਸਮ, ਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹ।" ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਡਰਾਉਣਾ ਬੋਲ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਅੰਦਰ ਚੀਰ ਗਿਆ।

"ਖ...ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਆਂ...।" ਅੰਦਰ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲਿਓਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ। ਮੁੰਡਾ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੇਟੀ ਓਹਲੇ ਜਾ ਲੁਕਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਾਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ...ਕੁੱਤੀਏ।" ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਤਾੜ-ਤਾੜ ਕਰਦੇ ਥੱਪੜ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਲਾਲ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਸਿੰਮ ਆਇਆ। ਉਹ ਲੜ-ਖੜਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਡਿਗਦੀ-ਡਿਗਦੀ ਮਸਾਂ ਬਚੀ।

"ਕਿੱਥੇ ਐ ਉਹੋ ਸਾਲਾ ਢੇਡ?" ਜਗਤਾਰ ਭੀਸਰੇ ਹੋਏ ਸਾਨ੍ਹ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੇਵੇਂ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਪੇਟੀ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਕੰਬ ਗਈ, 'ਹੁਣ ਖੈਰ ਨੀ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ' ਉਸਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਏ।

"ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਤੇ ਦੀ।" ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਸੂਕਦਾ ਗੰਡਾਸਾ ਧਰਮੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ। ਸਿਰ ਖੱਖੜੀ ਵਾਂਗ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਉਹ 'ਹਾਏ ਮਾਰਤਾ...!' ਕਹਿੰਦਾ ਥਾਏ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕੰਬਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਦੰਦ ਕਰੀਚਦੇ ਨੇ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਧਰਮੇ ਦੇ ਗੰਡਾਸੇ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਹੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਸੁਰਖ ਹੋ ਗਏ। ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਛੱਪਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਡੌਰ-ਭੌਰ ਹੋਈ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ। ਧਰਮਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਜਾਨ ਤੋੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਠੰਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਸੁੰਨੀ ਦੁਪਹਿਰ ਚੀਰਦੀ ਲੰਬੀ ਚੀਕ ਮਾਰੀ। ਜਗਤਾਰ ਥਾਏ ਗੰਡਾਸਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜ-ਖੜਾਉਂਦਾ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਭੱਜਿਆ, ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਈਆਂ। ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾਪੀ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਬੁਖਾਰ, ਕਰੋਧ ਅਤੇ ਡਰ ਨੇ ਨਿਛਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ? ਕਿੱਧਰ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ? ਉਹ ਡਿਗਦਾ-ਢਹਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਵੇ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਪੁੱਤ?" ਉਸਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਚਾਚੀ ਲਗਦੀ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ।

"ਹਾਅ...ਹਾਅ...ਹਾਅ...ਤਾਅਪ...।" ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਟੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲੇ। ਉਹ ਫਿਰ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕਿਆ। ਉਸਦਾ ਸਾਹ ਰਾਤ ਦੀ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਵਾਂਗ ਡਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਸਿੰਮਦਾ ਸੀ। ਅੰਗ-ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਭੱਠੀ ਵਾਂਗ ਸੇਕ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਨੇ ਤੱਤੇ ਤਵੇ 'ਤੇ ਸੜੇ ਹੱਥ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਪਰਾਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, "ਬੂਝ ਵੇ..... ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਤਾਪ ਐ।" ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਭੱਜ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਈ ਤਾਂ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਜਗਤਾਰ ਕੋਲ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਤਪਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਵਿਚ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਗੱਲ

ਸੁਲਘਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਕਾ ਵਿਹੜਾ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਖੇਤੋਂ ਸੱਦਣ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਠੰਡਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ ਥਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜੰਮ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਉਸਦੀ ਮਿੱਟੀ ਬਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ-ਲਾ ਅਸਮਾਨ ਪਾਟਵੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਰਮੇ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਪੁਟਦੀ, ਪੱਟਾ 'ਤੇ ਦੁਹੱਥੜ ਮਾਰਦੀ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ 'ਤੇ ਡਿੱਗ-ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰੇ ਪਈ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ-ਠੇਰੀਆਂ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਨੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਹ ਕਲਮੂੰਹੀ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਹੋਇਆ।"

"ਧੋਤੇ ਪੈਰਾਂ ਆਲੀ, ਜੱਟ ਦਾ ਕੜੀ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤ ਮਰਵਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਸਬਰ ਡੈਣ ਨੂੰ।"

"ਜੀਹਨੂੰ ਰੱਸੇ ਚੱਬਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜੇ ਉਹ ਕਾਹਨੂੰ ਹਟਦੀ ਐ ਭਾਈ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਐ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਐ।"

"ਲੈ ਹੋਟ....।"

ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ, ਓਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਘਰ ਵਿਚ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਅਣਆਈ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਫਸੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਭਾਲ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕੋਣ ਜਿਤਾਉਂਦਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਸਾਂ ਸਾਂਭਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੈਂਟਰ 'ਖਰ...ਖਰ' ਕਰਦਾ ਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਰੁਕਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹਿਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਬਾਰ ਵੱਲ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਘਰ ਵਿਚ ਖਾਮੋਸ਼ ਚੁੱਪ ਵਰਤ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸੁੰਘ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਖਾਕੀ ਵਰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਦਗੜ-ਦਗੜ ਕਰਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜੇ। ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕੱਪੜਾ ਪਾਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਉਪਰੋਂ ਕੱਪੜਾ ਹਟਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਵਾਰਦਾਤ ਵਾਲਾ ਗੰਡਾਸਾ ਜਬਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਰਨਾ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਸਦੀ ਰਹੀ।

"ਕਿੱਥੇ ਐ ਉਹ ਵੱਡਾ ਵੈਲੀ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਿਉਂਤੇ ਗਏ। ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

"ਦੇਖੋ ਭਾਈ," ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਵਾਰਦਾਤ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ 'ਚੋਂ ਮੁਜਰਮ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਹੈਗੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ-ਧੀਆਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਪਟਾ, ਉਹਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਥਾਣੇ 'ਚ ਆਪੇ ਈ ਆਉ ਭੱਜਿਆ।"

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਕੰਬ ਗਏ। ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਡਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ। ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਪਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੋਅ ਗਈ। ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਸਿਪਾਹੀ ਦੱਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੂਹਰੇ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸਦੇ ਮਗਰ-ਮਗਰ ਤੁਰ ਪਏ। ਸੱਤ-ਅੱਠ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਬਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਗੇਟ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਦੇਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੱਕਿਆ। ਬਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਕਿੱਕਰ ਥੱਲੇ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਗਤਾਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਢਲ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੰਜਾ ਉਵੇਂ ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਲਈ ਧੁੱਪੇ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ ਪਰ

ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਹਿਲਜੁਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਮੰਜੇ ਕੋਲੋਂ ਭੱਠੀ ਵਾਂਗ ਸੇਕ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਸਾਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਉਖੜੇ, ਡਰਾਉਣੇ, ਤੇਜ-ਤੇਜ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਬੁਖਾਰ ਹੱਥੋਂ ਟੱਪਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਚਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਏ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਲਿਆ ਪਾਇਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਰਨਾ, ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਧਰਮੇ ਦੇ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਜਿਸ ਘਰੋਂ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਬੁੱਢੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਇਕ-ਦੋ ਨਾਮ ਹੋਰ ਲਿਖ ਲਏ। ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਬੋਲਿਆ, "ਬਜ਼ੁਰਗੋ ਅਸੀਂ ਮੁਜ਼ਰਮ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਥਾਣੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਹਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਜਾਨ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਾਕਾ ਸਾਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

"ਵੇ ਭਾਈ ਹੁਣ ਇਹਦੀ ਮਿੱਟੀ ਕਿਉਂ ਬਦੀਨ ਕਰਦੇ ਓਂ।" ਧਰਮੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਧਾਹ ਮਾਰੀ।

"ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਕੈਂਟਰ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜੀਪ ਲਿਆ ਕੇ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਪ ਜੀਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕੈਂਟਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਜਗਤਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ-ਦੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਲੈ ਲਏ। ਜੀਪ ਅਤੇ ਕੈਂਟਰ ਸੁਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਲਏ। ਇਕ ਵਿਚ ਵੱਢਿਆ-ਟੁੱਕਿਆ ਧਰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤਾਰ। ਪਰ ਹੁਣ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਥੱਕਿਆ-ਟੁੱਟਿਆ ਸੂਰਜ ਦੂਰ ਨਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਓਹਲੇ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਰੇ ਕੇ ਹਟੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲਾਲ ਅੱਖ ਵਾਂਗ ਡਲੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਠੰਡ ਵਿਚ ਢਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਵਢਦੇ ਵਾਢੀਆਂ ਦੇ ਲਲਕਾਰੇ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਹਸਪਤਾਲ ਮੂਹਰੇ ਕੈਂਟਰ ਦੇ ਬਰੇਕ ਗਰੀਬ ਦੇ ਵੱਜੀ ਡਾਂਗ ਵਾਂਗ ਚੀਕੇ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।

ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਦਾ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਗੋਡੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਸ਼ ਪਰਤ ਆਈ। ਉਸਨੇ ਅੱਖਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਉੱਚੇ ਬੈੱਡ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਬੋਤਲ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਨ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਫਿਲਮ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਦਿਲੋਂ ਇਕ ਲੰਬਾ ਹਉਕਾ ਉਠਿਆ, ਜੋ ਹੰਝੂ ਬਣ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਟਪਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਝੱਟ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ।

ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਾਈਟਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅਸਮਾਨੀ ਤਾਰੇ ਉਘੜ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਕੱਠ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਢਿੱਡ ਪਾੜ ਕੇ ਮੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਤੋਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਉਂਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਲੱਕੜਾਂ ਚਿਣ ਕੇ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੁੱਢੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਨੂੰ ਉਪਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਹੰਝੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਦਾ ਆਖਰੀ ਸਹਾਰਾ ਸਦਾ ਲਈ ਖੁੱਸ ਗਿਆ। ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀਆਂ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀਆਂ। ਸਿਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਧਾਹਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ।

22.

ਸੁੱਤੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਸਕੂਟਰ ਦੀ 'ਖਰਰ...ਖਰਰ...' ਦੂਰ ਤੱਕ ਗੂੰਜਦੀ ਸੀ। ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਤੇ ਸਫ਼ੈਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਕੰਧਾਂ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਕਾਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਕੂਟਰ ਮਸਤ ਚਾਲੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਭਾਗੂ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਪਰਸੋ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭੂਆ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫੜਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਫੜਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਿੱਕੇ ਟੁਕੜੇ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦਾ ਦਿਲ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰ ਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਝੂਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਮੰਗਲਵਾਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਢਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਗੁਰਮੀਤ ਰਿਜ਼ਲਟ ਪਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਘਰੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਆਈ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਬੀ.ਏ. ਫਾਈਨਲ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਿਜ਼ਲਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਰਿਜ਼ਲਟ ਦੀ ਸੋਚ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਸਦਕਾ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਤਾਈ-ਬਾਈ ਵਿਚ ਉਲਝੀ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ-ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨਿਉਂ ਉਠਿਆ ਹੋਂਸਲਾ ਇਸ ਡਰ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਵਗ੍ਹਾ ਮਾਰਦਾ। ਅੱਜ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੱਗੇ ਦੇਰਾਹਾ ਪਾਟਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਉਸਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਰਸਤਾ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਮਿੰਨੇ ਸੁਪਨੇ ਸਜਾ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਸੁੱਖ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਸੁੱਖ, ਮਨ ਦਾ ਚੈਨ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪੁੰਗਰਦੇ ਅਰਮਾਨ ਮਿੱਥੇ ਜਾਣੇ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲਣੇ ਪੈ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ। ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਬੱਸ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ।

ਬੱਸ ਸੜਕ ਦੇ ਟੇਏ-ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਂਦੀ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਸੀਸੇ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਜਾਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਜਾਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪੈਦੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਾਲੀ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਗੁਆਚਦੇ ਦਿਸਦੇ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ, ਦਿਲ ਫੱਟੜ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਤੜਫਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਡਿੱਕ-ਡੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦੋਂ ਬੁਢਲਾਡੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਬਸ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਨ ਸਾਰ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ।

"ਕਾਲਜ।"

ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਤੁਰ ਪਿਆ, 'ਹਰ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਜਾਣੈ ਕੀ ਲਮੋਗਾ? ਪਰ ਇਹਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕੀ ਆਫ਼ਤ ਆ ਪਈ।' ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਗੁੱਝੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲੋਂ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਿਤੇ ਕਾਹਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਉਡ ਕੇ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਰਿਕਸ਼ੇ ਦੀ ਮੱਠੀ ਚਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸੁੰਨਾ ਵਿਹੜਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਝੰਬਿਆ ਗਿਆ। ਮਨ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ। ਉਹ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਕੋਨਾ-ਕੋਨਾ ਛਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਬੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਸਭ ਪਾਸੇ ਦਾ ਸੁੰਨਾਪਣ ਇੱਟ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਆ ਵੱਜਿਆ। ਉਹ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਗਈ ਇਥੇ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਪੱਲੇ ਪਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰੀ ਆ ਗਈ। ਸਿਰ ਚਕਰਾ ਗਿਆ, "ਹਾਏ! ਰੱਬਾ! ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਉਸਨੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਢਿੱਡ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਅੰਦਰੋਂ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਭੁੱਬ ਨਿਕਲੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਪਰਨਾਲੇ ਵਹਿ ਤੁਰੇ, "ਹਾਏ! ਮਾਂ!" ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਣਨੀ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦਿਆਂ ਭੁੱਬ ਮਾਰੀ।

ਭਾਗੂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਲੇਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਲਜ ਵੜਿਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਕਿਤੇ ਨਾ ਦਿਸੀ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਣੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਦਿਸ ਪਈ। ਉਹ ਪੋਲੇ ਕਦਮੀਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ, "ਗੁਰਮੀਤ।"

ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭੌਂਕ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, " ਮੇਰੇ ਭਾਗੂ!!" ਉਸਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀਆਂ ਨਰਮ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵਲ ਲਿਆ।

"ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੇਰੀ ਮੀਤ ਨੂੰ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਇੰਨਾ ਲੇਟ ਆਇਓਂ ਤੁਸੀਂ।" ਉਸਨੇ ਨਕਲੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫੁੱਟ ਆਈ ਸੀ।

"ਐਨਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲੇਟ ਹੋਇਆਂ? ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਟਾਇਮ ਤੋਂ ਬੱਸ ਦਸ ਮਿੰਟ ਉਪਰ ਹੋਏ ਨੇ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘੜੀ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ, "ਤੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈਣੀ ਸੀ।"

"ਜਾਨ ਨਿਕਲੇ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਥ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਗਈ। ਦੇਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਟੱਕ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ ਫੇਰ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਯੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕੋ ਰਸਤਾ।"

"ਕੀ?"

"ਦੇਵੇਂ ਭੱਜ ਚਲਦੇ ਆਂ ਕਿਧਰੇ।" ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਗੱਡੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ?"

"ਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਹੀ ਇਕ ਰਸਤਾ ਬਚਿਐ।"

"ਮੀਤ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਲ ਲੈ, ਬੜੀਆਂ ਐਕੜਾਂ ਝੱਲਣੀਆਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨ ਤੇਲ ਕੇ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਰ ਐਕੜ ਸਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਆਂ, ਬੱਸ ਤੂੰ ਨਾ ਧੋਖਾ ਦੇਈਂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਸੰਘ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਤੇਰੇ ਲਈ ਜਾਨ ਦੇ ਸਕਦਾਂ, ਬੋਲ ਕਦ ਚੱਲਣੈ?"

"ਹੁਣੈ ਲੈ ਚੱਲ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਖੁੱਟ ਲਈ।

"ਹੁਣ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਆਪਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰਾਂਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਜਾਈਏ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਊਂਗਾ।"

"ਚੰਗਾ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।"

"ਬੋਲ ਕਿਹੜੀ ਰਾਤ ਆਵਾਂ?"

"ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਆਜੀਂ ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ।"

ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਪੂਰੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮੁੜੇ ਸਨ। ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਹੱਸਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦੀ ਰੀੜ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਡਰ ਸੀ।

ਅੱਜ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕੋਲ-ਕਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਗਾਉਣ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਕੂਟਰ ਸੜਕਾਂ ਕੱਢਦਾ ਵੱਡੇ ਚੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸੂਏ ਦੀ ਪੁਲੀ 'ਤੇ ਸਕੂਟਰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਲਾਈਟ ਅੱਗੇ ਬਾਂਹ ਕਰਕੇ ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ।

"ਅਜੇ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਮਿੰਟ ਪਏ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੇ?" ਉਸਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਬੰਦ ਕਰਦੇ, ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਰਹਿੰਦੇ ਤੁਰਾਂਗੇ।"

ਦੇਵੇਂ ਸਕੂਟਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਲਾ ਕੇ ਸੂਏ ਦੀ ਪੁਲੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੂਏ ਵਿਚ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਜੀਰੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਕਾਲੀ ਚਾਦਰ ਵਾਂਗ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਛੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਚੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਚੀਨ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਦੂਰ ਬੁਢਲਾਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ-ਬਾਰ ਜਾਂਦੀ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਵਹੀਕਲ ਦੀ ਲਾਈਟ, ਕਿਸੇ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਚੁੰਨੀ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧਮ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਚਮਕਣ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਸੀ। ਸੂਏ ਦੀ ਪੁਲੀ ਤੋਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਲਾਈਟ ਜਗਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਭੌਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਸੂਏ ਦੀ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿੱਕਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਚਿਰ-ਚਿਰ ਕਰਦਾ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਦੀ ਟੀਸੀ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠਿਆ, ਸਾਇਦ ਉਸਨੂੰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਕੋਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਜਾਪੀ ਸੀ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਮੱਧਮ ਗੱਲਬਾਤ ਸੂਏ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਂਤ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਨੂੰ ਕਿੱਕ ਮਾਰੀ। ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਈ। ਕਿੱਕਰ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ ਖ਼ਤਰਾ ਟਲ ਗਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਚਿਰ-ਚਿਰ ਕਰਦਾ ਮੁੜ ਕਿੱਕਰ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠਿਆ। ਲੰਬੇ ਸਫ਼ੈਦਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਖੂਹ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਂਗ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ ਸੀ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਕੂਟਰ ਚੜ੍ਹੀ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ ਉਪਰ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਗਲ ਪੈ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਏ ਤਾਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਡਰ ਨਾਲ 'ਧੱਕ-ਧੱਕ' ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਆਉਂਦਾ ਵਹੀਕਲ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਚੱਕ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਬੁਢਲਾਡਾ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਝਲਕ ਪਈ। ਇਕ ਤਸੱਲੀ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮੁੜਦਿਆਂ ਵੀ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਲੰਘਦੀ ਸੇਖਰਾੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਕੂਟਰ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੁੱਢੀਆਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੁੱਝੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਝੁਕੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਕੂਟਰ ਦੀ 'ਖਰਰ..ਖਰਰ....' ਸੁਣ ਕੇ, ਟਿੱਬੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਬੇਰੀ ਥੱਲੇ ਬੈਠੀ ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬੈਟਰੀਆਂ

ਵਾਂਗ ਚਮਕੀਆਂ। ਕੁਝ ਹਿਲਜੁਲ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਹੁਣ ਸਾਹਮਣੇ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਬੱਲਬ ਚਮਕਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਕੂਟਰ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਫਾਟਕ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਟਵੀਂ ਪਹੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਰੇਲ-ਪਟੜੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਪੁਰੇ ਦੀ ਲੋਰੀ ਲੈਂਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਜਿਤਾ ਜਾਂਦੀ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਫਾਟਕ ਦੀ ਮੱਧਮ ਲਾਈਟ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਚਾਨਣ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਉੱਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਸਭ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿਸੀ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਨੇ ਮੇਢੇ ਵਿਚਲਾ ਬੈਗ ਲਾਹ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੂੰ ਐਂ ਕਰ, ਇਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ, ਜੇ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਵੀਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਸਕੂਟਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਚਾਬੀ-ਪਾਨਾ ਲੈਣ ਗਿਆ" ਭਾਗੂ ਪੂਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਕੇ ਪਟੜੀ ਟੱਪ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਕੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਇਕ ਕਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੌਂਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਜਿਆਦਾ ਰੌਲਾ ਪੈਣ ਦੇ ਡਰੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲਈ। ਕੁੱਤਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਭੌਂਕਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਫਾਟਕ ਵੱਲ ਦੌੜ ਗਿਆ।

ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਗੂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚੰਕੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਛੋਟਾ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਭਾਗੂ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਈ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਬਾਹਰਲਾ ਕੁੰਡਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆਂ ਭਾਗੂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ।

"ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਆਇਆਂ, ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪੁੱਛਿਆ ਈ ਨੀ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਛੇੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਬਾਂਹ ਭਾਗੂ ਦੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਉੱਲ ਵਲ ਲਈ।

"ਬੈਗ 'ਚ ਕੀ ਐ?" ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਗਲ ਪਾਏ ਵੱਡੇ ਬੈਗ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਪੈਸੇ।"

"ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ।"

"ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦੈ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸੇਂ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਐ, ਨਾਲੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਸੀ।"

"ਕਿੰਨੇ ਨੇ?"

"ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ।"

"ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ? ਐਨੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਸੀ।"

"ਐਨੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਨੇ?"

"ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।"

ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਕੂਟਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਤੋਂ ਬੈਗ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੇਢੇ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਬੈਗ ਸਕੂਟਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਗੂੰਜ ਮੁੜ ਫੈਲ ਗਈ। ਫਾਟਕ ਦੀ ਮੱਧਮ ਲਾਈਟ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਗਦਾ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਬੱਲਬ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਬੁਢਲਾਡੇ ਦੀਆਂ ਦੁਪੀਆ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਸਕੂਟਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਰੌਸ਼ਨ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਬਾਈ ਗੁਰਨੈਬ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਨੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ, ਤੇਰਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।" ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਭਾਗੂ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਉਤਰ ਗਏ।

"ਖੇਚਲ ਕਾਹਦੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੇਸਤ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਤੀ।"

"ਚੰਗਾ ਭਾਈ, ਸੰਭਲ ਕੇ ਜਾਈ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ।

"ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਿਆਰ ਰਹਿਓ। ਨਾਲੇ ਭਾਬੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀ ਕਿਤੇ ਰਾਹ 'ਚ ਈ ਭੁੱਲ ਜੋ।" ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਚੋਟ 'ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਹੱਸਣ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ, "ਚੰਗਾ ਵੀਰ, ਚੰਗਾ ਭਾਬੀ।"

"ਚੰਗਾ ਬਾਈ।"

ਗੁਰਨੈਬ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਹਾਲ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਬੈਚ ਉਪਰ ਆ ਬੈਠੇ। ਸਾਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਬੱਸ ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਬਾਹਰ ਬੈਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠੀਆਂ ਉੱਪਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤੇ ਇੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ। ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇਕ ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਗਾਹਕ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਉਬਾਸੀਆਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਨਿੱਕੇ ਸਟੇਵ ਉਪਰ ਰੱਖੀ ਕੇਤਲੀ ਵਿਚੋਂ ਅਮਲੀ ਦੀ ਬੀੜੀ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਜਿੰਨੀ ਭਾਫ਼ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਫੈਲਦੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਗਾਹਕ ਦਾ ਦਿਲ ਲਲਚਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਐਨੇ, ਮੈਂ ਚਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਆਵਾਂ, ਨਾਲੇ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਬੈਗ ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਲ ਬੈਚ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਚਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਚਲਾ ਗਿਆ।

"ਅਜੇ ਇਕ ਵਜੇ ਆਉਗੀ ਕੁਰੂਸ਼ੇਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੇਵੇਂ ਟਿਕਟਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲਿਆ ਫੜਾਈਆਂ।

'ਰਾਹ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਟੈਮ ਲੱਗੂ।"

"ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਥਾਨੇਸਰ ਉਤਰਨਾ ਪਊ। ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਕੁਰੂਸ਼ੇਤਰ ਵਾਲੀ ਫੜਨੀ ਪਊ।"

"ਤਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਗੇ।"

"ਹਾਂ।"

"ਲਓ ਸਾਅਬ ਚਾਏ।" ਚਾਹ ਵਾਲੇ ਨੇ ਟ੍ਰੇਅ 'ਚ ਰੱਖੇ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਕੱਪ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦੇ ਚਾਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਆ ਬੈਠੀਆਂ। ਗੱਡੀ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਆਪੇ-ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਚੁੱਕਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਕਾਲੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਲੰਬੀ ਚੀਕ ਮਾਰੀ। ਇੰਜਣ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਪੂਰੇ ਚੰਨ ਵਰਗੀ ਗੋਲ ਲਾਈਟ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮੱਚ ਗਈ, ਰੋਲਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ, ਗਾਰਡ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਰੁਕਣ ਨਾਲ ਬ੍ਰੇਕ ਚੀਕੇ। ਕੁਝ ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਦਾ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਟੋਹਲਦੇ ਨਵੇਂ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਬੈਗ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪੱਟਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖ ਲਏ ਤੇ ਖਿੜਕੀ ਨੇੜਲੀ ਸੀਟ ਮੱਲ ਲਈ। ਸਾਹਮਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਔਰਤ, ਉਸਦਾ ਪਤੀ, ਦੋ ਬੱਚੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਸਿਰ ਸੁੱਟੀ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ। ਉਪਰਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਲੰਬੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਖੁੰਜੇ ਗੰਢ ਜਿਹੀ ਬਣਿਆ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸਾਧੂ ਰੋਲਾ-ਰੱਪਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੁੜ ਅੱਖ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਧੂ ਵਾਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਇਕ ਛੋਟੇ ਬੈਗ ਅਤੇ ਬੋਰੀ ਵਿਚ ਨਿੱਕ-ਸੁੱਕ ਪਾਈ ਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੱਡੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕੂਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕੰਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਝੂਕੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਿਸਕਣ ਲੱਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਕਾਲਾ ਸੱਪ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰੀਂਗਦਾ ਹੈ।

ਗੱਡੀ 'ਛੁੱਕ-ਛੁੱਕ' ਕਰਦੀ ਯੂੰਏਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਛੱਡਦੀ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦੂਰ ਹਟਦੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਹੋਰ ਨਿੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਲੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਗੱਡੀ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ, ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟਦੀ, ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟਦੀ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ 'ਹੱਟ ਪਿਛੇ' ਕਹਿੰਦੀ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

-0-

ਹਨੇਰਾ ਸੁੰਗੜਦਾ ਖੱਲ-ਖੁੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਚਾਨਣ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਅਤੇ 'ਚੀਂ-ਚੀਂ' ਫੁੱਟਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕੂਕ ਅਤੇ 'ਦਗੜ-ਦਗੜ' ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੇਖਰਾੜ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਸੀਰੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ ਗੇਟ ਨੂੰ 'ਥੱਪ-ਥੱਪ' ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਭਰਵਾਏ ਜਿਹੇ ਨੇ ਮੰਜੇ ਕੋਲੋਂ ਟਟੇਲ ਕੇ ਜੋੜੇ ਪਾਏ ਅਤੇ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਗੇਟ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਸੀ। "ਓਏ ਭਾਈ ਦੇਵਿਆ ਬਾਹਰੋਂ ਈ ਅੜਿਆ ਲਗਦੈ।"

"ਓਹ ਹਾਂ।" ਸੀਰੀ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ।

"ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦੇਵੇ ਨੂੰ ਚਾਹ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।"

ਹਰਬਖਸ਼ ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੀ 'ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿੰਦੀ ਮੰਜੇ 'ਚੋਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ।

"ਬਾਹਰ ਕੌਣ ਗਿਐ?" ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕੋਈ ਵੀ ਨੀ।"

"ਕੁੰਡਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਅੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਰਾਤ ਮੈਂ ਆਪ ਅੰਦਰੋਂ ਲਾ ਕੇ ਪਿਆਂ। ਮਿੰਦਰ ਕਿੱਥੇ ਐ?"

"ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਪਿਐ। ਮੀਤੀ ਅੰਦਰ ਹੋਈ, ਰਾਤ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰੇ ਪੈਜ਼ੂੰ।"

ਜਦੋਂ ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਮਿੰਦਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਮਿੰਦਰ ਤੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਡੋਰ-ਡੋਰ ਜਿਹੀ ਹੋਈ ਭੱਜੀ ਆਈ, "ਮੀਤੀ ਦੇ ਬਾਪੂ! ਮੀਤੀ ਅੰਦਰ ਹੈਨੀ, ਨਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਖਿੰਡੇ ਪਏ ਨੇ।"

"ਓਹ.. ਇਥੇ ਹੋਊ ਕਿਤੇ।"

"ਨਾਂਹ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ।" ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਮੂਹਰੇ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਹਰਬਖਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਕੱਪੜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਖਿੱਲਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਅਲਮਾਰੀ ਫਰੋਲੀ, ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਕਈ ਸੂਟ ਗਾਇਬ ਸਨ। ਅੰਦਰ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ, ਹਰਬਖਸ਼ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪਈ ਹੋਈ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਪਿੱਸੂ ਪੈ ਗਏ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਗਸ਼ੀ ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ। ਉਹ ਬੱਦਲਿਆਂ ਵਾਂਗ 'ਹਾਏ-ਹਾਏ' ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਜੀਬ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਸੀਰੀ ਵੀ ਕੱਢ ਪਾਉਂਦਾ ਭੱਜਿਆ ਆਇਆ, "ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀ?"

"ਮੀਤੀ ਨੀ ਹੈਗੀ ਘਰੋਂ।" ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੀਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਗੱਲ ਸੁਣੋ! ਜੇ ਹੋ ਗੀ, ਸੇ ਹੋ ਗੀ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਨਾ ਗੱਲ ਦੀ ਭਾਫ਼ ਕੱਢੋ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ ਕਹਿਦਿਓਂ ਵੀ ਪਾਸੇ ਗਈ ਐ। ਐਨੇ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਆਂ ਕੋਈ ਹੀਲਾ। ਮੀਤਿਆ, ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਤੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰੱਖੀ।" ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਭਾਫ਼ ਤੱਕ ਨਾ ਕੱਢੀ। ਮਿੰਦਰ ਤੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਵੇਰੇ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਘਰ ਮੁੜਦੇ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਫੜਾਉਂਦੀ ਪੁੱਛਦੀ, "ਲੱਗਿਆ ਕੁਛ ਪਤਾ?" ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਦਾ ਉਦਾਸੀ 'ਚ ਝੁਕਿਆ ਸਿਰ 'ਨਾਂਹ' ਵਿਚ ਹਿਲਦਾ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਕਾਲਜਾ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਜਦ ਕੋਈ ਉਘ-ਸੁੱਖ ਨਾ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਭਰਿਆ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਤੇਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

23.

ਜਾਟ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਕੁਰੂਕੁਸ਼ੇਤਰ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਆਸਮਾਨ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕਾਰਾਂ, ਜੀਪਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਕੀੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਾਂਤੀਨਗਰ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਰੇਲ ਪਟੜੀ ਤੇ 'ਦਗੜ-ਦਗੜ' ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਗਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜੁਟੀ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਇਆ ਪੰਜ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਕੁਝ ਸੁੱਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਅੱਗੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਰਟ ਮੈਰਿਜ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੰਗਰੂਰ ਹੀ ਕਰਨ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਸੰਗਰੂਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਨੌ ਵਜੇ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਡਰ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਰੌਸਲੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਬੜੀ ਫਰਾਖ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕੱਚ ਪਿੱਲ ਹੋਈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਮਨਾ ਲਵੇਗਾ।

ਗੁਰਦੀਪ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਹੌਸਲਾ ਦਿਊ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਹੌਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਵਿਚ ਛੰਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਡੋਲਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਰਸਤਾ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣਾ ਕੱਪੜਾ-ਲੀੜਾ ਬੈਗਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਦੇਗ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗਿਉ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਕੈਥਲ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਮਿਲ ਗਈ। ਤਿੰਨ ਵੱਜਦੇ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਸੰਗਰੂਰ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਡਰਦੇ-ਡਰਦੇ

ਪੈਰ ਪਾਇਆ, ਖੌਰੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਾ ਮਿਲ ਪਏ। ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਵੇਂ ਬੱਦਲੇ ਜਿਹੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

"ਗੁਰਮੀਤ।"

"ਹਾਂ।"

"ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਛ ਖਾ ਪੀ ਨਾ ਲਈਏ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ।"

"ਚੱਲ ਠੀਕ ਐ, ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਹਤੁ ਲੱਗੀ ਪਈ ਐ।"

ਦੇਵੇਂ ਵੱਡੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਛੋਟੇ ਚੈਕ ਜਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਮੁੜ ਗਏ।

"ਇੱਥੇ ਈ ਠੀਕ ਐ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਟਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਅ ਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦੇਵੇਂ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ।

"ਆਓ ਸਾਅਬ।" ਬੈਰੂ ਨੇ ਕੋਲ ਡੱਠੇ ਮੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਬੈਰੂ ਨੇ ਮੇਢੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿੱਲਾ ਤੌਲੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਪਏ ਮੇਜ਼ਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤੌਲੀਏ ਨਾਲ ਹੱਥ ਪੂੰਝ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੇਢੇ ਉਪਰ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਏ ਗਲਾਸ ਅਤੇ ਜੱਗ ਚੁੱਕ ਲਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੱਗ ਅਤੇ ਦੋ ਗਿਲਾਸ ਲਿਆ ਰੱਖੇ।

"ਹਾਂ ਸਾਅਬ?" ਬੈਰੂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਦੋ ਪੂਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

"ਚਾਏ।" ਬੈਰੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਬਾਅਦ 'ਚ।"

"ਅੱਛਾ ਜੀ।" ਬੈਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਪੂਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੂਰੀ ਹੀ ਖਾਧੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਪੂਰੀ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਤੋੜਦਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਥਾਂਥੇ ਪੱਥਰ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਹੱਥ ਕੰਬ ਗਏ। ਦਿਲ ਸਹਿਮ ਗਿਆ। ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ ਚੋਅ ਪਿਆ। ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਿਕਰੀ ਆ ਗਈ। ਦਿਲ ਬੁੜਕ-ਬੁੜਕ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਇਕ ਥਾਣੇਦਾਰ ਹੋਟਲ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੋਟਲ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਿਠਾਈ ਤੋਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਭਾਗੂ!" ਸਹਿਮੀ ਹੋਈ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਸੰਖੇ ਮਸਾਂ ਬੋਲ ਨਿਕਲਿਆ।

"ਹਾਂ, ਕੀ ਹੋਇਆ?" ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਅਸਾਣ ਮਾਰੇ ਗਏ।

"ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਹੜਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਖੜ੍ਹੈ", ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗਰਦਨ ਘੁਮਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ, "ਉਹ ਮੇਰੇ ਡੈਡੀ ਦਾ ਦੇਸਤ ਐ, ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਵੀ ਗਿਐ ਕਈ ਵਾਰੀ।"

"ਫੇਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬੇਪਰਵਾਹਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਹਾ।

"ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਡੈਡੀ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦੱਸੀ ਹੋਣੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਸਮਝ ਪਈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਡਰ ਨਾਲ

ਮੁੰਗੜੇ, ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਮਿਠਾਈ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਹੋਟਲ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਤੁਰ ਪਏ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਇਧਰੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।" ਗੁਰਮੀਤ ਹੋਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਨਿੱਕਾ ਬੱਚਾ ਅਦਿੱਖ ਜਾਨਵਰ 'ਮਾਊਂ' ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਸਹਿਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

"ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਡਰੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਦੇਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ।

ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਮੇਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸਹਿਮੇ ਬੈਠੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀ ਉਪਰ ਜਾ ਪਈ। ਉਹ ਬੈਠਦਾ-ਬੈਠਦਾ ਥਾਏਂ ਰੁਕ ਗਿਆ, "ਹੈ! ਗੁਰਮੀਤ?" ਉਸਦੀਆਂ ਕੁੰਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਫਰਕੀਆਂ। ਉਹ ਘੇਰਨ ਵਾਂਗ ਛੇਤੀ ਦੇਣੇ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ, ਪਿੱਛੇ ਦੇਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ।

"ਕੁੜੀਏ! ਤੈਂ ਚੰਗੀ ਇੱਜਤ ਬਣਾਈ ਐ ਆਪਣੇ ਡੈਂਡੀ ਦੀ ਹੈ? ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੀ ਇੱਜਤ ਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੀ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ 'ਤੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗਰਜ਼ ਪਿਆ।

"ਤੂੰ ਓਏ! ਕਿਧਰੋਂ ਵੱਡਾ ਆਸ਼ਕ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦੈਂ? ਚੱਲ, ਥਾਣੇ ਚੱਲ, ਤੇਰੀ ਕੱਢੀਏ ਆਸ਼ਕੀ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਡੋਲੇ ਕੋਲੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ।

"ਅੰਕਲ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਈ ਆਂ। ਇਹਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਐ।" ਗੁਰਮੀਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰੇਂਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜੰਮਿਆ, ਪਾਲਿਆ, ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨੀ?" ਥਾਣੇਦਾਰ, ਥਾਣੇਦਾਰੀ ਰੋਅਬ ਝਾੜਦਾ ਬੁੜ੍ਹਕ ਪਿਆ।

"ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਰਹਿਣੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੇ ਐਂਕੀ ਹੋਵਾਂ, ਚਾਹੇ ਸੌਖੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਾ ਆਉਣ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਈ ਕਰਾਉਂਗੀ।" ਗੁਰਮੀਤ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਦੇ ਗਈ।

"ਚਲੋ ਸੋਡਾ ਕਰਦੇ ਆਂ ਵਿਆਹ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਅਤੇ ਦੇਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਥਾਣੇ ਲੈ ਗਏ। ਥਾਣੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ-ਧਮਕਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਦੇਵੇਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਡੈਂਡੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਭਰਾ ਅਤੇ ਮਾਸੀ ਉਸਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰੇ। ਕਾਰ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰਦੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਛਿਪਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ।

-0-

ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ, ਗੁਰਨੈਬ, ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਤਾਏ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜੱਗਾ, ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਵਿਚ ਨੌਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਨੌਂ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਹੋ ਗਏ, ਫਿਰ ਪੰਛੇ ਦਸ ਤੇ ਅਖੀਰ ਦਸ ਵੱਜ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ। ਭੈੜੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਜਕੜ ਲਏ। ਅਖੀਰ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਗਈ? ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਨੌਂ ਵਜੇ ਅੱਡੇ ਦਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

"ਸਰਪੰਚ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਭਗਵਾਨ ਆਇਆ ਕਾਹਤੋਂ ਨੀ? ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੋਈ?" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਨੋ ਵੱਜਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਪੱਕਾ ਆ ਜਾਉਂ।" ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਕਿਤੇ ਨਾ ਈ ਆਇਆ ਹੋਵੇ।" ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ।

"ਪਰਸੋਂ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਫੇਨ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੀ ਵੀ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਚੱਲ੍ਹ ਪਊਂਗਾ। ਜੇਕਰ ਕੱਲ੍ਹ ਉਥੋਂ ਸਵੇਰੇ ਤੁਰਿਆ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਊ।" ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਕਿਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹੋਣ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ।

"ਹੋ ਸਕਦੈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਗਿਆ, "ਨਾਲੇ ਆਪਾਂ ਐਡੀ ਦੂਰ ਕਿਮੋਂ ਪਤਾ ਕਰਾਂਗੇ।" ਗੁਰਨੈਬ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਉਲਝਣ ਆ ਖੜੀ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਪਤਾ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਕੀ ਪਤੈ ਇਥੇ ਈ ਕੋਈ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।" ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਚ ਗਈ। ਸਰਪੰਚ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਚੌਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜਦ ਉਹ ਥਾਣੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਬਣੀ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਡੱਕਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਖਿੰਡਿਆ ਹੌਸਲਾ ਬੱਝ ਗਿਆ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਹੋਰੀਂ ਹੌਸਲੇ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੈਣ ਦੇਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਘਿਓ ਸਿੱਧੀ ਉਂਗਲੀ ਨਿਕਲਦਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵੱਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ। "ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ! ਮੁੰਡਾ-ਕੁੜੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਇਹ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ, ਦੇਏ ਬੀ.ਏ. ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਰੋਕਦੇ ਓ? ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਦੱਸੋ ਕੀ ਕਸੂਰ ਐ? ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਐ ਏਤੇ? ਉਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਦੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਫੜ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਿਐ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੀਡੀਏ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਾਂਗੇ। ਨਾਲੇ ਥੋਡੇ 'ਤੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਕੇਸ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਚਲੇ ਮੰਡਿਓ!" ਸਰਪੰਚ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਇਆ ਕੁਰਸੀ 'ਚੋਂ ਭੱਠੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਵਾਂਗ ਤਿੜਕਿਆ ਤੇ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਸਰਪੰਚ ਸਾਅਬ ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਿਉਂ, ਐਨੀ ਕੀ ਕਾਹਲੀ ਐ। ਬੈਠ ਜੋ ਦੇ ਮਿੰਟ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਰਪੰਚ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਝੱਗ ਵਾਂਗ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲਿਉਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਮਿਣ-ਮਿਣ ਕਰਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਅਖੀਰ ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਥਾਣੇ ਤੋਂ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਸਰਪੰਚ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁੱਸਾ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤਪਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਗਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਚੰਗਾ ਵਕੀਲ ਭਾਲ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਕੇਸ ਪੂਰਾ ਜਬਰਦਸਤ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਥਣੇ ਛੇ ਵਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਮੇਈ ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ।

ਚਾਰੇ ਸੇਖਗੜੀਏ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਲੁਕ ਰੱਖੀ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੱਬੀ ਅੱਗ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚੁਫੇਰੇ ਖਿੰਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਭੱਜ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਮੀਤੇ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਮੂੰਹੋਂ ਮੁੜ੍ਹੰਹ ਹੁੰਦੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਢੇਲ ਵੱਜ ਗਏ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਕੋਠੀ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨਹੀਂ ਟੱਪ ਸਕੀ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੈ-ਸੈ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ, 'ਚਲੋ ਇੱਜਤ ਰੁਲਣੋ ਰਹਿ ਗਈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਗੱਡੀ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੁੰਡੀ ਲਾ ਕੇ ਮਿੰਦਰ ਤੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ 'ਧੈਅ-ਧੈਅ' ਕੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਦੀ, ਤਰਲੇ ਕੱਢਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਉਸਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਲਾਸ਼ ਬਣੀ, ਨਿੱਸਲ ਹੋਈ ਪਈ ਰਹੀ। ਜਦ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਬੱਸ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਗਏ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਡਿੱਗੀ ਪਈ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈਂਦਿਆਂ ਉਸਦਾ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋਇਆ ਚਿਹਰਾ ਆਪਣੀ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਪੂੰਝਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਰੋਕਿਆ ਦਰਦ ਕੜ ਪਾਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਾਂ ਦੇ ਗਲ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਪਈ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝਦੀ, ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਗੱਲ ਆਈ ਗਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਜਤ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਜੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਢਿੱਡ ਨੰਗਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਸੁਕਰ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਖਰੀਡ ਆਏ ਜਖ਼ਮ ਦੁਬਾਰਾ ਉਚੜ ਗਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਵਾਲੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ। ਹਰਬਖਸ਼ ਫਿਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਭੱਜਿਆ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ 'ਤੇ ਜੋਰ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੇਸ਼ੀ ਵੀ ਅੱਗੇ ਪਵਾ ਲਈ। ਅਖੀਰ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ।

-0-

ਗੱਡੀ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਛੂੰਹਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬ੍ਰੇਕ ਲਾਏ। ਵਿਚੋਂ ਭਗਵਾਨ, ਉਸਦਾ ਬਾਪ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਰਪੰਚ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ, ਰਾਜਾ, ਗੁਰਨੈਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਲ ਆਏ ਇਕ ਦੇ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿੰਮ ਥੱਲੇ ਬਣੀਆਂ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਚੌਕੜੀਆਂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਏ ਸਨ। ਵੀਹੀ ਦਾ ਰੌਲਾ ਮਿਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਹੁਣ ਇਕ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਈ ਕੰਮ ਵੀ ਰਲ ਕੇ ਸੰਵਾਰੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਅਜੇ ਪੇਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜੋਰ ਪਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀ ਅੱਗੇ ਪਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝਾ-ਬੁਝਾ ਕੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

"ਸ਼ੇਰਾ ਕਿੱਡਾ ਕੰਮ ਵਧਾਇਐ, ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਆਂ ਦਾ ਤੇੜਾ ਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਸਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਾਕ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਚੌਕੜੀ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਤਾਇਆ ਸਾਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਘਾਟਾ ਤੀ ਇਹਨੂੰ, ਰੋਜ਼ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਆਉਂਦੇ ਤੀ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਲ ਮਿਲਿਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨੇ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ।

"ਦਿਲ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸ਼ੇਰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਤਾਈਂ ਦਾ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੇਖਿਆ ਤੀ। ਹੁਣ ਦੇਖ ਲੈ ਸਾਡਾ ਕਿੰਨਾ ਮੋਹ ਐ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ।

"ਤਾਇਆ ਤੈਂ ਸਾਕ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੇ ਈ ਲੈ ਲਿਆ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਲਿਆ।

"ਲੈ..ਅ..ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਹੜੀਆਂ ਤੀ ਦੇਖ-ਦਖਾਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਤੀ। ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਪੱਲਾ ਚੱਕੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਤੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਜਾਖੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੱਟੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਲੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜੇ ਜੰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਦੇਏਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰੈਅ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਨਿੱਕਿਆਂ-ਨਿੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਈ ਚੱਕ ਕੇ ਫੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਆ ਕੇ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਭਲੇ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਗੇ ਸ਼ੇਰਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੌ ਇਸਨੂੰ-ਵਿਸਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਤੋਲ ਕੇ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ ਹਾਉਕਾ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਧ-ਮਿਚੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣਾ ਜਮਾਨਾ ਡਲੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਲਗਦੈ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਆਲੇ ਵੀ ਆ ਗੇ।" ਰਾਜੇ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਖੇੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜ ਛੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀ ਰਹਿ ਗਈ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਦਗ-ਦਗ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਲਾਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਲੱਤਣ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਰਬਤੀ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧਸ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਟਪਕਦੀ ਸੀ। ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲ ਗੁੱਝੀਆਂ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖਿਆਂ ਲੰਘ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਹੌਸਲਾ ਕਿਰ ਗਿਆ।

"ਐਨੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਤਰਸ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆਂ ਪਰ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ ਲੰਘ ਗਈ।" ਭਗਵਾਨ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭੂਆ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚ ਜਾਪੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੀਤ ਤੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਮੰਨ ਗਈ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਵਾਂਗ ਜਾਪੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਚ ਹੋਣ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪੇਸ਼ੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਲਈ ਇਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਲਈ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਸਵਾਦਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਜੱਜ ਦੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ, "ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕਿ ਕੁੜੀ ਆਪ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।"

ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਕੰਬ ਗਿਆ, "ਹੈਂ! ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ 'ਕੱਠੇ ਜਿਉਣ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਸੈਹਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰਮੀਤ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਐ? ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਘਰਦਿਆਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣ ਜੇਗਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਮੈਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰੂਗਾ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗਾ? ਰੱਬਾ! ਮੈਨੂੰ ਚੱਕ ਲੈ, ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਧੋਖਾ ਸਹਾਰਿਆ ਨੀ ਜਾਣਾ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਉਸਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਪਰ ਆ ਗਏ।

"ਨਹੀਂ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਦੋਵੇਂ, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਰ ਪੁੱਤਰੀ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਲਗ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।"

ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਲਈ ਦੁਕਵੀਂ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ। ਅਖੀਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਆ ਅਟਕਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਜੱਜ ਨੇ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਬੀਬਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਜੇ ਗੱਲ ਭਗਵਾਨ ਦੁਆਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਰਗਲਾਉਣ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਕੀਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ?"

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਉਪਰ ਆ ਟਿਕੀਆਂ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕਰੜੇ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, "ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਵਕੀਲ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਕਹਿੰਦੈ। ਮੈਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਆਂ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬਾਲਗ ਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਖੁਦ ਚੁਣਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਆਈ ਸੀ।"

"ਪਰ ਘਰੇ..।"

ਵਕੀਲ ਦੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਗਰਜੀ, " ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਨੂੰ ਘਰੇ ਭਗਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀਵੱਸ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਮੰਨਦੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਸੀਰੇ ਦੇਣੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਤਰੈ, ਮੈਂ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ।"

ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਡਾਂਗ ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਪੂਰੀਆਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ। ਮੁਰਝਾਏ ਚਿਹਰੇ ਖਿੜ ਉਠੇ। ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਛਲਕ ਪਏ। ਜੱਜ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਖੜੀ। ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਏ ਦੰਦੀਆਂ ਕਰੀਚਦੇ, ਨੀਵੀਆਂ ਸੁੱਟੀ ਅਦਾਲਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ।

ਗੱਡੀ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੁਰੂਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿੰਮ ਹੇਠ ਬਣੀਆਂ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੌਕੜੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਥੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਸੀ। ਚੌਕੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਅੱਡੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈ, "ਹੈ! ਕਿਰਨਾ? ਇਥੇ?" ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਵਾਲ ਉੱਗ ਪਏ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿੰਮ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਕਿਰਨਾ ਸੁੱਕ ਕੇ ਕਾਨਾ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉਡ ਗਿਆ ਸੀ, ਬੱਸ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖੰਡਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਬਿਨਾਂ ਹੱਡ ਮਾਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤਾ ਪਿੰਜਰ ਹੋਵੇ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਈ ਮੈਲੀ ਚੁੰਨੀ ਅਤੇ ਟੁੱਟੀ ਜੁੱਤੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ, ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਠੇਡਿਆਂ ਦੀ ਝੰਬੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਰੁਲਦੂ ਤੇ ਗੋਜੇ ਧੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਡਲੇ ਵਾਂਗ ਖੁਰ ਗਏ ਸਨ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਬੰਦੇ-ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇੜਲੀਆਂ ਚੌਕੜੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮੇ ਦੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ, ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਪਤੀ ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਅੱਜ ਅਖੀਰੀ ਪੇਸ਼ੀ ਸੀ। ਜਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਖੁਸ਼ਕ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਭੜਵਾਇਆ ਵਾਂਗ ਧੁੜਧੜੀ ਲੈ ਕੇ ਡਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰ ਝਾਕੀ ਤੇ ਫਿਰ ਫਟੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਕ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਫਿੱਕੀ ਜਿਹੀ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀਂ ਰੁਲਦੂ ਨਾਲ ਗੱਲੀਂ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਪਰੀਆਂ ਵਰਗੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਠੰਢਾ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰੀ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰੁਲਦੂ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਭੱਜ ਕੇ ਖੇਖੇ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਚਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਆਇਆ। ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਵੱਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਉਠ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਈ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਛੁਰੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਸਸਤਾ ਵਕੀਲ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਗਵਾਹ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਗੁਆਂਢਣ ਬੁੜੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਜਗਤਾਰ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਤਪਿਆ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਇਹੋ ਸਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੱਜ ਦੇ ਭਾਰੀ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਦਰਦ ਪਹੁੰਚੀ, ਅਸਮਾਨ ਚੀਰਵੀਂ ਚੀਕ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਚੈਕੰਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਰੁਲਦੂ ਅਤੇ ਗੋਜੇ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਨਾਲ ਆਏ ਬੰਦੇ-ਬੁੜੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਢੇ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਕਿਰਨਾ, ਰੁਲਦੂ ਅਤੇ ਗੋਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਜੋਰ ਪਾਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੰਢੂਆਂ ਜਾਣ ਦੀ ਜਿੱਦ ਫੜੀ ਰੱਖੀ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀਂ ਰੁਲਦੂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠਿਆ। ਅੱਜ ਉਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਪਰ ਕਿਰਨਾ ਅੱਜ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹਾਰ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਜਿੰਦਗੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮੋੜ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵਰੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਆ ਘੁੰਮੀਆਂ। ਉਹ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਰੇ ਪਈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪਛਤਾਉਂਦੀ, ਮਣ-ਮਣ ਦੇ ਭਾਰੇ ਪੈਰ ਘੜੀਸਦੀ ਰੁਲਦੂ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਅੱਡੇ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰੀ। ਦੂਰ ਜਾਂਦੀ ਗੱਡੀ ਦੀਆਂ ਪਿਛਬੱਤੀਆਂ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਜੀਭਾਂ ਕੱਢ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਟਾਈਟਲ ਦੀ ਬੈਕ 'ਤੇ

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੌਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ 'ਭਾਗੂ' ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਵੇਗ ਦੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਅੱਥਰੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੱਛੂ ਪਿੱਠ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਇਹ ਨਾਵਲ ਸਹਿਰੀ-ਕਰਨ ਸਦਕਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਦਿਹਾਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਕੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਵੀ ਲੇਖਕ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਬਾਰੇ, ਰਸਤਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਪਹਿਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਦੇਸਤੀਆਂ, ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ, ਸ਼ਾਤਰ ਚਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ।

-ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਾਵਲ ਭਗਵਾਨ-ਕਿਰਨਾ, ਕਿਰਨਾ-ਤੇਜੀ, ਭਗਵਾਨ-ਗੁਰਮੀਤ, ਕਿਰਨਾ-ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਰੋਮਾਂਚਿਕ, ਜਿਨਸੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਗਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭੋਗਵਾਦੀ, ਲੱਚਰ ਤੇ ਉਤੇਜਨੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

-ਤੇਜਵੰਤ ਮਾਨ (ਡਾ:)

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੌਜ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਭਾਗੂ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਆਭਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਸਤੌਜ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

-ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਾਸੇ